

บทที่ 2

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทางทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกในโรงเรียนเรียนร่วมระดับ ปฐมวัย โดยใช้เรื่องราวทางสังคม ครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับออทิสติก
 - 1.1 ความหมายของออทิสติก
 - 1.2 การวินิจฉัยภาวะออทิสซึม
 - 1.3 อุบัติการณ์ และสาเหตุการเกิดโรค
 - 1.4 ลักษณะอาการของบุคคลออทิสติก
 - 1.5 แนวทางการบำบัดรักษาและการช่วยเหลือนักเรียนออทิสติก
 - 1.6 การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนออทิสติก
2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคม
 - 2.1 ความหมาย ทักษะทางสังคม
 - 2.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม
 - 2.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม
 - 2.4 การตรวจสอบและการสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม
 - 2.5 ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคม
 - 2.6 แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก
3. พัฒนาการของนักเรียนระดับปฐมวัย
 - 3.1 ความหมายของพัฒนาการ
 - 3.2 พัฒนาการเด็กปฐมวัย
 - 3.3 การศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
4. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องราวทางสังคม
 - 4.1 ความหมายของเรื่องราวสังคม
 - 4.2 ลักษณะของเรื่องราวทางสังคม
 - 4.3 ขั้นตอนการเขียนเรื่องราวทางสังคม
 - 4.4 ประโยชน์ของเรื่องราวทางสังคม
 - 4.5 วิธีการใช้เรื่องราวทางสังคม
 - 4.6 ผลของการใช้เรื่องราวทางสังคม
 - 4.7 ข้อจำกัดของเรื่องราวทางสังคม
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

1. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับออทิสติก

1.1 ความหมายของออทิสติก

กัลยา วิริยะ (2539) กล่าวว่า ออทิสซึม (Autism) มาจากรากศัพท์ ภาษากรีก ว่า Auto แปลว่า ตนเอง (Self) หมายถึง การขาด การติดต่อกับผู้อื่น หันเข้าหาตนเอง และไม่แยแสต่อโลกภายนอก บุคคลออทิสติก ถูกจัดให้เป็นคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรมที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการอย่างรุนแรงทั้ง ด้านสังคม พฤติกรรม และการสื่อสาร ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้อย่างต่าง ๆ ดังนี้

พุทธิตา (2550) กล่าวว่า ภาวะออทิสซึม หมายถึง บุคคลออทิสติกที่มีความบกพร่องของ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) การสื่อสารในสังคม (Social Communication) และการจินตนาการ (Imagination) ซึ่งเรียกว่า “Triad of Impairments” (The National Autistic Society, 2000, Jennifer et al., 2004) เด็กแต่ละคนมักมีความบกพร่องหลายด้านร่วมกัน ทางกรมแพทย์จึงจัดโรคนี้อยู่ในกลุ่ม Pervasive Developmental Disorder หรือเรียกสั้น ๆ ว่า PDD แต่ภายหลังพบว่าเด็กแต่ละคนมีความรุนแรงของโรคแตกต่างกันค่อนข้างมากจึง นิยมเรียกโรคนี้ออทิสติกสเปกตรัม (Autistic Spectrum)(เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2541; นิรมล พงษ์สุนทร, 2546; Jennifer et al., 2004) โดยมีความบกพร่องหลักอยู่ที่การเชื่อมต่อระหว่างความรู้สึก อารมณ์หรือความต้องการ กับ การตั้งการของกล้ามเนื้อ ทำให้พฤติกรรมการแสดงออกหรือคำพูดปราศจากเจตนาเป็นตัวกำกับจึงมีลักษณะ ซ้ำซากสเปะปะ ความบกพร่องรองอยู่ที่การรับรู้สิ่งเร้าทำให้เด็กรู้สึกต่อสิ่งเร้าแตกต่างจากที่ผู้อื่นรู้สึก และ มีปัญหาการประมวลข้อมูล (ทำความเข้าใจ) ผ่านการได้ยินและการมองเห็นทำให้เด็กไม่เข้าใจภาพที่มองเห็นและ เสียงที่ได้ยิน รวมทั้งปัญหาการวางแผนตั้งการกล้ามเนื้อ

U.S. Department of Education (1991 อ้างถึงใน ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545) กล่าวว่า เด็กออทิสติก คือ เด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการ ด้านการสื่อสารด้วยภาษาทั้งภาษาถ้อยคำและไม่ใช้ถ้อยคำ ด้าน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น และมักสังเกตเห็นอาการเหล่านี้ได้ชัดเจนตั้งแต่อายุก่อน 3 ขวบ ความบกพร่องดังกล่าวมี ผลกระทบต่อพัฒนาการด้านต่างๆหลายด้าน เด็กกลุ่มนี้ชอบทำอะไรซ้ำๆ ชอบการเคลื่อนไหวแบบหนึ่งแบบเดียว หมกมุ่นอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมาก มีความพอลอก พอลอกกับสิ่งแวดล้อมที่ซ้ำซากจำเจ องค์การอนามัยโลก (WHO) (1996 อ้างถึงใน กัลยา วิริยะ, 2539) กล่าวไว้ว่า ออทิสติกเป็นกลุ่มอาการที่มีความผิดปกติทางพฤติกรรม แบบจำเพาะ ซึ่งปรากฏให้เห็นในระยะแรกของชีวิตก่อน 30 เดือน พฤติกรรมที่ผิดปกตินั้นเป็นความบกพร่องและ กับการสร้างสัมพันธ์ทางสังคม ภาษาการสื่อความหมาย และการใช้จินตนาการในการเล่น

ผดุง อารยะวิญญู (2546) กล่าวว่า เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่แสดงพฤติกรรมต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป โดยการแสดงพฤติกรรมในท่าทางคล้ายเด็กหูหนวก ไม่แสดงปฏิกิริยาต่อเสียงที่ได้ยิน มีปัญหาในการเล่น ขาดจินตนาการ หรือการแสดงปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นไม่เหมาะสม ไม่กลัวสิ่งที่เป็นอันตราย แสดงพฤติกรรมซ้ำๆ เช่นการโบกมือ การหมุนตัว

กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข (2546) กล่าวว่า เด็กออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีลักษณะ อาการที่มีความผิดปกติทางพัฒนาการของเด็กที่แสดงพฤติกรรมให้เห็นว่าเด็กไม่สามารถพัฒนาด้านสังคม การสื่อความหมายและขาดจินตนาการ จะปรากฏให้เห็นได้ในระยะ 3 ขวบแรกของชีวิต ซึ่งเป็นผลมาจาก ความผิดปกติทางหน้าที่ของระบบประสาทบางส่วนที่เกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ

เพ็ญแข ลิมศิลา (2540) กล่าวว่า บุคคลออทิสติก หมายถึง เด็กที่มีความผิดปกติและความล่าช้าทาง พัฒนาการด้านสังคม ด้านการสื่อความหมาย ภาษา และการจินตนาการ ซึ่งมีสาเหตุเกี่ยวกับความผิดปกติทาง กายภาพ เนื่องจากมีหน้าที่ของสมองบางส่วนทำงานผิดปกติไป

สรุปได้ว่า โรคออทิสซึม หมายถึง ความผิดปกติ ของสมองบางส่วนที่ทำงานผิดปกติ ส่งผลต่อ พัฒนาการทั้งทางด้านสังคม การสื่อสาร ด้านพฤติกรรมอารมณ์ ทำให้ มีพัฒนาการล่าช้า เกิดผลกระทบต่อ พัฒนาการด้านต่างๆ ซึ่งแสดงพฤติกรรมแตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป คือไม่แสดงปฏิกิริยาต่อสิ่งต่างๆรอบตัว มีความล่าช้าของพัฒนาการด้านสังคมแสดงปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นไม่เหมาะสม ด้านการสื่อสารขาดจินตนาการและ มีพฤติกรรมสนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งซ้ำๆและต่อต้านการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยเราจะเรียกผู้ที่ป่วยเป็น โรคออทิสซึมว่าบุคคลออทิสติก

1.2 การวินิจฉัยภาวะออทิสซึม

เพ็ญแข ลิมศิลา (2540) กล่าวถึง การวินิจฉัยภาวะออทิสซึม ดังนี้

1.2.1 การวินิจฉัยโรคออทิสซึม จะพิจารณาจาก

1.2.1.1 ประวัติของเด็กเกี่ยวกับ

1) ประวัติการตั้งครรภ์ของมารดา การคลอดการเจ็บป่วยของมารดาขณะ ตั้งครรภ์ อุบัติเหตุต่างๆ ที่อาจมีปัญหาคะทบกระเทือนต่อพัฒนาการทางสมอง ปัญหาการ เลี้ยงดูในด้านการกิน การนอน การขับถ่าย เป็นต้น

2) พัฒนาการของเด็ก เด็กออทิสติกจะมีพัฒนาการทางภาษาและทักษะทาง สังคมช้ากว่าเด็กในวัยเดียวกันโดยสังเกตพฤติกรรมที่เด็กแสดงออกขณะอยู่บ้าน ดังเช่นปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับ พ่อแม่หรือบุคคลที่ใกล้ชิดในบ้าน เช่น เด็กชอบเล่นคนเดียว มีพฤติกรรมซ้ำซาก การตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ เกี่ยวกับการมอง การได้ยิน การสัมผัส ความรู้สึก เจ็บปวด ลักษณะการเล่นและการแสดงออกทางอารมณ์

3) มีประวัติว่าบุคคลในครอบครัวที่มีอาการเช่นเดียวกับเด็ก

4) ประวัติการเจ็บป่วยของเด็ก การกระทบกระเทือนต่อสมอง เช่น มีอาการไข้ สูงมากๆ หรืออาการชัก เป็นต้น

1.2.1.2 การตรวจประเมินเพื่อการวินิจฉัย แพทย์จะสังเกตพฤติกรรมเด็กขณะวิ่ง หรือเล่น คนเดียวอย่างอิสระก่อนและขณะที่พ่อแม่พูดคุยกับแพทย์ พฤติกรรมที่อาจสังเกตพบขณะตรวจ จะมีลักษณะ ไม่สนใจคนรอบข้าง เล่นคนเดียว ไม่สบตา เรียกไม่หัน ไม่ติดแม่หรือคนเลี้ยง พฤติกรรมซ้ำๆ เช่น สะบัดมือ หมุนสิ่งของ ฯลฯ จะมีความสนใจบางอย่างมากผิดปกติ เดินเขย่งปลายเท้า พฤติกรรมเหล่านี้ อาจพบได้ในเด็ก ปกติบ้าง แต่เป็นเพียงบางครั้งบางคราวเท่านั้น ไม่ปรากฏอยู่นานเหมือนในเด็กออทิสติก

1.2.1.3 การตรวจวินิจฉัย ทางกายแพทย์อื่นๆ ยังไม่มีรายงาน เรื่องการตรวจพิเศษทาง การแพทย์ เพื่อใช้ในการวินิจฉัยโรคออทิสซึม สำหรับเด็กออทิสติกที่มีประวัติการคลอดผิดปกติ สมองขาด ออกซิเจน การเจ็บป่วยรุนแรงที่อาจกระทบกระเทือนต่อสมอง การมีไข้สูงและการชัก เป็นต้น หรือเด็กที่มี พฤติกรรมดื้อดอย เหม่อลอย ไม่รู้สึกตัวเป็นพักๆ หรือเด็กที่หัวเราะมากจนเกินไปโดยไม่สมเหตุผล ควรได้รับการ พิจารณาตรวจคลื่นสมองด้วยไฟฟ้า เพื่อนำมาประกอบการรักษา แต่จะใช้เป็นข้อวินิจฉัยว่าเป็นเด็กออทิสติก ไม่ได้ เนื่องจากลักษณะของคลื่นสมองที่ผิดปกติ ไม่ได้เป็นแบบจำเพาะสำหรับเด็กออทิสติก ส่วนการตรวจสมอง

ด้วยวิธีพิเศษ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายสูงมาก เช่น MRI, CT-Scan, หรือ PET- Scan จะพิจารณาส่งตรวจเมื่อมีข้อชี้บ่งเป็นรายกรณีเท่านั้น ส่วนการตรวจทางจิตวิทยาหรือการส่งตรวจเขาวัวปัญญา ควรส่งตรวจหลังจากเด็กได้รับการรักษา และช่วยเหลือจนเด็กสามารถสื่อสารและเรียนรู้ได้แล้ว เพื่อประโยชน์ในการจัดส่งเข้าชั้นเรียนที่เหมาะสมต่อไป และควรทดสอบการได้ยินในรายที่สงสัยว่าการได้ยินบกพร่อง

1.2.2 เกณฑ์การวินิจฉัยบุคคลออทิสติกในคู่มือที่เรียกว่า Diagnostic and Statistical Manual of Mental แบ่งความคิดปกติเป็น 5 ประเภท ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามเกณฑ์สำหรับใช้ในการวินิจฉัยมีความเหมือนและความแตกต่างกันดังนี้ (America Psychiatric Association, 2000; ผดุง อารยะวิญญูและคณะ, 2546; อัญชลี สารรัตน์, 2549)

1.2.2.1 Autism or Autistic Disorder (ASD) เป็นคำที่ถูกใช้เรียกกลุ่ม ASD ทั้ง 5 ประเภท ซึ่งมีปัญหาดังนี้ การสื่อสาร คือไม่พูดหรือพูดช้า ไม่แสดงท่าทางเพื่อสื่อสารให้เข้าใจ โดยใช้ท่าทางร้อยละ 50 จะไม่ใช้การพูดในการสื่อสาร อีกร้อยละ 50 จะพูดแต่เป็นการพูดคำที่คนอื่นพูดไป ซึ่งเรียกว่าพูดเสียงสะท้อน (Echolalia) หรือใช้ถ้อยคำซ้ำๆ ในลักษณะเดิมและมักไม่มีความหมายสำหรับคนทั่วไป ไม่เป็นฝ่ายเริ่มสนทนาก่อน การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม บุคคลออทิสติก จะมีโลกของตัวเอง ไม่สนใจสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ขาดเพื่อน ความสัมพันธ์กับเพื่อนไม่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กวัยเดียวกัน ไม่ร่วมกิจกรรมสนุกสนานกับผู้อื่น ความสนใจ ความสำเร็จ เล่นบทบาทสมมุติไม่เป็น การมีพฤติกรรมซ้ำๆ สนใจสิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีการเคลื่อนไหวส่วน ของร่างกายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว เช่น โบกมือไปมาตลอดเวลา เล่นของเล่นที่หมุนๆ เพียงอย่างเดียว หรือเรียง ของเล่นเป็นแบบเดียวเสมอ หรือสนใจส่วนใดส่วนหนึ่งของวัตถุ การวินิจฉัยเด็กจะไม่ใช้คะแนน IQ แต่เด็ก ส่วนมากคือร้อยละ 75 จะปัญญ่อ่อนอีกร้อยละ 25 มี IQ ปกติ จึงทำให้เกิดคำว่า ออทิสซึมกลุ่มความสามารถต่ำ (Low-Functioning Autism) และออทิสซึมกลุ่มความสามารถสูง (High-Functioning Autism) ออทิสซึมกลุ่ม ความสามารถสูงจะใช้กับบุคคลออทิสติกที่ไม่มีอาการปัญญ่อ่อนร่วมอยู่ด้วย และพบว่าร้อยละ 5 ในจำนวน ออทิสซึมทั้งหมดมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านใดด้านหนึ่ง เช่น บางคนมีความเป็นเลิศด้านดนตรี การวาดภาพ แก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ยากๆ ได้ อ่านหนังสือได้ตั้งแต่เล่มตั้งแต่เล็ก แต่ไม่สามารถเล่าหรือสรุปสิ่งที่อ่านได้

1.2.2.2 Asperger's Syndrome เป็นความผิดปกติเกี่ยวกับการเข้าสังคม การใช้ภาษาเพื่อ การใช้ความคิดแบบมีจินตนาการไม่เป็น ใต้ขอบสถานการณ์บางอย่างเกินกว่าเหตุ นายแพทย์ Han Asperger ผู้อธิบายเป็นคนแรก กล่าวว่า เป็นอาการอย่างหนึ่งในกลุ่มผู้ที่มีปัญหาในการเข้าสังคม มีพฤติกรรมและความสนใจ ผิดปกติ คือมักจำกัดตัวเองโดยไม่ยุ่งกับใคร เข้าใจหนังสือตามตัวหนังสือ จึงมีความยากในการสร้างความคิดรวบยอด การจัดหมวดหมู่ของสิ่งของ การแปลความท่าทางต่างๆ การเข้าใจเรื่องที่คนอื่นพูดหรือเล่นด้วย ตลอดจน มีความลำบากในการเข้าใจความรู้สึก หรือความคิดของผู้อื่น เกณฑ์การพิจารณาเด็กกลุ่มนี้ ใช้เกณฑ์เดียวกับเด็ก ออทิสติก ยกเว้นปัญหาการสื่อสารเพราะเด็กกลุ่มนี้เป็นออทิสติกที่ไม่มีปัญหาการพูด

1.2.2.3 Childhood Disintegrative Disorder (CDD) เป็นความผิดปกติที่มีลักษณะคล้าย บุคคลออทิสติกมากที่สุด แต่จะพัฒนาให้ดีขึ้นลำบากกว่า และพบได้น้อยกว่าออทิสซึม ลักษณะที่เห็นได้ชัดเจน ของเด็กกลุ่มนี้ คือ เด็กจะเหมือนเด็กปกติทุกประการ มีพัฒนาการปกติอย่างน้อยช่วงแรกเกิดถึง 2 ขวบ ในด้าน การสื่อสาร โดยใช้คำพูด มีความสัมพันธ์กับเพื่อนมีการปรับตัวตามสถานการณ์ จนกระทั่งอายุ 5-6 ขวบ ความคิดปกติจะปรากฏลักษณะเหมือนบุคคลออทิสติก อันเนื่องมาจากถดถอยของพัฒนาการที่เป็นมาอย่างต่อเนื่อง

โดยแสดงความถดถอยของพัฒนาการอย่างน้อย 2 ทักษะ ก่อนอายุ 10 ปี เช่น ทักษะความเข้าใจภาษาและการแสดงออกทางภาษา ทักษะทางสังคมหรือพฤติกรรมการปรับตัว การควบคุมการขับถ่าย การเล่น การเคลื่อนไหว เป็นต้น

1.2.2.4 Rett's Syndrome บางที่เรียกว่า Rett's Disorder เป็นความผิดปกติที่มาจากพันธุกรรมพบมากกว่า 40 ปี โดย Andreas Rett แพทย์ชาวออสเตรีย กล่าวว่าพบในเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย ลักษณะที่พบ ประกอบด้วย มีพัฒนาการก่อนคลอดและหลังคลอดปกติ มีการพัฒนาการเคลื่อนไหวตามปกติ ในช่วง 5 เดือนหลังคลอด และมีขนาดศีรษะอยู่ในเกณฑ์ปกติ แต่หลังจากอายุ 5 เดือนเด็กเริ่มมีความผิดปกติ โดยแสดงลักษณะศีรษะเติบโตช้าลงความสามารถในการใช้มือลดลงหรือหายไป มีการเคลื่อนไหวลักษณะเดิมซ้ำๆ เช่น การบิดมือ ถูฝ่ามือไปมา มีการเคลื่อนไหวลำตัวงุ่มง่ามและบกพร่องทางการสื่อสารและการเข้าสังคมจึงทำให้วิเคราะห์ว่า Rett's Syndrome เป็นออทิสซึม แต่ตามอาการแล้วจะต่างกับคือ ออทิสซึม จะไม่บิดมือและจะมีทักษะทางกล้ามเนื้อที่ดีกว่า ส่วน Rett's Syndrome จะปัญญาอ่อนรุนแรงกว่าออทิสซึม

1.2.2.5 Pervasive Developmental Disorder-Not Otherwise Specified (PDD-NOS) เป็นความผิดปกติในการสื่อสาร การเข้าสังคม และความสนใจเฉพาะบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งอาจไม่ครบทั้งสามด้านและไม่รุนแรงเหมือน 4 ประเภทแรก ที่กล่าวมาข้างต้น

สรุปได้ว่า การวินิจฉัยโรคออทิสซึม พิจารณาได้จาก ประวัติของเด็ก การวินิจฉัยจากแพทย์ ซึ่งพบว่า เด็กออทิสติกมีความบกพร่องในพัฒนาการหลายด้าน การแสดงอาการออทิสติกมากหรือน้อยแตกต่างกัน ในด้านพฤติกรรม ความสนใจซ้ำๆ มีปัญหาด้านพฤติกรรม ด้านการสื่อสาร และด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

1.3 อุบัติการณ์และสาเหตุการเกิดโรค

1.3.1 อุบัติการณ์ของโรคออทิสซึม ในประเทศสหรัฐอเมริกามีการรายงานอุบัติการณ์ของโรคออทิสซึม ตั้งแต่ปี ค.ศ.1970 (พ.ศ. 2513) โดยถ้าวินิจฉัยตามคู่มือการวินิจฉัยและสถิติของสมาคมจิตแพทย์อเมริกา (American Psychiatric Association, 2000) จะพบเด็กออทิสติก 4-5 คน ในประชากร 10,000 คน หากวินิจฉัยโดยใช้เกณฑ์ภาวะออทิสติกสเปกตรัมของลอว์น่า วิง (1995 อ้างถึงใน เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2540) จะสามารถวินิจฉัยเด็กที่มีความผิดปกติซึ่งจะนำไปสู่โรคออทิสซึมได้ทำให้ความชุกเพิ่มเป็น 21 คน ในประชากร 10,000 คน หรือพบอย่างน้อยที่สุด 2 คนในเด็ก 1,000 คน แต่หากได้รับการวินิจฉัยว่าเป็นกลุ่มอาการแอสเพอร์เกอร์ (Asperger's Syndrome) ซึ่งเป็นรูปแบบหนึ่งของโรคออทิสซึมที่มีอาการไม่รุนแรง จะมีความชุกถึง 36 คน ในประชากร 10,000 คน

ส่วนในประเทศไทย พบอุบัติการณ์ของโรคสูงขึ้น โดยกลุ่มที่มีอาการรุนแรงพบในอัตรา 2 : 10,000 คน แต่กลุ่มที่มีอาการน้อยพบ 1-2 คนต่อประชากร 1,000 คน หรืออาจมากกว่านั้น พบในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิง 4.5 : 1 แต่เด็กผู้หญิงมักจะมีอาการรุนแรงมากกว่าเด็กผู้ชาย (อุมพร ครังคสมบัติ, 2545; ชาญวิทย์ พรนภดล, 2545) ซึ่งจากการศึกษาภาวะออทิสซึมในประเทศไทยและการดูแลรักษาแบบบูรณาการในระดับประเทศ พบว่าความชุกของโรคออทิสซึมในเด็กไทยอายุ 1-5 ปี เท่ากับ 9.9 : 10,000 คน (ศรีวรรณ พูลสรพสิทธิ์ และคณะ, 2547)

1.3.2 สาเหตุการเกิดโรค ปัจจุบันพบว่าโรคออทิซึม เกิดขึ้นได้จากหลายสาเหตุ ทั้งนี้ สาเหตุทางด้านพันธุกรรมเป็นสาเหตุที่มีน้ำหนักมาก ในการทำให้เกิดความบกพร่องทางด้านสังคม การสื่อสาร และพฤติกรรม อย่างไรก็ตามสามารถสรุปสาเหตุที่ได้มีการศึกษาไว้ดังนี้

1.3.2.1 ปัจจัยทางชีวภาพ (biological factors) ในปี ค.ศ. 1971 ได้เริ่มมีแนวคิดว่า การเปลี่ยนแปลงทางชีวภาพเป็นส่วนหนึ่งของสาเหตุที่ทำให้เกิดโรคออทิซึม ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ

1) ปัจจัยทางกรรมพันธุ์ (genetic factor) จากการศึกษาแฝดชนิดไข่ใบเดียว (monozygotic twins) พบว่า ถ้าแฝดคนหนึ่งเป็นโรคออทิซึม แฝดอีกคนหนึ่งจะมีอัตราการเกิดโรคนี้นี้ 36-60 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่แฝดคนละใบ (dizygotic twins) ไม่พบอุบัติการณ์นี้ และในเด็กพ่อแม่เดียวกัน (sibling) มีโอกาสเกิดโรคร้อยละ 2-6 (สมภพ เรื่องตระกูล, 2545)

2) โครงสร้างทางสมอง ออทิสติกเป็นความผิดปกติของพัฒนาการสมอง เคมเพอร์ และบาแมน (Kemper and Bauman, 1984 อ้างถึงใน เพ็ญแข ลิ้มศิลา, 2541) ได้ศึกษาสมองของบุคคลออทิซึม จำนวน 5 ราย โดยการนับจำนวนเซลล์ในบริเวณต่างๆ ของสมอง เปรียบเทียบกันระหว่างสมองของบุคคลออทิซึมและบุคคลสมองปกติ พบว่า สมองของบุคคลออทิซึม มีสิ่งผิดปกติอย่างชัดเจนอยู่ 2 แห่ง คือ ที่ลิมบิกซิสเต็ม (Limbic System) และซีรีเบลลัม (Cerebellum) โดยที่บริเวณลิมบิกซิสเต็ม ส่วนของอมิกดาลา (Amygdala) และส่วนของฮิปโปแคมปัส (Hippocampus) รวมทั้งส่วนที่อยู่ใกล้เคียง ซึ่งทำหน้าที่ควบคุมเกี่ยวกับด้านความจำ อารมณ์ การเรียนรู้ และแรงจูงใจ พบความผิดปกติคือ ลักษณะของเซลล์ในบริเวณนี้มีขนาดเล็กมาก มีจำนวนเซลล์มากกว่าคนปกติ จนมองเห็นเบียดกันหนาแน่น เปรียบเทียบกับระบบคอมพิวเตอร์ ที่มีหน่วยความจำมาก แต่ไม่สามารถทำหน้าที่ผสมผสานได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนบริเวณซีรีเบลลัม ซึ่งเป็นส่วนที่ควบคุมการเคลื่อนไหวอย่างผสมผสาน (Co-Ordination) พบว่ามีจำนวนเซลล์ลดลงมีช่องว่างระหว่างเซลล์มากมาย จนมองเห็นว่าเซลล์อยู่อย่างกระจัดกระจาย ลักษณะของเซลล์เป็นเซลล์ที่ยังไม่พัฒนาเช่นเดียวกับบริเวณลิมบิกซิสเต็ม ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเซลล์สมองของคนปกติแล้ว พบว่าพัฒนาการเทียบเท่าสมองของเด็กที่มีอายุเพียง 30 – 32 สัปดาห์ ขณะที่ยังอยู่ในครรภ์มารดา ซึ่งเคมเพอร์และบาแมน กล่าวว่า ลักษณะหรือพฤติกรรมที่ผิดปกติของออทิซึม เช่น ความบกพร่องในการสร้างสัมพันธ์ทางระหว่างบุคคล การสื่อความหมาย อารมณ์ และการเรียนรู้ เป็นต้น ถูกควบคุมโดยสมองส่วนที่ผิดปกติเหล่านั้นนั่นเอง จากการศึกษาดังกล่าวแสดงว่าความผิดปกติและความบกพร่องทางสมอง น่าจะเกิดขึ้นก่อนที่จะมีการพัฒนาการทางด้านพฤติกรรม การรับรู้ และการจดจำ ซึ่งหมายถึงว่าต้องเกิดความผิดปกติในระยะที่อยู่ในครรภ์หรือระหว่างการคลอด ทำให้มีผลต่อระบบประสาทส่วนกลางและทำให้ปรากฏอาการภายหลัง และทำให้เกิดความล้มเหลวของกระบวนการจัดระเบียบของสมอง ซึ่งมีผลต่อกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการในด้านต่างๆ

3) สารสื่อประสาท (Neurotransmitters) พบว่า ในผู้ป่วยที่เป็นออทิซึม ส่วนใหญ่จะมีระดับซีโรโทนินสูงทำให้เด็กมีพฤติกรรมไม่อยู่ในบางรายอาจมีการทำหน้าที่ของโดพามีน (Dopamine) เพิ่มขึ้นเด็กออทิซึมบางรายจึงมีการรับรู้ต่อความเจ็บปวดลดลงมีการกระทำซ้ำๆ มีแนวโน้มที่จะทำร้ายตัวเองอย่างรุนแรงซ้ำๆ (วันเพ็ญ บุญประกอบ และคณะ, 2545)

4) ภูมิคุ้มกัน (Immunology) ได้มีการศึกษาเปรียบเทียบครอบครัวของเด็กออทิสติกกับครอบครัวของเด็กปกติ จำนวน 61 และ 46 ครอบครัวตามลำดับ พบว่าร้อยละ 46 ของครอบครัวของเด็กออทิสติกมีสมาชิกในครอบครัวที่มีความผิดปกติของระบบภูมิคุ้มกันจำนวน 2 คนขึ้นไป (Zimmerman, 1999) อ้างถึงใน ภัทราภรณ์ พุ่งปันคำ และคณินิจ ไชยลังการณ, 2546) ดังนั้น ปัจจัยทางด้านภูมิคุ้มกัน จึงเป็นสมมุติฐานหนึ่งของสาเหตุการเกิดโรคนี้นี้

1.3.2.2 ปัจจัยทางจิตสังคม (Psychosocial Factors) ในปี ค.ศ. 1943 ลีโอ แคนเนอร์ เชื่อว่าออทิสซึม เป็นผลมาจากการไม่สมหวังทางด้านอารมณ์ของเด็ก โดยมีสาเหตุจากพ่อแม่โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง สาเหตุจากการเลี้ยงดูของแม่ที่มีลักษณะเย็นชา ไร้อารมณ์ และไม่สนใจในการเลี้ยงดูเด็กอย่างใกล้ชิดอย่างไรก็ตาม สมมุติฐานนี้ ยังไม่ได้รับการยืนยันจากการศึกษาที่เป็นระบบระเบียบ (เพ็ญแข ลัมศิลา, 2541)

สรุปได้ว่า ปัจจัยที่อาจเป็นสาเหตุในการเกิดโรคออทิสติก ได้แก่ ปัจจัยทางชีวภาพ ทางกรรมพันธุ์ โครงสร้างของสมอง สารสื่อประสาท และระบบภูมิคุ้มกัน และปัจจัยทางจิตสังคม ซึ่งมีผลจากการเลี้ยงดู ซึ่งการศึกษาเกี่ยวกับการเกิดโรคนี้นี้ยังไม่ยืนยันแน่ชัดว่าเกิดจากสาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียว แต่เกิดจากหลายสาเหตุรวมกัน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางชีวภาพได้รับการศึกษายืนยัน มากกว่าปัจจัยทางจิตสังคม

1.4 ลักษณะอาการของบุคคลออทิสติก

บุคคลออทิสติกมีลักษณะอาการที่แตกต่างกัน (ผดุง อารยวิญญูและคณะ, 2546) อธิบายถึงลักษณะอาการของบุคคลออทิสติกมีหลากหลายและแตกต่างกัน ไว้ดังนี้

1.4.1 ความบกพร่องในการปฏิบัติสัมพันธ์สังคม

1.4.1.1 มีความบกพร่องในการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

1.4.1.2 ไม่สนใจใคร เฉยเมย ไม่แสดงออกทางสีหน้าและกิริยาท่าทาง

1.4.1.3 กระทำกับคนอื่นเหมือนเป็นสิ่งที่ของ เช่น ถ้าไม่พอใจใครก็จะดึงมือเอาไปทิ้ง

ข้างถึงขยะ

1.4.1.4 ไม่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสัมผัสภาพของบุคคล เวลาอุ้มโอบกอดเด็กจะไม่กอดคอบ ทำตัวแข็งแอ่นไปมา ไม่รู้จักเอามือโอบกอดผู้อุ้มเพื่อป้องกันไม่ให้ตนเองพลัดตกเหมือนเด็กปกติ

1.4.1.5 แสดงพฤติกรรมไม่รู้ร้อนรู้หนาว ไม่รู้จักช่วยตนเองให้พ้นอันตราย เช่น ถูรถตกก็ไม่ปีนคานออกจากตัวหรือเดินหนีจากรังคม ถ้าถูกลื่นชักโต๊ะหนีบนิ้วมือ ก็จะไม่ดึงนิ้วหรือลื่นชักออก อาจยื่นร้องชี้ๆ หรือบางคนก็เฉยเมยจนกว่าจะมีคนไปช่วย

1.4.1.6 ไม่สามารถลอกเลียนแบบการกระทำของผู้อื่นได้ เช่น การ โบกมือบ๊ายบาย เด็กปกติจะทำตามได้ บุคคลออทิสติกอาจโบกมือโดยหันฝ่ามือเข้าหาหน้าตนเอง หรือการส่งจูบ บุคคลออทิสติกจะเอาหลังมือแตะปาก

1.4.1.7 เล่นกับใครไม่เป็น เช่น การ โยน การรับลูกบอล การเตะลูกบอล การเตะลูกบอล บุคคลออทิสติกอาจวิ่งไปแย่งลูกบอลมากอดไว้คนเดียว ไม่โยนหรือเตะต่อให้ผู้อื่น

1.4.1.8 ไม่สนใจจะมีเพื่อน ไม่สามารถจะผูกมิตรกับใครได้ ไม่สนใจที่จะมีปฏิสัมพันธ์ ด้านสังคมกับผู้อื่น มักอยู่ในโลกของตนเอง เช่น ถ้าเอาบุคคลออทิสติกมา 5-6 คน แล้วให้โยนลูกบอลเป็นวงกลม ต่อๆ กันไป ถ้าผู้ฝึกหรือผู้ดูแล ไม่ดูแลอย่างค่อนเนื่องภายใน 1 นาที บุคคลออทิสติกจะแยกไปอยู่มุมของตนเอง และ

ทำพฤติกรรมที่ตนมักจะ เช่น สะบัดมือไปมา มองดูใบไม้ที่แกว่ง มองพัดลมหมุน เดินเขย่งขา โดยไม่สนใจใครเลย

1.4.2 ความบกพร่องด้านการสื่อสาร

1.4.2.1 ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมสื่อความหมายได้เลย ไม่มีการส่งเสียง ไม่แสดงออกทางสีหน้า ไม่แสดงอาการโกรธ ดีใจ เสียใจ หัวเราะ ฯลฯ

1.4.2.2 ความผิดปกติในการพูด บางคนพูดดังมากทั้งๆ ที่ตรวจหูแล้วปกติ บางคนพูดเสียงเบามาก บางคนพูดเสียงสูง เสียงต่ำ บางคนก็พูดเหมือนเสียงคนตรี บางคนก็พูดเสียงระดับเดียว

1.4.2.3 ความผิดปกติในรูปแบบและเนื้อหาของการพูด มักจะพูดซ้ำซาก วนไปวนมาอยู่กับเรื่องที่ตนเองสนใจ พูดซ้ำตามที่ได้อ่านการโฆษณาจากโทรทัศน์ พูดตามที่ได้อ่าน เช่น ถ้าถามว่า “หนูจะไปไหน?” ก็จะตอบว่า “หนูจะไปไหน?” บุคคลออทิสติกหลายคนพูดได้ แต่ไม่เข้าใจความหมาย พูดเหมือนนกแก้วนกขุนทอง พูดเพื่อเจ้อ

1.4.2.4 ไม่สามารถสนทนากับใครได้นาน มักจะพูดแต่เรื่องที่ตนเองสนใจเท่านั้น โดยไม่สนใจว่าใครจะพูดเรื่องอะไร เช่น ถ้าไปอ่านเรื่องใดโนเสาร์ หรือนิทานไม่ว่าใครจะคุยเรื่องอะไร ก็จะพูดแต่เรื่องใดโนเสาร์หรือนิทานตามที่ตนเองสนใจเท่านั้น

1.4.2.5 บุคคลออทิสติกจะขาดจินตนาการ และไม่สามารถเล่นสมมติได้ เช่น การเล่นรถไฟ (เด็กเดินเกาะแถวต่อๆ กัน แล้วออกเสียงแบบรถไฟ) บุคคลออทิสติกจะไม่เข้าใจและจะบอกว่า “ไม่ใช่รถไฟ” มีกรณีตัวอย่าง ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ครูสอนบวกเลขอย่างง่ายๆ โดยการให้เด็กนับนิ้วมือ เมื่อตัวเลขเพิ่มมากขึ้นนิ้วไม่พอให้สอนบวกเลขอย่างง่ายๆ โดยการให้เด็กนับนิ้วมือ เมื่อตัวเลขเพิ่มมากขึ้นนิ้วไม่พอให้นับ เช่น $7 + 5$ จะได้เท่าไร บุคคลออทิสติกจะตอบว่า “นิ้วไม่พอให้นับครับ” ครูบอกว่า “ให้เอา 7 ไว้ในใจแล้วนับต่ออีก 5 นิ้ว” เด็กก็ตอบอีกว่า “เอาไว้ไม่ได้ครับ” ครูจึงนึกได้ว่า “ให้เอา ใสไว้ในกระเป๋าสี” บุคคลออทิสติกหยุดไปสักนิด ก็ตอบขึ้นมาว่า “ใส่กระเป๋าสีไม่ได้ครับ” ครูถามว่า “ทำไมถึงใส่ไม่ได้” บุคคลออทิสติกตอบทันทีว่า “ในกระเป๋าสีมีผ้าเช็ดหน้าอยู่แล้วครับ” จะเห็นได้ว่าบุคคลออทิสติกไม่สามารถจินตนาการได้ ไม่สามารถเล่นบทบาทสมมติได้และพูดผิดไม่เป็น

1.4.3 มีการกระทำและความสนใจซ้ำซากอย่างชัดเจน

1.4.3.1 มีการเคลื่อนไหวร่างกายซ้ำๆ เช่น สะบัดมือ เกาะมือ เขย่งเท้า คลานไปตามพื้น กระโดดขึ้นลงซ้ำๆ ถีบของเล็กๆ ไว้ในมือ เช่น เศษกระดาษ ถ้ามีใครแอบเอาไปทิ้ง จะตามหาทั้งวันจนพบ ถ้าไม่พบจะกรีดร้องไม่ยอมหยุด

1.4.3.2 คิดหมกมุ่นหรือสนใจเฉพาะส่วนใดส่วนหนึ่งของสิ่งของ เช่น มักจะถอยรถยนต์คันเล็กๆ จะเอามือหมุนล้อใดล้อหนึ่งเล่นเท่านั้น บางคนเล่นเฉพาะเปิดปิดประตู จะเล่นเฉพาะบางส่วน ซึ่งต่างจากเด็กปกติ บางคนมักจะเอามือลูบราวบันได ก็จะเดินขึ้นเดินลงลูบราวบันได อยู่ได้นานๆ ซ้ำๆ เป็นชั่วโมง

1.4.3.3 ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัว ในเรื่องกิจวัตรประจำวัน เช่น ถ้าไปโรงเรียนต้องเข้าห้องเรียนทางประตูขวา ก็จะต้องเดินไปเข้าประตูขวาทุกวันเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ถ้ามีแขกกันอยู่บนโต๊ะครูด้านซ้าย ไม่สามารถเปลี่ยนไปอยู่ตำแหน่งอื่นบุคคลออทิสติกจะต้องเอามาไว้ที่เดิม ตำแหน่งของ

เครื่องใช้ทุกอย่างต้องไว้ที่เดิม การรับประทานอาหารก็ต้องแบบเดิม บางคนอาจรับประทานกับไข่เขียวทั้งปี ไม่ยอมเปลี่ยนไม่รับประทานอย่างอื่น

1.4.3.4 มีความสนใจขอบเขตที่จำกัด และหมกมุ่นสนใจแต่สิ่งเล็กๆ น้อยๆ เช่น สนใจใบพัดลมที่หมุน โดยไม่สนใจส่วนประกอบอื่นๆ ของพัดลมถ้าว่าครูปคนก็จะไม่สนใจจะวาดรายละเอียดส่วนอื่นๆ ของร่างกาย อาจเน้นเฉพาะสรีรยอก หรือ ลวดลายของเสื้อผ้า โดยไม่สนใจจะวาดใบหน้า แขน ขา

สรุปได้ว่า อาการต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น อาจพบในช่วงอายุ 2 ปี ครึ่งถึง 3 ปี พ่อแม่และผู้ใกล้ชิดจะสังเกตเห็นความผิดปกติของเด็กได้ตั้งแต่วัยทารก ซึ่งลักษณะอาการข้างต้น เป็นภาพรวม แต่ไม่ได้หมายความว่า เด็กออทิสติกทุกคนต้องมีลักษณะทั้งหมดนี้ เด็กบางคน อาจมีเพียงบางลักษณะ และระดับความรุนแรงมากน้อยของอาการก็มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลบางรายอาจพบได้ตั้งแต่อายุ 4 เดือน และจะต้องกระตุ้นพัฒนาการทันทีที่พบเพื่อให้บุคคลออทิสติกสามารถพัฒนาได้เร็วยิ่งขึ้นจนเกือบเท่ากับเด็กปกติ บุคคลออทิสติกที่ได้รับการพัฒนาช้าจะพัฒนาได้ยากและพัฒนาได้น้อย

1.5 ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กออทิสติก

ในเด็กปกติพัฒนาการทางสังคมจะเริ่มตั้งแต่วัยแรกของชีวิต จะชอบผู้คนมากกว่าวัตถุเมื่อเด็กอายุมากขึ้นยิ่งสนใจผู้คนรอบข้างมากขึ้น โดยสังเกตได้จากเด็กทารกวัย 2-3 สัปดาห์ ทารกจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งที่คุ้นหู เช่นการมองตามเสียงของมารดา หรือคนเลี้ยงดู (สุชา จันทร์เอม, 2542) เมื่อเด็กโตขึ้นก็มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมที่ผ่านการเล่น ซึ่งแสดงพฤติกรรมเลียนแบบของผู้ใหญ่ เช่นการเล่นหม้อข้าว หม้อแกง เล่นบทบาทสมมุติ เป็นต้น (นภเนตร ธรรมบวร, 2540)

เพ็ญแข ลิมศิลา (2540) กล่าวว่า เด็กออทิสติกสูญเสียปฏิสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ระดับความรุนแรงมาก เด็กจะแยกตัวอย่างเด่นชัด ไม่สนใจใคร เด็กบางคนติดผู้ใหญ่ หรือผู้เลี้ยงดูเท่านั้น ไม่สนใจเด็กวัยเดียวกัน ขอมให้คนแปลกหน้าอุ้ม โดยไม่กลัว

2) ระดับความรุนแรงน้อย เด็กจะแสดงอาการเฉยเมย ไม่ได้ตอบเมื่อมีคนมาทักทาย อาจแสดงท่าทางพอใจบ้าง แต่ไม่เข้าไปหาผู้อื่น

3) เด็กบางคนเข้าไปหาผู้อื่นในลักษณะแปลกๆ ไม่สมเหตุ สมผล ทำแบบซ้ำๆ โดยไม่สนใจปฏิกิริยาของผู้ที่เข้าไปหา

4) เด็กบางคนเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ แม้จะมีความสามารถดี อยู่ในสังคมได้ แต่ก็ยังไม่สามารถมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมได้อย่างเหมาะสม

ผดุง อารยวิญญู และคณะ (2546) กล่าวว่า ลักษณะความบกพร่องทางอารมณ์ สังคมของเด็กออทิสติก มีลักษณะดังนี้

1) ขาดความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น คนทั่วไปมักเข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นโดยสังเกตจากการแสดงออกทางสีหน้าท่าทาง บางคนรับรู้ได้เร็ว บางคนรับรู้ได้ช้า เด็กออทิสติกรับรู้ได้ช้า หรือไม่อาจรับรู้ได้เลย

2) ไม่เข้าใจว่าผู้อื่นคิดอะไรบ้าง การแสดงออกบางประการของคนที่อยู่รอบข้างทำให้เรารู้ว่าเขามีข้อมูล หรือรู้อะไรเกี่ยวกับสิ่งนั้นอยู่บ้าง แต่เด็กออทิสติกไม่สามารถคาดเดาในลักษณะนี้ได้

- 2.1) ทำความตกลงกับเพื่อนไม่ได้ เพราะไม่รู้ว่าเพื่อนต้องการอะไร
- 2.2) ไม่เข้าใจว่า คู่สนทนามีความสนใจในสิ่งที่เรากำลังพูดหรือกำลังสนทนาหรือไม่ จึงพบเด็กออทิสติกพูดคนเดียวบ่อยๆ
- 2.3) คาดเดาไม่ได้ว่า ผู้อื่นจะคิดอย่างไรกับเรา เด็กอาจถอดเสื้อผ้าในที่สาธารณะเมื่ออากาศร้อน โดยไม่สนใจว่าผู้อื่นจะสนใจมองหรือไม่
- 2.4) ไม่เข้าใจความผิดพลาด คนเราอาจพลาดพลั้งกันได้ในบางครั้ง แต่สำหรับเด็กออทิสติกคิดว่าคนเราจะทำผิดไม่ได้ หากทำผิดต้องได้รับการลงโทษเสมอ
- 2.5) เล่นสมมุติไม่เป็น ไม่สามารถเล่นละครได้
- 2.6) ไม่เข้าใจเจตนาารมณ์ ความหวังดีกับผู้อื่น
- 2.7) ไม่เข้าใจกฎเกณฑ์ทางสังคมที่ได้ได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

สรุปได้ว่า ในเด็กปกติพัฒนาการทางสังคมจะเริ่มตั้งแต่ระยะแรกของชีวิต ทารกจะมีปฏิกิริยาโต้ตอบกับสิ่งที่คุ้นหู เช่นการมองตามเสียงของมารดา หรือคนเลี้ยงดู แต่เด็กออทิสติก สูญเสียปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และมีความบกพร่องทางอารมณ์ สังคมในลักษณะที่แตกต่างกัน บางคนรุนแรงมาก บางคนรุนแรงน้อย บางคนไม่สามารถคาดเดาและไม่รับรู้อารมณ์ ในการแสดงออกบางประการของคนที่อยู่รอบข้าง ขาดความไวในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น บางคนไม่ตอบสนองสังคมรอบข้าง ทำให้เด็กออทิสติกมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เหมาะสม ซึ่งแตกต่างกับเด็กปกติที่สามารถตอบสนองและมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมรอบข้างได้โดยผ่านการเล่นและการเลียนแบบผู้อื่น

1.6 การจัดการเรียนร่วมสำหรับนักเรียนออทิสติก

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550) กล่าวถึง การบริหารจัดการเรียนร่วมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้กรอบโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ได้แก่ นักเรียน (Students) การจัดสิ่งแวดล้อม (Environments) การจัดกิจกรรม (Activities) และอุปกรณ์การสอน (Tools) ไว้ดังนี้

1.6.1 ด้านนักเรียน S: Students หมายถึง นักเรียนพิการหรือมีความบกพร่องและนักเรียนทั่วไป โรงเรียนควรเตรียมความพร้อมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม ดังนี้

1.6.1.1 เตรียมความพร้อมนักเรียนพิการหรือที่มีความบกพร่อง ในด้านร่างกาย วิชาการ อารมณ์และสังคม และการช่วยเหลือตนเอง โดย

1) ขอบรับความแตกต่างและความจำกัดของเด็ก แม้จะเป็นโรค แต่นักเรียนออทิสติกก็เป็นปัจเจกบุคคลเช่นกัน นั้นหมายความว่านักเรียนออทิสติกมีบุคลิกและความสามารถเฉพาะตัว เด็กแต่ละคนต่างกัน บางคนเป็นน้อยบางคนเป็นมาก บางคนมีความสามารถในการเรียนรู้มีน้อยบางคนมีมาก บางคนมีความจำดี บางคนมีการรับรู้ทางสายตาดี บางคนมีความสามารถในการวาดรูป บางคนคิดเลขเก่ง ผู้ปกครองและครูต้องยอมรับในความจำกัดของเด็กพยายามมองหาความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่และพัฒนาให้ดีขึ้น

2) รู้และเข้าใจความสามารถของเด็ก สิ่งที่เด็กทำได้ดี และสิ่งที่เด็กทำไม่ได้หรือลำบาก ถ้ากิจกรรมใดต้องใช้ทักษะบางอย่างที่เป็นข้อบกพร่องของเด็ก เช่น การเขียน การพูด การแสดงท่าทาง ควรพยายามลดกิจกรรมนั้นๆ ให้น้อยลงหรือไม่ให้ทำเลย เช่น ถ้าเด็กมีปัญหาในการเขียน ก็ไม่ควรให้งานที่เด็ก

ต้องเขียนมาก แต่อาจตอบปากเปล่า หรือตอบใส่เทป บันทึกเสียงแทนการเขียน และอย่าพยายามสอนในสิ่งที่เด็กไม่สามารถเรียนรู้ได้ ให้โอกาสเด็กมีตัวเลือก ซึ่งจะทำให้เด็กรู้สึกว่าจะไม่ถูกบังคับมากเกินไป

3) ให้เด็กรู้สึกสนุกในการเรียนรู้ โดยใช้เกมหรือกิจกรรมที่เด็กได้มีโอกาสเคลื่อนไหว ได้สัมผัส ได้มองเห็น และได้ยินได้ฟัง การที่เด็กได้เข้าไปเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในสิ่งที่เรียนรู้จะทำให้เรียนรู้ได้เร็วกว่าการเป็นเพียงผู้ดูเท่านั้น

4) พยายามพัฒนาจุดบกพร่องของเด็ก หลังจากที่ได้ประสบความสำเร็จจากการใช้ความสามารถเด่น แล้วกำหนดความคิดรวบยอดที่จะให้เด็กเรียนรู้ได้ชัดเจน การสอนความคิดรวบยอดแตกต่างจากทักษะในการสอนความคิดรวบยอดใหม่ ครูต้องทำความเข้าใจกับสิ่งที่เด็กเคยเรียนรู้มาแล้วและสรุปความคิดรวบยอดอย่างชัดเจน

5) ตั้งเป้าหมายระยะสั้นอย่างชัดเจนที่เด็กสามารถทำได้ ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าในการเรียนและสร้างความมั่นใจในตนเองให้กับเด็ก กระตุ้นให้เด็กตระหนักถึงเป้าหมายและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ชี้ให้เด็กเห็นว่า เมื่อวานนี้เด็กทำอะไรบ้าง วันนี้เด็กทำอะไรสำเร็จ และเด็กจะทำอะไรในวันพรุ่งนี้ซึ่งจะเป็นการสร้างความรู้สึกของความสำเร็จให้กับเด็ก

6) ให้ข้อมูลย้อนกลับทันทีที่เด็กทำงานสำเร็จ ถ้าเด็กผิดต้องบอกให้รู้ทันทีเหมือนกัน อธิบายใหม่และให้เด็กแก้ไขทันที ไม่ควรปล่อยให้เด็กทำงาน เรียนรู้ผิดข้ามวัน

7) ให้คำติชมในทางบวก ในขณะที่เด็กเรียนอยู่ควรชมเชยในความพยายามในการทำงานเป็นสำคัญ ไม่ชมเชยเฉพาะงานที่ทำได้ดีทำได้ถูกต้อง ใช้วิธีการทางบวกในการแก้ไขข้อบกพร่อง ถ้าเด็กตอบผิดแนะนำให้เด็กหาคำตอบใหม่ที่น่าจะดีกว่าคำตอบเดิมแทนที่จะบอกผิดเพียงอย่างเดียว รวมทั้งมีการใช้แรงจูงใจที่เหมาะสม เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องหาให้ได้ว่าอะไรเป็นแรงจูงใจในเด็กแต่ละคน

8) การวางแผนเตรียมตัวเด็ก ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นบางครั้งเด็กอาจต่อต้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงควรบอกเด็กก่อน อย่าให้ข้อมูลกับเด็กด้วยการพูดประโยคยาวๆ ควรพูดประโยคสั้นและอาจเสริมด้วยสื่อที่เป็นรูปธรรม และการสอนโดย social stories ก็ช่วยได้

9) พัฒนาความสามารถพิเศษของเด็ก ถ้าเด็กแสดงออกถึงความสนใจพิเศษในบางเรื่อง เช่น คนตรี ศิลปะ คอมพิวเตอร์ ควรให้โอกาสและสนับสนุนให้เด็กแสดงออกอย่างเต็มที่ ซึ่งไม่เพียงแต่จะทำให้เด็กรู้สึกเพลิดเพลินหรือทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ แต่อาจพัฒนาเป็นทักษะในอนาคต

1.6.1.2 เตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไป ทางโรงเรียนจะต้องเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไปในโรงเรียน โดยการให้ข้อมูลเพื่อให้นักเรียนทั่วไปมีความรู้ ความเข้าใจ เกิดการยอมรับสามารถให้ความช่วยเหลือและปฏิบัติต่อนักเรียนพิการหรือมีความบกพร่องอย่างถูกวิธี

1.6.2 สภาพแวดล้อม E: Environment สภาพแวดล้อมแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

1.6.2.1 สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ควรจัดให้นักเรียนพิการหรือมีความบกพร่องเรียนในสภาพแวดล้อมที่มีขีดจำกัดน้อยที่สุด (Least Restrictive Environment: LRE) โรงเรียนควรพยายามให้เด็กได้เรียนร่วมในชั้นเรียนทั่วไปมากที่สุด หากไม่สามารถจัดให้เรียนร่วมได้เต็มเวลาก็อาจจัดเป็นบางเวลาก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนพิการหรือมีความบกพร่องเป็นเฉพาะบุคคล

1) จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมที่มีระเบียบ (Highly Structured Learning Environment) มีตารางกิจกรรมในแต่ละวันว่าต้องทำอะไร เมื่อไร มีลำดับขั้นตอนของงานแต่ละอย่าง เช่นในงานชิ้นนี้ต้องทำอะไรก่อนหลัง ห้องเรียนมีรูปแบบแน่นอน คาดการณ์ได้ อย่างน้อยจะทำให้เด็กรู้ว่าสิ่งต่างๆ ในห้องเรียนอยู่ที่ไหน เด็กจะรู้ว่าต้องทำอะไรบ้างในสถานการณ์นั้นๆ และต้องทำอะไรต่อไปเพราะสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เด็กไม่เครียด ไม่สับสน และช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้ดีที่สุด หากขาดสภาพดังกล่าว เด็กจะไม่สามารถประมวลข้อมูลในแบบที่จะเกิดการเรียนรู้ใหม่ขึ้นมาได้

2) พิจารณาสีงแวดล้อมที่มีปัจจัยต่อประสาทสัมผัส อย่ามีสิ่งรบกวนมากเกินไป เนื่องจากนักเรียนออทิสติกมักจะเกิดภาวะ Stimulus Overload ได้ง่าย การให้เด็กมีสิ่งเร้าที่พอเหมาะจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ เพราะบางคนอาจมีปัญหาเกี่ยวกับประสาทสัมผัส ดังนั้นครูจะต้องเรียนรู้ก่อนว่าเด็กมีปัญหาอะไรบ้างจะได้สามารถจัดสิ่งแวดล้อมไม่ให้รบกวนเด็ก กล่าวคือมีสิ่งรบกวนทางสายตาหรือไม่ เช่น แสงสะท้อน มีสิ่งเคลื่อนไหว หนังสือลวดลาย ระดับสายตาและตำแหน่ง ที่เด็กมองครู และครูมองเด็ก มีเสียงดังของพัดลมหรือไม่ เสียงจากลำโพงขยายเสียงดังเกินไป เสียงเด็กพูดจ้อแจ เสียงระฆัง เป็นต้น มีพื้นผิวที่เด็กมีปัญหา อุณหภูมิเหมาะสม

3) จัดหาที่让孩子ได้สงบ บางครั้งอาจจำเป็นต้องหาที่เงียบ สงบ ให้เด็กได้สามารถผ่อนคลายหรือสงบจิตใจในเวลาที่เด็กแสดงพฤติกรรมเกรี้ยวกราด

4) ให้โอกาสเด็กได้มีการสื่อสารกับเพื่อนนักเรียนปกติ ให้เด็กมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของห้องเรียน ให้เด็กจับคู่กับเพื่อนในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เดินไปที่สนาม เล่นกระดานหก หรือทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อนที่เด็กจับคู่ หรือทำกิจกรรมร่วมด้วยควรมีหลายๆ คนเพื่อไม่ให้เด็กยึดติดกับเพื่อนบางคน เพื่อนที่เด็กเล่นด้วยอาจได้รับคำแนะนำบางอย่างเพื่อให้เข้าใจเด็กลดการต่อต้านการเข้ากลุ่ม ซึ่งเด็กบางคนอาจจะหงุดหงิดและต่อต้านโดยเริ่มจากการเข้ากลุ่มเล็กๆ เป็นช่วงเวลาสั้น แล้วปล่อยให้วิ่งเล่น และนำกลับเข้ากลุ่มใหม่เป็นระยะๆ อย่าปล่อยให้เด็กต่อต้านมีเวลานั้นเด็กจะเรียนรู้ว่าต่อต้านได้และจะต่อต้านตลอดเวลา ฝึกเด็กให้รู้จักกฎง่ายๆ ของสังคม เช่น การเข้าแถว การรอ การเล่นกับเพื่อนฯ

1.6.2.2 บุคคลที่เกี่ยวข้องในสภาพแวดล้อมของเด็ก ได้แก่ พ่อแม่ ครู และบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียน โรงเรียนทั่วไปมีการจัดการเรียนร่วมผู้บริหารจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญยิ่ง ในโรงเรียนที่จะเป็นผู้นำและสร้างบรรยากาศของการยอมรับนักเรียนพิการ หรือมีความบกพร่องเรียนร่วมในโรงเรียน

1.6.3 กิจกรรมการเรียนการสอน A: Activities คือ กิจกรรมภายในและกิจกรรมภายนอก ห้องเรียนเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนที่จะช่วยให้นักเรียนทั่วไปและนักเรียนพิการหรือมีความบกพร่องได้พัฒนาทั้งด้าน ร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม โดยมีหลักในการจัดกิจกรรมดังนี้

1.6.3.1 กิจกรรมการสอนนักเรียนออทิสติก ควรเป็นการสอนอย่างสนุก เพราะเด็กจะเรียนรู้ได้น้อยหากสอนนักเรียนออทิสติกอย่างเคร่งเครียด ควรมีการติดตามอย่างใกล้ชิด เนื่องจากนักเรียนออทิสติกขาด Self-Direction เพื่อให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด ซึ่งไม่ได้ถึงการทำให้เด็กหรือช่วยเด็กไปเสียทุกอย่าง โดยเด็กไม่ต้องทำเอง แต่หมายถึงการเฝ้าดูเพื่อชี้แนะให้เด็กสามารถทำเองได้โดยตลอดจนงานสำเร็จ เช่น หากจะให้เด็กดูบ้าน ก็ไม่ใช่เพียงแต่สั่งให้ไปดูบ้านหรือเพียงแต่คอยดูแลเฉพาะสองนาทีก่อนเท่านั้น แต่ควรคอยดูจนเด็กทำได้เสร็จสมบูรณ์ และในระยะต่อไปเมื่อเด็กทำได้จนเป็นกิจวัตรแล้ว อาจจะติดตามดูเป็นช่วงๆ

1.6.3.2 กระตุ้นให้เด็กทำเองให้มากที่สุด โดยใช้ “สัญญาณ” หรือ Prompt ที่เหมาะสมกับงานที่ทำ เมื่อเราส่งสัญญาณที่ชัดเจน เด็กจะสามารถทำงานที่ตั้งใจได้เสร็จ โดยที่เราอาจจะไม่ต้องเข้าไปช่วยเหลือ

1.6.3.3 หลีกเลี่ยงการใช้คำพูดและคำถามที่เป็นนามธรรมเพราะเด็กกลุ่มนี้บางคนจะมีปัญหาในการเข้าใจ เช่น คำแสดง คำที่แสดงความรู้สึก เช่น ดีใจ เสียใจ น่าใจ ปลื้มใจ ส่วนงานอาหารต่างๆ ดังนั้นเมื่อสอนเด็กเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมเข้าช่วย เช่น สอนเรื่องดีใจ ก็แสดงท่าหรือมีรูปเด็กกำลังดีใจ

1.6.3.4 สอนโดยเน้นความสามารถเด่นของเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ของความสำเร้ง ดังนั้นครูควรเข้าใจปัญหาในการเรียนรู้ของเด็กก่อนว่า เด็กสามารถเรียนรู้ด้วยวิธีอะไรที่สุด และเด็กมีความสามารถเด่นในด้านใดบ้าง อย่างเร่งรัดเด็กมากเกินไป อย่างบังคับเด็ก สอนเนื้อหาเกินไปหรือเร็วเกินไป เพราะเด็กอาจเกิดปฏิกิริยาต่อต้าน ปฏิเสธไม่ยอมเรียนและอาจมีอารมณ์โกรธ ก้าวร้าวได้

1.6.3.5 สอนทีละอย่าง สอนแบบง่ายๆ และชัดเจน รอให้เด็กเรียนรู้ในสิ่งเก่าที่สอนไปก่อน แล้วจึงค่อยสอนสิ่งใหม่ต่อไป โดยแต่งงานที่ให้เด็กทำงานน้อยๆ เป็นขั้นตอนเพื่อให้เด็กทำผิคน้อยที่สุด การแต่งงานใหญ่เป็นงานน้อยจะช่วยให้เด็กทำได้สำเร็จทีละขั้น การทำงานน้อยๆ นี้จะช่วยให้เด็ก รู้สึกว่าตนทำได้ ไม่ยาก รู้สึกว่าตนมีโอกาสดประสบความสำเร็จ ไม่สับสนในลำดับขั้นตอน มีสมาธิจดจ่อมากขึ้นทั้งหมดนี้จะช่วยให้การเรียนรู้เป็นไปได้อย่างขึ้น

1.6.3.6 สอนอย่างใจเย็น ต้องใช้เวลาสอนอย่างช้าๆ ค่อยเป็นค่อยไป เหมือนการสอนคนไข้ที่เป็นอัมพาตให้เดินได้อีกครั้ง สอนช้าๆ และทบทวนบ่อยๆ ตามปกติเด็กกลุ่มนี้ต้องการประสบการณ์ซ้ำๆ และบ่อยมากกว่าปกติ

1.6.3.7 เลือกเฉพาะข้อมูล หรือสัญญาณที่มีความหมาย เนื่องจากเด็กมีภาวะ Stimulus over Selectivity สัญญาณหรือข้อมูลหลายอย่างที่ครูสอนให้ เด็กอาจรับไม่ได้หมด แต่กลับไปจดจ่อที่สัญญาณหรือข้อมูลอันใดอันหนึ่งเท่านั้น

1.6.4 เครื่องมือ T: Tools หมายถึง สิ่งที่น่ามาเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเรียนร่วม ซึ่งประกอบด้วย นโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ งบประมาณ ระบบการบริหารการสื่อสารภายในองค์กร การประสานงานกับบุคคลอื่น สิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ช่วยให้นักเรียนพิการสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดเป็นการช่วยสนับสนุนให้นักเรียนที่ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยในนักเรียนออทิสติก ควรเน้นการใช้สื่อสิ่งอำนวยความสะดวก

1.6.4.1 เน้นการเรียนรู้จากภาพ นักเรียนออทิสติกเรียนรู้จากภาพ หรือการเห็น ได้ดีกว่าจากการได้ยินหรือคำอธิบายยาวๆ ดังนั้นควรใช้วิธีดังกล่าวมากขึ้น เช่น ให้เห็นของจริง หรือใช้รูปภาพโดยอาจทำเป็นบัตรที่ติดภาพต่างๆหรือภาพโปสเตอร์ก็ได้ ภาพที่ใช้ควรมีสีสันเพื่อดึงดูดความสนใจ แต่อย่ามีรายละเอียดมากเกินไป เช่น หากเป็นภาพจานกินข้าวก็ควรเป็นจานใบเดียว ไม่ใช่ภาพจานวางอยู่บนโต๊ะที่มีข้าวของเต็มไปหมด

1.6.4.2 ใช้สื่อการสอนเด็กที่เป็นรูปธรรม มากที่สุด ข้อได้เปรียบหนึ่งของการใช้สื่อโดยรูปธรรม คือเราสามารถแสดงตัวอย่างให้เด็กดูได้นานเท่าที่ต้องการในการสอนแต่ละเรื่อง ไม่เหมือนกับ การพูด

คือ เมื่อพูดจบข้อมูลที่พูดออกมาก็หายไป การใช้สื่อที่เป็นรูปธรรมก็อาจช่วยให้เด็กฟังความสนใจมาที่สื่อ ซึ่งจะมีผลทำให้เด็กมีสมาธิดีขึ้นด้วย โดยเฉพาะในกรณีที่เด็กเรียนมีรูปแบบการเรียนรู้ได้ดีจากการมองดูสิ่งต่างๆ คุณครูควรให้เด็กได้มองดูวัตถุต่างๆ แทนที่จะพูดให้นักเรียนฟังอย่างเดียว สื่อที่ใช้ควรเริ่มต้นจากของจริง ภาพถ่าย ภาพ(เหมือน)วาด กราฟฟิค สัญลักษณ์รวมทั้งตัวอักษร การใช้สื่อทางรูปธรรมสามารถทำได้ในหลายกรณี เช่น การจัดการเรียนการสอน เช่น ตารางการเรียนการสอนของเด็ก ตารางกิจกรรมพิเศษ ปฏิทิน คำสั่ง คำแนะนำ เช่น กฎในห้องเรียน วิธีปฏิบัติในกิจกรรมต่างๆ การจัดการสิ่งแวดล้อมในห้อง เช่น เขียนชื่อเด็ก ที่แก้วน้ำ รองเท้า อุปกรณ์ส่วนตัวของเด็ก สัญลักษณ์ต่างๆ ข้อความต่างๆ ที่ติดอยู่ภายในห้องเรียน เช่น มุมของเล่น มุมอ่านหนังสือ

สรุปได้ว่า การบริหารจัดการเรียนร่วมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้กรอบโครงสร้างซีท (SEAT Framework) ได้แก่ นักเรียน (Students) การจัดสิ่งแวดล้อม (Environments) การจัดกิจกรรม (Activities) และ อุปกรณ์การสอน (Tools) มีแนวคิดในการให้ความช่วยเหลือนักเรียนออทิสติกว่า มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนออทิสติก สามารถดำเนินชีวิตได้ใกล้เคียงกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน การช่วยเหลือแต่ละคนอาจใช้แนวทางที่ไม่เหมือนกัน เพราะเป็นปัญหาเฉพาะบุคคล และมีปัญหาในหลายๆ ด้าน การช่วยเหลือนักเรียนออทิสติกจึงเป็นการผสมผสานหลากหลายวิธีและจากความร่วมมือของทุกฝ่ายทั้งด้านผู้ปกครอง สถานศึกษา และ จากทีมงานผู้เชี่ยวชาญจากสหวิชาชีพ ซึ่งการสอนทักษะทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็น และเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการวางแผนในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียนออทิสติก ให้นักเรียนออทิสติกมีพัฒนาการทางสังคมที่ดีต่อไป

2. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคม

2.1 ความหมายของทักษะทางสังคม

วารี ธีระจิตร (2530) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง การรู้จักอยู่ด้วยกัน และทำงานร่วมกัน รู้จักการให้และการรับ รู้จักรับผิดชอบ รู้จักผลัดเปลี่ยน รู้จักเคารพสิทธิของผู้อื่น และมีความสำนึกต่อสังคม ได้แก่ การอยู่ร่วมกันในสังคมและการรู้จักที่ดีต่อสังคม

สุพมาลย์ เกษมสุข (2535) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง การรู้จักอยู่ด้วยกันและทำงานร่วมกัน รู้จักการให้ การรับรู้จักรับผิดชอบ เป็นความสามารถของบุคคลที่จะร่วมกันอย่างมีความสุข ได้รับการยอมรับจากสมาชิกของสังคม รู้จักปฏิบัติต่อผู้อื่น มีจิตสำนึกที่ดีและสร้างประโยชน์ต่อสังคม

สมโภช เอี่ยมสุภานิต (2540) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการที่จะปฏิบัติกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถแสดงออกถึงความคิดความรู้ลึกของตนเองตามประสิทธิภาพ และความพึงพอใจ ตลอดจนทำให้ความต้องการแห่งตน สามารถบรรลุได้โดยไม่ละเมิดและความพึงพอใจของบุคคลอื่น

อุษณีย์ โพธิสุข (2542) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถที่เราสามารถที่รู้จักเข้าใจ ความรู้สึก ความต้องการทางจิตใจ หรือความต้องการต่างๆ ของคนที่เราเกี่ยวข้องกับตัวรวมทั้งที่จะสร้างสานสัมพันธ์ให้มั่นคง ด้วยความรัก ความเอาใจใส่เอื้ออาทรต่อผู้อื่นอย่างต่อเนื่อง รู้จัก การแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ

ศรียา นิยมธรรม (2548) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถที่ช่วยให้เด็กตอบสนองต่อเพื่อนและผู้ใหญ่ได้อย่างเหมาะสม เด็กควรเรียนรู้เพื่อจะตอบสนองกับความปิติยินดีต่อผู้อื่นๆ นอกเหนือจากพ่อแม่และญาติๆ หรือสมาชิกในครอบครัว เด็กๆจะต้องเรียนรู้การยอมรับในรูปแบบต่างๆ เมื่อต้องติดต่อกับผู้อื่นกับเด็กคนอื่นๆเขาจะต้องเรียนรู้ที่จะทำงานตามคำฟังแม้จะมีคนอื่นอยู่ใกล้ๆและยังต้องเรียนรู้ที่จะอยู่อย่างอิสระ เด็กต้องเรียนรู้ความแตกต่างของความคาดหวังจากทางบ้าน โรงเรียนและที่อื่นๆ เมื่อเด็กเรียนรู้ครั้งหนึ่งแล้วเขาจะสามารถนำไปปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านนี้ของเขาให้สอดคล้องกับความคาดหวังต่างๆต่อไป ซึ่งทักษะทางสังคมเป็นพฤติกรรมที่เรียนรู้ได้ สังเกตได้ มองเห็นได้แม้แต่ต่ออารมณ์ การจะบอกว่าเด็กมีความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับตนเองอย่างไร เห็นอกเห็นใจ กลียุคขัง อิจฉา กลัว ก็ดูจากพฤติกรรมทางสังคมที่เด็กแสดงออกมา

Jarolimek (1997 อ้างถึงใน ปีทมาวดี บุญยสวัสดิ์, 2535) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ส่วนประกอบของพฤติกรรมสำหรับบุคคล ซึ่งมีความสำคัญ ที่จะช่วยในการเริ่มมีปฏิสัมพันธ์ทางบวกกับผู้อื่นและผลุกรักหาไว้ซึ่งความสัมพันธ์นั้น ให้ความหมายทักษะทางสังคมไว้ 3 ประการคือ 1) การอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับนับถือในการกระทำที่ถูกต้องของผู้อื่นและการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอได้ 2) การรู้จักควบคุมตนเองและรู้จักตัดสินใจด้วยตนเอง 3) ความสามารถในการแลกเปลี่ยนความคิด และประสบการณ์กับผู้อื่น

Riggio (1989) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึงลักษณะเฉพาะของบุคคลที่แสดงถึงความสามารถในการสื่อความหมายกับบุคคลอื่น โดยผู้ที่มีทักษะทางสังคมสูงจะสื่อได้ดีและชัดเจน ซึ่งทักษะทางสังคมแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ 1) การแสดงออกทางอารมณ์ (Emotional Expressivity) หมายถึง ความสามารถในการรับและแปลความหมายอารมณ์ของผู้อื่น โดยบุคคลนั้นไม่ต้องใช้คำพูด 2) ความไวในการรับรู้อารมณ์ผู้อื่น (Emotional Sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการรับและแปลความหมายอารมณ์ของผู้อื่น โดยบุคคลนั้นไม่ต้องใช้คำพูด 3) การควบคุมอารมณ์ของตนเอง (Emotional Control) หมายถึง ความสามารถในการระงับอารมณ์ของตนเอง 4) การแสดงออกทางสังคม (Social Expressivity) หมายถึงความสามารถในการแสดงถ้อยคำหรือการสนทนากับบุคคลอื่นอย่างคล่องแคล่วและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นได้อย่างดี 5) ความไวในการรับรู้ทางสังคม (Social Sensitivity) หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจข้อความที่ที่คนอื่นพูด มีความรู้ทั่วๆไปเกี่ยวกับบริบททางสังคม

Hargie & McCartan (1996) กล่าวว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ทักษะที่ใช้เมื่อบุคคลมีการกระทำระหว่างกันในระดับของการมีความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลว่า ทักษะทางสังคมมีลักษณะ 3 ประการคือ 1) ทักษะทางสังคมเป็นสถานการณ์ที่เฉพาะเจาะจง เป็นพฤติกรรมความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นเหมือนๆ กัน ถึงแม้สถานการณ์และวัฒนธรรมจะต่างกัน เช่น การสบตา ที่แสดงถึงความรัก ความรู้สึกที่ดีต่อกัน 2) การใช้ภาษาพูดและภาษาท่าทางของแต่ละบุคคล จะผลิตต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งการตอบสนองทางภาษาพูดและภาษาท่าทางนั้นสามารถเรียนรู้ได้ บุคคลที่ล้มเหลวในการเรียนรู้ทักษะทางสังคมจะอยู่ในสังคมยากลำบาก 3) บทบาทของแต่ละบุคคล มีความสำคัญและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพต้องสามารถแสดงพฤติกรรมในลักษณะที่ไม่ทำความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น ทั้งกายและวาจา

สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการสื่อความหมาย และ การอยู่ร่วมกันกับบุคคลอื่น การปฏิบัติตัว การวางตัว รู้จักกาลเทศะเป็นที่ยอมรับของสังคม การมีปฏิสัมพันธ์อันดีต่อสังคมรอบตัว มีความรับผิดชอบ รู้หน้าที่ ของตนเอง และรู้จัก การแสดงออกอย่างเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่างๆ

2.2 ความสำคัญของทักษะทางสังคม

ศรีกัลยา พึ่งแสงศรี (2539) ได้กล่าวว่า ทักษะทางสังคม เป็นทักษะที่สำคัญต่อการดำรงชีพและการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมทุกระดับ ตั้งแต่สังคมเล็กๆ คือ ครอบครัว ห้องเรียน โรงเรียน อาชีพ ชุมชน ประเทศ จนกระทั่งสังคมโลก ที่ต้องมีการติดต่อสัมพันธ์กันโดยอาศัยทักษะทางสังคม

Cook (1996) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นทำให้เด็กมีพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดี สามารถพัฒนาความสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างเหมาะสม คนที่จะประสบความสำเร็จได้ นอกจากมีความสามารถในการทำงาน จำเป็นต้องมีความสามารถในการอยู่ร่วมกับคนอื่นอย่างมีความสุข ซึ่งคือการมีทักษะทางสังคมสูงนั่นเอง ทักษะทางสังคมมีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ในวัยเด็ก เด็กทุกคนต้องการเพื่อนเล่น เพื่อนเรียน และเพื่อนร่วมกิจกรรม เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ต้องการเพื่อนร่วมงาน เพื่อนคู่คิด เด็กทั่วไปจะได้รับการเตรียมความพร้อมทักษะด้านต่างๆ และเรียนรู้ทักษะทางสังคมจากการฟัง การสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัวทุกวัน แต่นักเรียนออทิสติกไม่สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ อาจเนื่องจากธรรมชาติของนักเรียนออทิสติกเหมือนมีกำแพงแก้วมากระหว่างเด็กกับสังคมรอบข้าง (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2545) การพัฒนาทักษะทางสังคมจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะช่วยให้นักเรียนออทิสติก ออกจากโลกของตนเอง และเข้ามาอยู่ร่วมกับคนอื่น สร้างความคุ้นเคยและร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น เด็กจะเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าเด็กปกติได้

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2545) กล่าวว่า การแก้ไขและพัฒนาทักษะทางสังคมให้แก่เด็กนักเรียนออทิสติก เพื่อให้สามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้เหมือนเด็กปกติ จะได้ผลดีมากขึ้นถ้ากระทำตั้งแต่เริ่มแรกด้วยทักษะทางสังคมที่เหมาะสมตามอายุ และต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจากสภาพการขาดทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกที่มีระดับความรุนแรงแตกต่างกันในแต่ละคน แนวทางการสอน/การฝึก/การพัฒนาทักษะทางสังคมเพื่อให้เหมาะสมกับเด็กแต่ละคนจึงแตกต่างกัน วิธีการพัฒนาทักษะทางสังคมให้นักเรียนออทิสติกอาจใช้หลายๆวิธีด้วยหลักการนำพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของเด็กมาวิเคราะห์เป็นขั้นตอนย่อยๆ แล้ววางแผนช่วยเหลือโดยพ่อแม่หรือบุคคลใกล้ชิด

ธีรยุทธ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2546) กล่าวว่า ทักษะทางสังคมนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาการทางสังคมของเด็กอย่างมาก และส่งผลต่อตัวเด็กทุกด้าน ทั้งทางด้านจิตใจ สังคม การเรียน การปรับตัว และสุขภาพจิตของเด็ก ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ดังนั้น จึงควรมีการแก้ไข และพัฒนาทักษะทางสังคมให้แก่เด็กโดยความร่วมมือของครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กทุกฝ่าย

สรุปได้ว่า ทักษะทางสังคมมีความสำคัญเพราะเป็น ทักษะพื้นฐานที่จำเป็นและมีความสำคัญต่อมนุษย์ทุกคน การพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ทางสังคมจะช่วยให้ทุกคนสามารถดำรงตน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะเด็กออทิสติกที่ขาดทักษะทางสังคม จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เติมเต็มในส่วนของทักษะทางสังคมที่ขาดไป เพื่อให้สามารถปรับตัวให้อยู่ร่วมในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.3 องค์ประกอบของทักษะทางสังคม

ทักษะทางสังคมเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญของบุคคล ซึ่งควรได้รับการฝึกฝน และปลูกฝังเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม องค์ประกอบของทักษะทางสังคมด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ มีดังนี้

วาริ ธีระจิตร (2530) ได้แบ่งทักษะทางสังคมเป็นด้านใหญ่ๆ 2 ด้านคือ 1) ทักษะด้านคุณธรรม ได้แก่ การไม่เห็นแก่ตัว (รู้จักแบ่งปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่) การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การรู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม และมีความสามัคคี (มีเหตุผล รู้แพ้-ชนะ) 2) ทักษะด้านความสามารถ ได้แก่ รู้จักแก้ปัญหา รู้วิธีการติดต่อ (การสื่อความหมายกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ) รู้จักปฏิบัติตนได้ตามเกณฑ์ของสังคมสามารถขจัดปัญหาและความขัดแย้ง และสามารถปรับตัวได้ดี

พิทมาวดี บุญสวัสดิ์ (2535) ได้แบ่งทักษะทางสังคมไว้ดังนี้ 1) การช่วยเหลือผู้อื่น 2) การมีมารยาทในสังคม 3) การแสดงความรับผิดชอบ 4) การมีส่วนร่วมในการทำงานกลุ่ม 5) การเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเองและกลุ่ม 6) การแสดงออกและการแก้ปัญหาในกลุ่ม

อรพรรณ พรสีมา (2540) กล่าวถึงทักษะทางสังคมที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกัน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการติดต่อสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ประกอบด้วย การสื่อสารที่ถูกต้องการใช้ระดับเสียงที่ถูกต้อง การรู้จักให้กำลังใจผู้อื่น การแสดงและรับฟังความคิดเห็นได้เหมาะสม 2) ด้านการอยู่ร่วมกันและทำงานเป็นกลุ่ม ประกอบด้วย การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น การรู้จักให้กำลังใจผู้อื่น การสามารถหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี 3) ด้านความสามารถในการควบคุมตนเอง ประกอบด้วย การเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ของผู้อื่น การปฏิบัติตามกฎระเบียบในการทำงานและรักษาเวลา การรู้เวลาที่เหมาะสมควรปฏิบัติตนอย่างไร การรับผิดชอบต่อหน้าที่

อุมาพร ตรังคสมบัติ (2545) กล่าวว่า องค์ประกอบของทักษะทางสังคม ประกอบด้วยลักษณะต่อไปนี้ 1) ความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น 2) การสื่อสารได้ดี รู้จักฟังและโต้ตอบหรือแสดงออกทางการสื่อความหมาย 3) สามารถประเมินสถานการณ์ว่าควรจะได้ตอบอย่างไร 4) สามารถจัดการกับความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ 5) สามารถประนีประนอมและร่วมมือกับผู้อื่น 6) มีความเป็นผู้นำและ 7) สร้างความร่วมมือร่วมใจให้เกิดในกลุ่มได้

พัชร จีวพัฒน์กุล (2549) ได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการควบคุมตนเอง ประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย คือ การรอคอย และการปฏิบัติตามกติกาที่กำหนด 2) ด้านการสื่อความหมายทางสังคมกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย 3 ทักษะย่อย คือ การสบตา การเลียนแบบ และการแสดงความรู้สึกผู้อื่น 3) ด้านการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย คือ การแบ่งปัน และการทำตามคำแนะนำ

Westwood (1997) ได้แบ่งองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ดังนี้ 1) การรู้จักแสดงความยินดีกับผู้อื่น 2) การสบตาคู่สนทนาอย่างเหมาะสม 3) การใช้ระดับเสียงในการพูดพอเหมาะ ไม่ดังหรือค่อยเกินไป 4) การรับรู้ การแสดงอารมณ์ทางสีหน้าอย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ 5) การรู้จักสนทนากับผู้อื่น แสดงความรู้สึก ฟังถาม ด้วยความสนใจและมีการตอบสนอง 6) การยืนในระยะห่างที่เหมาะสมกับคู่สนทนา ไม่สัมผัสคู่สนทนาโดยไม่เหมาะสม 7) การเล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเล่นตามกติกา รู้จักแบ่งปันช่วยเหลือ รู้จัก

การประนีประนอม รู้จักการผลัดเปลี่ยน รู้จักการแสดงความยินดี ขอโทษ และการขอบคุณ 8) มีความอดทน และความตั้งใจ 9) สามารถควบคุมความโกรธ ความก้าวร้าว ขจัดความขัดแย้ง และมีน้ำใจนักกีฬา 10) แต่งกายสะอาด มีสุขอนามัย

Grandin (2002) กล่าวว่า ทักษะที่เป็นพื้นฐานต่อการดำรงชีวิตประจำวันของมนุษย์ ได้แก่

- 1) การรอคอย (Waiting) รู้ว่าควรจะทำอะไรเมื่อไร
- 2) การผลัดเปลี่ยน (Taking Turn) จักการให้และการรับ
- 3) การเชื่อมต่อ (Transitions) รู้ว่าควรเตรียมตัวอย่างไรเมื่อต้องเข้าสู่สังคมอื่น
- 4) การเริ่มต้น (Initiating) รู้จักชักชวนให้พูดคุย การเริ่มต้นสนทนา
- 5) การจบ/การสิ้นสุด (Finishing) การยุติการกระทำต่างๆ ในเวลาอันควร
- 6) การยืดหยุ่น (Being Flexible) สามารถเปลี่ยนแปลงกิจวัตรต่างๆ ได้เหมาะสม

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของทักษะทางสังคมโดยทั่วไปคือ การรู้จักวางตน มีมารยาทในการปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเหมาะสม การเคารพต่อระเบียบวินัยของตนเอง และสังคม การรู้จักรอคอย การผลัดเปลี่ยน แบ่งปัน และรู้จักแสดงความยินดีกับผู้อื่น หรือองค์ประกอบอื่นใดที่บ่งบอกถึงลักษณะการสร้างสัมพันธ์ทางที่ดีกับผู้อื่น เพื่อกำหนดขอบเขตเป็นโครงสร้างทักษะทางสังคมพื้นฐาน ในการพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนออทิสติกระดับปฐมวัยในโรงเรียนเรียนร่วม ในครั้งนี้ โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างพัฒนาการทางสังคมของนักเรียนปกติ กับสภาพปัญหา และข้อจำกัด ของพัฒนาการทางสังคมนักเรียนออทิสติก ดังกล่าวแล้ว เพื่อให้ นักเรียนออทิสติกระดับปฐมวัยสามารถเรียนร่วมในโรงเรียนได้อย่างมีความสุข จึงกำหนด ขอบข่าย ทักษะทางสังคมพื้นฐาน ที่จะพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนออทิสติกระดับปฐมวัย 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการควบคุมตนเอง ประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย คือ การรอคอย และการลดพฤติกรรมก้าวร้าว 2) ด้านการสื่อความหมายกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย 3 ทักษะย่อย คือ การสบตา การเลียนแบบ และการแสดงความสนใจผู้อื่น 3) ด้านการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย 3 ทักษะย่อย คือ การแบ่งปัน การปฏิบัติตามกติกา และการทำตามคำแนะนำ

2.4 การตรวจสอบและการสังเกตพฤติกรรมทักษะทางสังคม

2.4.1 การตรวจสอบทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก การตรวจสอบหรือการประเมินใด เป็นการหาข้อมูลว่าบุคคลมีความสามารถในด้านนั้นมากน้อยเพียงใดอย่างไร การตรวจสอบทักษะทางสังคมก็เป็นการหาข้อมูลว่าบุคคลมีทักษะหรือความสามารถทางสังคมที่กำหนดไว้อย่างไร ซึ่งมีวิธีการตรวจสอบได้หลายวิธี เช่น การสังเกต พฤติกรรมของผู้ถูกตรวจสอบโดยตรง การให้ผู้ถูกตรวจสอบตอบแบบสำรวจทักษะทางสังคมด้วยตนเอง หรือสอบถามจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด / รู้จักผู้ที่ถูกตรวจสอบมากที่สุด เป็นต้น

2.4.2 การสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนออทิสติก การสังเกตการเฝ้าดูปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างใกล้ชิดในระยะเวลาที่กำหนด เพื่อทราบความเป็นไปของการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ต้องการศึกษา โดยการใช้อวัยวะสัมผัสส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือทั้งห้าส่วนในการพิจารณาสิ่งนั้นๆ และการสังเกตจะต้องมีจุดมุ่งหมายอย่างแน่นอนล่วงหน้าก่อนการสังเกต โดยจุดมุ่งหมายของการสังเกต มีดังนี้ 1) เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงด้วยตนเอง ข้อเท็จจริงนี้อาจได้เป็นครั้งแรก หรืออาจได้เพิ่มเติมข้อมูลรายละเอียดซึ่งเคยได้รับคำบอกเล่าจากผู้อื่น 2) เพื่อเข้าใจพฤติกรรมที่แสดงออกของผู้ถูกสังเกตว่า มีลักษณะปกติหรือไม่ เพื่อใช้ประกอบการแนะนำบุคคล ให้เป็นบุคคลที่ดีมีประสิทธิภาพในสังคมต่อไป 3) เพื่อค้นหาสาเหตุบางประการ ซึ่งอาจเป็นปัญหาแต่ไม่มีผู้ใดทราบ เพื่อนำมาใช้ในการให้คำปรึกษาและแนะนำต่อไป 4) เพื่อให้ผู้สังเกตเป็นผู้มีความรอบคอบและ

ไว้ต่อการมีปฏิกิริยาได้ตอบจากสิ่งแวดล้อม จนเป็นผู้ที่ปรับปรุงตัวได้ดี และรวดเร็วในแต่ละสถานการณ์ การสังเกตเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการศึกษาพฤติกรรม ลักษณะของพฤติกรรมที่จะสังเกตจะต้องเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ นับได้ โดยจุดมุ่งหมายของการสังเกตคือ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ต้องการจะศึกษา แล้วนำมาวิเคราะห์ เพื่อจะทราบว่าพฤติกรรมที่ประสงค์จะปรับนั้นเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หรือเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดซึ่ง สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2539) กล่าวถึงการสังเกตพฤติกรรมว่า เป็นการสังเกตพฤติกรรมนั้น จะทำให้นักปรับพฤติกรรมได้ข้อมูลพื้นฐานการสังเกต (Baseline Data) ของพฤติกรรมที่ต้องการจะพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลง อาจกล่าวได้ว่า การสังเกต หมายถึง การเฝ้าดูพฤติกรรมที่คนแสดงออกด้วยการกระทำหรือ ตอบโต้ต่อสิ่งเร้าอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง เพื่อทราบการเปลี่ยนแปลงของสิ่งที่ศึกษา โดยผู้สังเกตเพียงยึดหลักดังต่อไปนี้

1) เลือกและกำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตให้เด่นชัด พฤติกรรมที่เลือกสังเกตควรจะเป็นพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไปจากเกณฑ์มาตรฐานของห้องเรียน และมีผลกระทบต่อการเรียน การสอนมากที่สุด เป็นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นบ่อยๆ

2) เลือกผู้สังเกตพฤติกรรม ผู้สังเกตแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ นักเรียนสังเกตตนเอง ซึ่งอาจมีแนวโน้มการลำเอียงสูง และบุคคลอื่นเป็นผู้สังเกต วิธีนี้อาจได้ข้อมูลใกล้เคียงความเป็นจริงมีแนวโน้มในการลำเอียงต่ำ สามารถตรวจที่จะสอบความเที่ยงตรงระหว่างผู้สังเกตได้ โดยใช้ผู้สังเกตมากกว่าหนึ่งคนขึ้นไป ถ้าผู้สังเกตเห็นพ้องต้องกันไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 ก็นับว่ามีความเที่ยงตรงสูง

3) เลือกสถานที่ทำการสังเกตพฤติกรรม ในการเลือกสถานที่นั้นขึ้นอยู่กับจุดมุ่งหมายว่า ต้องการพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ใดอย่างไร อาจเป็นห้องเรียน ห้องสมุด หรือบ้านของนักเรียนก็ได้ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพการณ์และสถานที่ มีผลต่อการแสดงพฤติกรรมของบุคคล จึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่าจะทำการสังเกต ในสภาพและสถานที่ใด

4) เลือกเวลาที่จะทำการสังเกตพฤติกรรม การเลือกเวลาที่สอดคล้องกับลักษณะของพฤติกรรม เช่น พฤติกรรมที่ต้องการจะสังเกตขึ้นบ่อยๆ ที่สุด ควรเลือกการสังเกตโดยการสุ่มเวลา คือ ไม่สังเกตเวลาใดเวลาหนึ่งเฉพาะ เข้า สาย บ่าย เย็น เป็นต้น ช่วงของการสังเกตแบบสุ่มเวลานั้นจะทำให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงความจริงมากที่สุด เนื่องจากไม่มีพฤติกรรมใดจะเกิดบ่อย ในช่วงเวลาเดียวกันตลอดเวลา ถ้าเลือกสังเกตแบบช่วงเวลา ก็อาจสุ่มสังเกตในช่วงเวลานั้นๆ ในแต่ละวัน แต่ถ้าเป็นการสังเกตแบบความยาวของช่วงเวลาก็ควรจะสังเกตตั้งแต่จุดเริ่มต้นของพฤติกรรมที่ต้องการจนกระทั่งพฤติกรรมนั้นยุติลง จำนวนครั้งที่สังเกตจะถี่มากน้อยแค่ไหนขึ้นอยู่กับความแปรปรวนของพฤติกรรมตามช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไปในแต่ละวัน และความพร้อมของผู้สังเกต ความยาวนานของเวลาที่ใช้ในการสังเกต หลักการทั่วไป ก็คือ ควรจะทำการสังเกตตลอดช่วงเวลาที่พฤติกรรมเป้าหมายเกิดขึ้น

5) เลือกแบบบันทึกให้เหมาะสม แบบบันทึกพฤติกรรมนั้น ผู้สังเกตควรเป็นผู้ออกแบบเอง โดยมุ่งให้สอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการศึกษา

6) การสังเกตพฤติกรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ไม่ควรให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว โดยผู้สังเกตควรอยู่ในห้องสังเกตหรือนั่งอยู่ในห้องเรียนจุดที่เหมาะสมที่สุด ไม่ใกล้นักเรียนจนเกินไป และไม่แสดงความสนใจจนนักเรียนคนใดคนหนึ่งเป็นพิเศษ และไม่ควรให้นักเรียนเห็นแบบบันทึกพฤติกรรม

สรุปได้ว่า การสังเกต หมายถึง วิธีการพื้นฐานในการศึกษาพฤติกรรม โดยการเฝ้าดูพฤติกรรมของผู้ถูกสังเกตโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว หรือการสอบถามจากผู้ที่อยู่ใกล้ชิด รู้จักผู้ที่ถูกสังเกตมากที่สุด เพื่อได้ข้อมูลพื้นฐานการสังเกต (Baseline Data) โดยเลือกกำหนดจุดมุ่งหมายของการสังเกตให้ชัดเจน กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการสังเกตให้เด่นชัด ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่สังเกตได้ นับได้ ระบุสถานที่ ช่วงเวลาในการสังเกต มีแบบบันทึกที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพฤติกรรมที่สังเกต แล้วนำผลมาวิเคราะห์ เพื่อให้ทราบว่าพฤติกรรม ที่สังเกตนั้น มีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใด ในการวิจัยนี้ เป็นการสังเกตพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนออทิสติกตามหลักการประเมิน คือวิธีการสังเกตพฤติกรรม (Observation) เป็นการสังเกตและบันทึกพฤติกรรม หลังจากการใช้เรื่องราวทางสังคม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นในด้านต่างๆ

2.5 ทฤษฎี แนวคิด ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคม

2.5.1 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

การเรียนรู้ทางสังคมหรือพัฒนาการทางสังคม หมายถึงการพัฒนาพฤติกรรม ที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ เป็นการพัฒนาความสามารถในการแสดงพฤติกรรม กับแบบแผนที่สังคมยอมรับเพื่อ การเข้าสังคม ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมเป็นทฤษฎีผสมผสานระหว่างทฤษฎีพฤติกรรมนิยมและพัฒนาการทางความคิด หลักการที่สำคัญของทฤษฎีนี้คือ 1) พฤติกรรมของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้โดยมีตัวแบบสำหรับเลียนแบบ 2) มนุษย์มีศักยภาพแห่งการนึกคิด รู้จักสร้างใช้สัญลักษณ์ 3) การเสริมแรงมีบทบาทสำคัญต่อการเรียนรู้ แต่บุคคลอาจรับหรือปฏิเสธการเสริมแรงนั้นๆ 4) การเรียนรู้ใดๆ เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขทางสังคมที่หลากหลายซับซ้อน 5) ทฤษฎีที่มีฐานแนวคิดจากการทดลองกับสัตว์ไม่สามารถนำมาใช้กับมนุษย์ได้เต็มร้อย 6) การเรียนรู้โดยการสังเกตมีความสำคัญยิ่งกว่าการเสริมแรงทางบวกหรือการลงโทษ นักทฤษฎีกลุ่มนี้ให้ การสังเกตว่า เด็กเรียนรู้พฤติกรรมโดยที่การสังเกตและกระบวนการคิดทำงานร่วมกัน ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของแบนดูรา กล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้ มนุษย์มีการเรียนรู้พฤติกรรมมากพฤติกรรมจากประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นทั้งทางตรง (Direct Experience) คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และทางอ้อม (Indirect Experience) คือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับบุคคลอื่น หรือการเรียนรู้จากตัวแบบ (Learning Through Modeling) ซึ่งเป็นการเรียนรู้โดยอาศัยกระบวนการสังเกต (Observational Learning Process) การเรียนรู้ส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวันเป็นการเรียนรู้ด้วยกระบวนการสังเกตผู้อื่นหรือจากตัวแบบ ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1) กระบวนการสนใจ (Attentional Process) เป็นกระบวนการเลือกและรับรู้ลักษณะของพฤติกรรมที่สำคัญของตัวแบบ โดยผู้สังเกตจะต้องให้ความสนใจและรับรู้ลักษณะที่สำคัญ ให้ถูกต้อง แล้วนำสิ่งที่ได้จากการสังเกต มาสรุปรวบรวมไว้เป็นขั้นตอน เพื่อง่ายต่อการจดจำ ความสนใจนี้จะทำให้สามารถจำแนกพฤติกรรมที่สำคัญออกจากพฤติกรรมอื่นๆ ของตัวแบบได้ ได้แก่ ความสามารถในการสังเกต การรับรู้ การแปลความ การรวบรวมสิ่งต่างๆ ที่ได้จากการสังเกตหรือจากโครงสร้างและลักษณะของตัวแบบ ได้แก่ ความชัดเจน ความซับซ้อน ความน่าสนใจของตัวแบบ รวมทั้งองค์ประกอบด้านสัมพันธภาพระหว่างตัวแบบกับผู้สังเกต

2) กระบวนการคงไว้ (Retention Process) เป็นกระบวนการของการจดจำเป็น การรวบรวมลักษณะพฤติกรรมที่ได้จากการสังเกตไว้ในระบบความจำในรูปแบบของสัญลักษณ์ (Symbolic

Form) อันได้แก่ จินตภาพภาษา เมื่อบุคคลได้เห็นพฤติกรรมของตัวแบบที่ตนสนใจ การรับรู้ก็จะเกิดขึ้นและเมื่อสิ้นสุดลง มโนภาพของพฤติกรรมดังกล่าวจะยังคงอยู่ในความทรงจำ และจะถูกคิดแปลงเป็นสัญลักษณ์ทางภาษา ซึ่งสามารถจดจำได้ง่ายและนานกว่า

3) กระบวนการแสดงออก (Motor Production Process) เป็นกระบวนการแปลงสัญลักษณ์ในระบบความจำออกมาเป็นพฤติกรรม พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนี้จะถูกต้องหรือใกล้เคียงกับ ตัวแบบหรือไม่ ขึ้นอยู่กับปริมาณการเรียนรู้ที่ได้จากการสังเกตและความสามารถของบุคคล

4) กระบวนการจูงใจ (Motivation Process) การเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ ในสังคมนั้น มนุษย์ไม่สามารถแสดงพฤติกรรมที่ตนได้รับรู้มาทั้งหมด แต่จะเลือกพฤติกรรมของตัวแบบที่แบบ จึงเป็นไปในรูปแบบของการรับเอาสิ่งที่ทำให้ตนพึงพอใจและปฏิเสธสิ่งที่ตนไม่เห็นด้วย

กระบวนการของการเรียนรู้การสังเกตนี้ เริ่มจากการที่ผู้สังเกตเกิดความใส่ใจสนใจในพฤติกรรมของตัวแบบ แล้วจดจำไว้ในรูปสัญลักษณ์ เมื่อไรก็ตามที่มีโอกาส ผู้สังเกตจะพยายามฝึกแสดงพฤติกรรมนั้น แต่ทั้งนี้ผู้สังเกตจะเลือกเลียนแบบเฉพาะพฤติกรรมที่ตนสนใจ พอใจ เห็นคุณค่าและได้รับการเสริมแรง ซึ่งเบนคูรากล่าวว่าการเรียนรู้ทางสังคมมี 2 ประการคือ การเรียนรู้จากการสังเกตเพื่อเลียนแบบ และ Self Efficacy ซึ่งหมายถึงความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์แวดล้อมที่คลุมเครือยุ่งยากได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยทักษะในการจัดการและความเชื่อความสามารถของคนที่จะทำให้สำเร็จ ซึ่งเบนคูราเน้นว่า Self Efficacy เชิงสังคมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งต่อชีวิตที่เป็นสุขของบุคคลเพราะทุกคนต้องการให้คนอื่นสนใจ ชื่นชม คิดถึง อยู่กับเรา และทำงานร่วมกับเรา

สรุปได้ว่าการพัฒนาให้เด็กออทิสติกมีพัฒนาการหรือทักษะทางสังคม นอกจากจะต้องอาศัยกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมโดยการจัดสิ่งแวดล้อมหรือประสบการณ์ เพื่อกระตุ้นให้เด็กเกิดความสนใจในตัวแบบโดยผ่านระบบกระบวนการกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน แล้ว ยังต้องอาศัยทฤษฎีทางจิตใจ (Theory of Mind) ในการอ่านจิตใจ (Mind Reading) และหลักการสอนทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้วิธีเรื่องราวทางสังคม (Social Stories) ที่ผ่านการรับรู้ทางสายตา (Visual Perception) ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของนักเรียนออทิสติก เพื่อให้ให้นักเรียนออทิสติกเข้าใจความหมายของคำตั้ง วัตถุประสงค์และวิธีการปฏิบัติกิจกรรมแบบฝึก เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมในแต่ละทักษะที่ต้องการ

2.5.2 ทฤษฎีของจิตใจ (Theory of Mind) และการอ่านจิตใจ (Mind Reading)

2.5.2.1 ทฤษฎีของจิตใจ ความบกพร่องในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เป็นอาการที่เกิดขึ้นชัดเจน และเป็นอาการที่สำคัญมากของภาวะออทิสซึม (อุมาพร ดังคสมบัติ, 2545) จากสมมติฐานที่ว่า ปัญหาทางสังคมของเด็กกลุ่มนี้เกิดเนื่องจากความบกพร่องทางความคิดความเข้าใจ โดยเด็กขาดสิ่งที่เรียกว่า “Theory of Mind” คือ ไม่มีความสามารถที่จะเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น รวมถึงไม่สามารถใช้ความรู้สึกนึกคิดที่อ่านได้มาพยากรณ์หรืออธิบายพฤติกรรมของผู้อื่น อ่านใจผู้อื่น ไม่ออก กุญแจที่จะนำไปสู่ความเข้าใจทางสังคม ที่มีผลต่อพัฒนาการทั้งหมดคือ ทฤษฎีของจิตใจ นักการศึกษาต่างๆ ได้อธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีทางจิตใจไว้ดังนี้

Cohen (2000) ได้ใช้ทฤษฎีของจิตใจอธิบายว่า ความบกพร่องทางสังคมของนักเรียนออทิสติกเป็นความไม่สามารถที่จะเข้าใจได้ว่าผู้อื่นคิดอย่างไร มีความรู้สึก มีความตั้งใจ หรือมีแรงจูงใจอะไรที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมที่แสดงออกมา ความไม่สามารถในส่วนนี้เรียกว่า “ใจบอด” (Mind Blindness) ซึ่ง

ในคนปกติจะสามารถอ่านสีหน้าท่าทางพฤติกรรมของผู้อื่นได้ เมื่อมองเห็นใคร สามารถตั้งสมมติฐานได้ว่า ผู้นั้นคิดอะไร และรับรู้ได้ถึงอารมณ์และเจตนาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน ซึ่งเป็นลักษณะที่แสดงว่าบุคคลมี Theory of Mind

Richard (2000) กล่าวว่า ทฤษฎีของจิต เป็นแนวคิดทางจิตวิทยา ซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของความเข้าใจความคิดของผู้อื่น พัฒนาการของทฤษฎีของจิตทำให้เราเข้าใจถึงความตั้งใจและความรู้สึก และการกระตุ้นที่อยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมที่มนุษย์แสดงออกมา

Grandin (2002) อธิบายว่าทักษะด้านความเข้าใจกลไกการทำงาน ของคนจะไม่มีในนักเรียนออทิสติก จึงจำเป็นต้องกระตุ้นสิ่งเหล่านี้ให้เกิดขึ้น

การขาดการรับรู้ความเข้าใจทางสังคม และความสามารถในการเข้าถึงเบื้องหลังพฤติกรรม ของนักเรียนออทิสติกที่ไม่สามารถอ่านจิตใจของผู้อื่น เป็นผลจากความแตกต่างด้านการรับรู้ 2 ด้าน คือ 1) ด้านความเข้าใจกลไกการทำงานของคน (Folk Psychology) เป็นการทำงานของคน (People Work) เป็นพัฒนาการที่ทำให้เข้าใจสถานะ แนวโน้ม ความสัมพันธ์ ของกลุ่มบุคคล จินตนาการ การสื่อสาร ซึ่งนักเรียนออทิสติกจะค่อยประสิทธิภาพในด้านนี้ กับ 2) ด้านการทำงานของสิ่งต่างๆ (Folk Physics) เป็นการทำงานของสิ่งของ (Things Work) เป็นพัฒนาการในการเข้าใจหลักการที่ควบคุมสิ่งต่างๆ เช่น เลข พิสิตส์ กลศาสตร์ ซึ่งนักเรียนออทิสติกจะมี Folk Physics สูงมากและอาจจะเป็นการพัฒนาเพียงด้านเดียว โดยปกติการรับรู้ทั้งสองด้านนี้เป็นอิสระต่อกัน มีพัฒนาการในแบบฉบับของตัวเอง มนุษย์ส่วนใหญ่จะมีการรับรู้ทั้งสองด้านนี้เท่ากัน บางคนอาจจะมี Folk Psychology มากกว่า Folk Physics บุคคลนั้นก็จะเป็นคนทีเหตุผลดีแต่ไม่เก่งด้านกลไก ส่วนคนที่มี Folk Physics มากกว่า Folk Psychology ก็จะถูกวินิจฉัยว่าเป็นภาวะออทิสซึม

Howlin, Cohen & Hawin (2002 อ้างถึงใน พวงเพชร พ่วงคัลสิทธิ์, 2546) ให้ความหมายของทฤษฎีของจิตใจ หมายถึง ความสามารถที่จะเข้าใจถึงของผู้อื่น เช่น ความคิด ความเชื่อ ความต้องการ ความสนใจ และสามารถใช้ข้อมูลเหล่านั้นมาอธิบายพฤติกรรมหรือการพูดการแสดงและทำนายสิ่งที่จะทำต่อไป เมื่อเด็กเริ่มพูดหรือส่งเสียง คำพูดหรือเสียงของเด็ก 18 - 30 เดือน สามารถแสดงถึงแต่ละสถานะของระดับจิตใจ (Mental State) ตั้งแต่สถานะของอารมณ์ ความต้องการ ความเชื่อ ความคิด ความฝัน การสมมติ ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาพบว่า ทฤษฎีทางจิตใจถูกพัฒนาขึ้นตามอายุและใช้ทฤษฎีของจิตใจเป็นตัวกลางในการอ่านจิตใจ เป็นขั้น ส่วนใจบอด คือความไม่สามารถเข้าใจจิตใจของตนเองและผู้อื่นทำให้ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาการด้านสังคมและการสื่อสารตั้งแต่เด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่ และเด็กสามารถอ่านจิตใจได้ แม้ในทารกก็สามารถแยกแยะอารมณ์ทางสีหน้าได้ว่า ดีใจ เสียใจ กลัว โกรธ ในเด็กปกติอายุ 3 ขวบ สามารถคาดเดาว่าสถานการณ์อย่างใดมีผลต่ออารมณ์ เด็กปกติอายุ 4 - 5 ขวบ สามารถคาดเดาได้ว่าผู้อื่นต้องการรู้สึกอย่างไร ความเชื่อมีผลต่ออารมณ์ แต่นักเรียนออทิสติกไม่เข้าใจอารมณ์ที่ซับซ้อนของผู้อื่นเมื่อเทียบกับเด็กปกติในวัยเดียวกัน ทำให้แสดงออกทางอารมณ์ไม่เหมาะสม และไม่เข้าใจจิตใจของผู้อื่น ซึ่งสามารถสรุปขั้นตอนของทฤษฎีกลไกทางจิตใจ (Theory of Mind Mechanism) ในนักเรียนออทิสติก ว่ามีพัฒนาการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) กลไกการค้นหาความตั้งใจ (The Intentionality Detector: ID) กลไกนี้เกิดขึ้นตั้งแต่อายุ 9 เดือน ความสามารถทาง ID นี้ ทำให้เด็กสามารถแยกแยะความแตกต่างระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตได้ แต่ในนักเรียนออทิสติกขาดความสามารถด้านนี้ จึงพบว่านักเรียนออทิสติกไม่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตได้ ขาดความเข้าใจสถานะอารมณ์ของบุคคลอื่น

2) กลไกการหาทิศทางของสายตา(The Eye-Direction Detector: EDD) เป็นกลไกทางสติปัญญาที่ทำให้บุคคลสามารถค้นหาทิศทางที่สายตาจับจ้องมองวัตถุได้ โดยปกติกลไก ID กับ EDD จะทำงานประมวลผลร่วมกัน ว่าวัตถุที่เรามองเห็นคืออะไร แต่นักเรียนออทิสติกกลับประมวลทิศทางของสายตาว่าผู้อื่นกำลังมองอะไร ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่า ทำไมนักเรียนออทิสติกจึงแสดงท่าทาง การโบกมือโดยหันฝ่ามือเข้าหาตนเอง

3) กลไกการเกิดความสนใจร่วมกัน(Share-Attention Mechanism : SAM) เป็นการพัฒนาความสามารถในการสร้างสิ่งที่เป็นตัวแทนในจิตใจร่วมกับบุคคลอื่นโดยสามารถระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและวัตถุ สามารถประมวลผลได้ว่าเธอกับฉันกำลังมองเห็นวัตถุที่เหมือนกันมองเห็นสิ่งเดียวกันอยู่ กลไกนี้เป็นการจินตนาการโดยไม่ต้องใช้ความสามารถในการมองเห็นจริงๆ ด้วยสายตาเสมอไป แม้ในเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นก็สามารถพัฒนากลไกนี้ได้ กลไก SAM นี้เป็นตัวเชื่อมระหว่าง ID และ EDD ทำให้สามารถแปลความหมายของสภาวะของจิตใจจากการค้นหาทิศทางของสายตาว่ามีความปรารถนาและเป้าหมาย ไปที่ทิศทางของสายตา เช่น ถ้าถามเด็กคนหนึ่งว่าขนมชิ้นไหนของเด็กชายแดง (ให้ดูภาพเด็กชายแดงมองไปที่ขนมชิ้นใดชิ้นหนึ่งใน 3 ชิ้น) เด็กที่มีพัฒนาการปกติ พบว่า มีแนวโน้มที่จะตอบว่าเป็นขนมชิ้นที่เด็กชายแดงมองอยู่ นั่นเป็นกลไกที่เกิดจากความใส่ใจร่วมกัน แต่ในนักเรียนออทิสติก ไม่มีกลไกนี้เช่นเด็กปกติ ซึ่งเป็นผลให้นักเรียนออทิสติกมีลักษณะไม่มีความสนใจจากความตระหนักในการจ้องมองผู้อื่น ไม่ใช่สัญญาณ(กริยาท่าทาง) เช่น การชี้นิ้วเพื่อชี้ความสนใจ ซึ่งสิ่งต่างๆ ให้ผู้อื่นดู เด็กปกติเมื่อต้องการสิ่งใดก็จะชี้นิ้วเพื่อให้ผู้อื่นหยิบให้ แต่นักเรียนออทิสติกจะจ้องมือผู้อื่นให้ไปหยิบสิ่งนั้นๆ

4) กลไกการเกิดทฤษฎีทางจิตใจ(The Theory of Mind Mechanism : ToMM) เป็นพัฒนาการของความสามารถในการเล่นบทบาทสมมติ ซึ่งหมายถึงการรู้ได้ถึงอารมณ์ของผู้อื่น และเข้าใจว่าผู้อื่นสามารถมีความเชื่อที่ผิดได้เท่าๆ กับความเชื่อที่ถูก นับเป็นความก้าวหน้าทางพัฒนาการที่สำคัญ เด็กปกติสามารถร่วมเล่นบทบาทสมมติได้อย่างสนุกสนาน เพราะเด็กเหล่านั้นมีทฤษฎีทางจิตใจ สามารถเข้าใจบริบททางสังคมและความคิดของผู้อื่น แต่นักเรียนออทิสติกมีความล้มเหลวของกลไกด้านนี้ เด็กจึงไม่รู้และเข้าใจจิตใจผู้อื่น ไม่สามารถรับรู้เรื่องราวต่างๆ ผ่านทางการใส่ใจร่วมกับผู้อื่น

2.5.2.2 การอ่านจิตใจ นักเรียนออทิสติกจะมีลักษณะของการบอดทางใจดังกล่าว ซึ่งสามารถแก้ไขโดยการสอนอ่านจิตใจ วิธีการสอนให้อ่านจิตใจในนักเรียนออทิสติกมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การสอนให้เข้าใจอารมณ์ของผู้อื่นว่าผู้อื่นมีอารมณ์เช่นใด โดยฝึกให้เด็กเข้าใจและคาดเดาอารมณ์ผู้อื่นจากการแสดงออกทาง สีหน้าท่าทางและจากการบรรยายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม การอ่านจิตใจมีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะนำมาสอนในเรื่องพฤติกรรมทางสังคม (Social Behavior) หรือการเลียนแบบ การอ่านจิตใจยังช่วยให้เด็กเข้าใจตนเองมากขึ้น เข้าใจว่าข้อมูลที่ได้รับมาถูกหรือผิด หรือเป็นข้อมูลสมมุติ ซึ่งจะช่วยให้เด็กสามารถแสดงบทบาทสมมุติเป็น วิธีการสอนอ่านจิตใจมี 3 ขั้นตอน คือ การสอนให้เข้าใจอารมณ์ (ของผู้อื่น) การสอนให้เข้าใจสภาวะข้อมูล การสอนให้รู้จักการเล่นสมมุติ การสอนดังกล่าวจะต้องสอนตามลำดับ โดยมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

1) การสอนให้เข้าใจอารมณ์ (ของผู้อื่น) (Teaching about Emotion) ประกอบด้วยความเข้าใจ 5 ระดับ แต่ละระดับมีภาพประกอบหลายภาพให้เด็กเข้าใจถึงอารมณ์พื้นฐานทั่วไป 4 ลักษณะ คือ ดีใจ เสียใจ โกรธ และกลัว ได้แก่ ระดับที่ 1 เข้าใจอารมณ์ต่างๆ จากภาพถ่าย ระดับที่ 2 เข้าใจ

อารมณ์ต่างๆ จากภาพวาดลายเส้น ระดับที่ 3 เข้าใจอารมณ์ต่างๆ คนเมื่อมีสถานการณ์ต่างๆ เกิดขึ้น ระดับที่ 4 เข้าใจความประสงค์ ความต้องการ ความปรารถนาของอารมณ์ต่างๆ ระดับที่ 5 เข้าใจความรู้สึกนึกคิดของอารมณ์ต่างๆ

2) การสอนให้เข้าใจสภาวะข้อมูล (Teaching about Informational States) ประกอบด้วยความเข้าใจ 5 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 การรับรู้ทางสายตา-สิ่งที่มองเห็น (การเข้าใจทัศนะของผู้อื่น ด้านการมองแบบง่าย ๆ ระดับที่ 2 การรับรู้ทางสายตา-จากมุมมองต่างๆ (การเข้าใจทัศนะของผู้อื่นด้านการมองแบบซับซ้อน ระดับที่ 3 การเข้าใจหลักการของการมองเห็นนำไปสู่การมีความรู้ ระดับที่ 4 การคาดเดาการกระทำของผู้อื่นจากข้อมูลที่รู้ ระดับที่ 5 เข้าใจในเหตุการณ์ที่เปลี่ยนไป

3) การสอนให้รู้จักการเล่นสมมุติ (Developing Pretend Play) ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะ 5 ระดับ คือ ระดับที่ 1 การเล่นเพื่อพัฒนาประสาทรับรู้การเคลื่อนไหว (Sensorimotor Play) เช่น การเล่นที่เป็นการเกาะของเล่น การตี การโยน การเหวี่ยง การเอาของเล่นเข้าปาก ฯลฯ ระดับที่ 2 การเริ่มรู้จักเล่นอย่างมีความหมาย (Emerging Functional Play) เป็นการเล่นที่มีความหมาย เช่น เอามือลากรถยนต์ของเล่นไปตามพื้นห้อง พร้อมส่งเสียง “บริ๊” คล้ายเสียงรถยนต์ เป็นต้น ระดับที่ 3 การเล่นที่ถูกต้องเหมาะสม (Established Functional Play) เด็กจะเล่น ตามวิธีในข้อ 2 หลายครั้งจนแน่ใจว่า เด็กรู้จักเล่นของเล่นแล้ว ระดับที่ 4 การเริ่มรู้จักการเล่นสมมุติใช้ของเล่นอื่นแทน เช่น ใช้บล็อกแทนรถ รู้จักจัดการกับสิ่งสมมุติ เช่น วางเก้าอี้ตุ๊กตาก่อนเข้าบ้าน เพราะเก้าอี้ตุ๊กตาสกปรก เล่นอย่างมีจินตนาการ เช่น คืบนมจากแก้ว (ไม่มีนมจริง) หรือแกล้งกิน (ทำปากขมขม) ระดับที่ 5 การเล่นสมมุติเป็น (Established Pretend Play) เมื่อเด็กสามารถเล่นบทบาทสมมุติในรูปแบบต่างๆ ได้แล้ว สิ่งที่ต้องพิจารณาในกระบวนการสอนอ่านจิตใจ คือ 1) ต้องแบ่งทักษะการเรียนรู้ที่ซับซ้อนให้เป็นขั้นๆ ที่ละเอียดชัดเจนมากที่สุด 2) การสอนทักษะต่างๆ ให้แก่นักเรียนออทิสติก โดยใช้หลักการและลำดับของพัฒนาการในเด็กปกติ 3) การสอนที่เป็นธรรมชาติ ตามทักษะและความสนใจของเด็ก มีประสิทธิภาพมากกว่าการสอนในระบบ 4) พฤติกรรมที่ได้รับการเสริมแรงอย่างเป็นระบบ จะอยู่คงทนถาวรกว่าพฤติกรรม ที่ไม่ได้รับการเสริมแรง และ 5) หลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดการเข้าใจผิดของเด็ก ต้องรีบชี้แจงทุกครั้ง当孩子 ตอบผิด

สรุปได้ว่า นักเรียนออทิสติก ไม่สามารถเข้าใจจิตใจของตนเองและผู้อื่น ยังผลให้เด็กมีความบกพร่องทางด้านทักษะทางสังคม การนำทฤษฎีของจิตใจมาใช้เป็นตัวกลางในการอ่านจิตใจเพื่อสอนนักเรียนออทิสติกให้รับรู้ถึงอารมณ์ของผู้อื่น ได้แก่ ดีใจ เสียใจ โกรธ กลัวหรือตกใจ โดยผ่านสื่อที่สามารถรับรู้ทางการเห็นเป็นการสอดคล้องกับลักษณะ การรับรู้ที่เด่นของเด็กออทิสติก

2.5.3 แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ทางสายตา (Visual Perception)

การรับรู้ (Perception) เป็นกระบวนการของสมองที่ทำหน้าที่แปลหรือให้ความหมายของการรับความรู้สึก เป็นการตัดสินใจว่าสิ่งที่คนเรารู้สึกนั้นคืออะไร การรับรู้จะเกี่ยวข้องกับการจัดระบบระเบียบของสิ่งเร้าทางความรู้สึก (Sensation) และการกำหนดความหมายของสิ่งเร้านั้นๆ โดยอาศัยประสบการณ์เดิม ซึ่งการรับรู้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ที่จะเข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ช่อลัดดา ขวัญเมือง (2543) กล่าวว่า การรับรู้ หมายถึงการที่บุคคลสามารถนำเอาประสบการณ์หรือความรู้เดิมออกมาตีความหมายของสิ่งเร้าที่ได้สัมผัสแล้วสามารถบอกได้ว่า สิ่งเร้านั้นคืออะไร การรับรู้เป็นผลร่วมกันระหว่างสัมผัสกับประสบการณ์ ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญดังนี้

1) การสัมผัส เป็นความรู้สึกที่บุคคลมีสิ่งเร้ามาปะทะอวัยวะ แต่ไม่สามารถนำเอาประสบการณ์มาตีความหมายของสิ่งเร้านั้นได้

2) ประสบการณ์หรือความรู้เดิม คือ สิ่งที่บุคคลเคยรู้ เคยเกี่ยวข้องในอดีตทั้งทางตรงและทางอ้อม

3) อวัยวะสัมผัส เป็นอวัยวะที่รับสัมผัสสิ่งเร้าที่มาปะทะแล้วรายงานกระแสความรู้สึกให้สมองทราบ เช่น ตา หู จมูก ลิ้น และผิวหนัง

4) การตีความหมายของสิ่งเร้า เมื่อสิ่งเร้าปะทะกับอวัยวะสัมผัส ประสาทสัมผัส จะรายงานกระแสความรู้สึกไปสู่สมอง แล้วสมองจะตีความโดยการนำประสบการณ์เดิมมาผสม ผสานกับประสบการณ์ใหม่ (สิ่งเร้า) ซึ่งการผสมผสานนี้อาจมีการต่อเติมหรือตัดทอนบางอย่าง จึงทำให้ผลการรับรู้แตกต่างจากเดิม การตีความจะถูกต้องเพียงใดขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่อไปนี้

4.1) ระดับสติปัญญา คนที่ระดับสติปัญญาสูงย่อมรับรู้และทำความเข้าใจสิ่งเร้าที่สัมผัสได้เร็วกว่าคนที่ระดับสติปัญญาดำ

4.2) ความมีสมาธิ คนที่มีสมาธิและตั้งใจพิจารณารายละเอียดของ สิ่งเร้า หรือเหตุการณ์อย่างถี่ถ้วน ทำให้การรับรู้ถูกต้องและแม่นยำ

4.3) ภาวะจิตใจขณะรับรู้ ถ้าบุคคลเบื่อหน่ายและอารมณ์ไม่ดี ก็จะขาดความรอบคอบในการตีความหมาย

ข้อสังเกต ขวัญเมือง (2543) กล่าวว่า การรู้จากการมองเห็นหรือการรับรู้ทางสายตา เป็นกระบวนการของสมองในการแปลความหมายของข้อมูลที่ได้รับจากสายตาการที่ภาพไปปรากฏอยู่บนจอรับภาพของลูกตาเป็นการมองเห็นและรับรู้สิ่งที่เห็นของระบบการมองเห็น (Visual System) ซึ่งประกอบด้วย 1) การตอบสนองต่อการกระตุ้นที่จอตา (Retina) ประกอบด้วยกายวิภาคและสรีระวิทยา 2) การเคลื่อนไหวของศีรษะและตาเพื่อรับรองข้อมูลดิบโดยใช้การเคลื่อนไหวของตาและการทรงตัว 3) การแปลผลข้อมูลที่มองเห็น 4) การตอบสนองของแขนขาต่อการมองเห็น การมองเห็นและรับทราบสิ่งที่เห็น จะประสบความสำเร็จเมื่อขั้นตอนที่ 1 – 4 ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และการเห็นสามารถบอกระยะทางและความลึกของภาพที่เห็นได้โดยมีสิ่งแนะ (Cues) ต่างๆ คือ

1) ความซาบซึ้ง (Linear Perspective) วัตถุที่อยู่ไกลจะปรากฏภาพ บนจอรับภาพของลูกตา มีขนาดเล็กกว่าวัตถุที่อยู่ใกล้

2) ความชัด (Clearness) วัตถุที่อยู่ใกล้จะมองเห็นชัดเจนกว่าวัตถุที่อยู่ไกล

3) แสงและเงา (Light and Shadows) ทำให้บุคคลมองภาพสามมิติได้ มองเห็นส่วนโค้งงอเหมือนของจริง

4) การเคลื่อนไหว (Movement) การถ่ายภาพทำให้บุคคลเห็นวัตถุที่อยู่ใกล้เคลื่อนที่สวนทางกันอย่างรวดเร็ว ในทางตรงข้ามระยะไกลก็จะสวนทางช้าลง แต่ถ้าไกลมากๆ จะเห็นว่าวัตถุเคลื่อนตามสายตาและการเคลื่อนไหวของเรา

ความสามารถด้านการรับรู้จากการมองเห็น แบ่งออกเป็น 5 ด้าน (Colarusso & Hammill, 1996 อ้างจาก พรเพ็ญ ศิริสัตยวงศ์ และกนิษฐา เมธาภักดิ์, 2543) ดังนี้

- 1) ด้านมิติสัมพันธ์ (Spatial Relationships) เป็นความสามารถในการระบุขอบเขตขอบตัวเองกับสิ่งแวดล้อมรอบตัว และการระบุตำแหน่งของวัตถุที่สัมพันธ์กับตัวเรา หรือวัตถุอื่นๆ
- 2) ด้านการแยกความแตกต่าง (Visual Discrimination) เป็นความสามารถ ในการแยกแยะความแตกต่างของตำแหน่ง รูปร่าง และสีของวัตถุในลักษณะต่างๆ
- 3) ด้านการแยกภาพซ้อน (Figure and Ground) เป็นความสามารถในการแยกวัตถุที่สนใจ หรือวัตถุที่ต้องการออกจากวัตถุที่อยู่รอบๆ
- 4) ด้านการเติมส่วนให้สมบูรณ์ (Visual Closure) เป็นความสามารถในการระบุได้ว่าภาพ หรือสิ่งที่เห็นนั้นคืออะไร โดยการเห็นเพียงบางส่วนของวัตถุหรือภาพนั้น
- 5) ด้านการจดจำ (Visual Memory) เป็นความสามารถในการจำส่วนที่สำคัญของภาพหรือวัตถุ จัดเป็นความจำระยะสั้น

จุดเด่นของนักเรียนออทิสติกคือสามารถรับรู้ด้านรูปธรรม ความคิด ความจำ และความเข้าใจความสัมพันธ์ของภาพโดยการมอง (Visualspatial Relationships) นักเรียนออทิสติกส่วนใหญ่เป็นผู้ที่คิดเป็นภาพ (Visual Thinker) ไม่คิดเป็นภาษา ความคิดของนักเรียนออทิสติกเหมือนกับวิดีโอ (Video) ที่ฉายอยู่ในความคิดคำนึง รูปภาพจะเป็นภาษาแรกของนักเรียนออทิสติก ภาษาพูดจะเป็นภาษาที่สอง (Grandin, 2002) และจุดด้อยของนักเรียนออทิสติก คือ มีปัญหาเกี่ยวกับความคิดนามธรรม การรับรู้ทางสังคมการสื่อสารและความสนใจ วิธีการแก้ไขโดยใช้ภาพ (Pictographic) การเขียนตามแบบ (written cues) ช่วยในการเรียนรู้ด้านการสื่อสารพัฒนาทักษะทางสังคมและควบคุมตัวเองโดยอาศัยการรับรู้จากการมอง ซึ่งสอดคล้องกับ อุมพร ตรังคมบัติ (2545) ที่กล่าวว่า เด็กออทิสติกเรียนรู้จากการเห็น (Visual Learning) มากกว่าการได้ยิน ทั้งนี้เพราะหูของเด็กแยกแยะเสียงได้ยาก การมองหรือใช้สายตามีประสิทธิภาพมากกว่า

ประโยชน์ของการใช้ภาพ คือ

1) สามารถทดสอบได้ตามที่ต้องการเพื่อสร้างข้อมูล การใช้คำพูด (oral information) ข้อมูลจะคงอยู่เพียงชั่วคราวแล้วหายไป ซึ่งเป็นปัญหาของเด็กกลุ่มที่มีปัญหาด้านการประมวลภาษาพูดรวมทั้งนักเรียนออทิสติก การไม่สนใจความสัมพันธ์ของข้อมูลและมีปัญหาด้านการกำจัดเสียงรบกวน การใช้ภาพจะช่วยให้นักเรียนออทิสติก มีความสนใจต่อการรับรู้มากขึ้น

2) การใช้ภาพและสัญลักษณ์ ได้นำมาใช้กับนักเรียนออทิสติกอย่างแพร่หลาย และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี สามารถนำมาใช้ได้หลายวิธีในห้องเรียน เช่น

- 2.1) ใช้สำหรับการจัดระเบียบ เช่น ปฏิทิน ตารางปฏิบัติงาน
- 2.2) ใช้สำหรับแสดงข้อปฏิบัติ กฎเกณฑ์ของห้อง บัตรกิจกรรม
- 2.3) ใช้ในการพัฒนาด้านสังคม เช่น แสดงกฎและระเบียบต่างๆ งานที่ต้องทำและสามารถใช้ช่วยสอนทักษะทางสังคม โดยผ่านเรื่องราวทางสังคม
- 2.4) ใช้ช่วยจัดการกับพฤติกรรมที่ทำลายและพัฒนาการควบคุมตนเอง เช่น ภาพสัญลักษณ์บอกลำดับพฤติกรรมที่คาดหวัง

กล่าวโดยสรุป นักเรียนออทิสติก จะเรียนรู้ ได้ดีโดยผ่านสื่อที่เป็นรูปธรรม เช่น วัตถุ รูปภาพ การรับรู้โดยการมองเห็นเป็นจุดเด่นของนักเรียนออทิสติก จึงสามารถนำจุดเด่น ด้านการรับรู้ทางสายตา นี้ ไป

พัฒนาเป็นรูปแบบในการสื่อสารความหมายในการสร้างเรื่องราวทางสังคม เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติก

2.6 แนวทางการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก

ทักษะทางสังคม มีความจำเป็นสำหรับมนุษย์ทุกเพศทุกวัย ในวัยเด็ก เด็กทุกคนต้องการเพื่อนเล่น เพื่อนเรียน และเพื่อนร่วมกิจกรรม เมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ต้องการเพื่อนร่วมงาน เพื่อนคู่คิด เด็กทั่วไปจะได้รับ การเตรียมความพร้อมทักษะด้านต่างๆ และเรียนรู้ทักษะทางสังคมจากการฟัง การสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัวทุกวัน แต่นักเรียนออทิสติกไม่สามารถทำสิ่งเหล่านี้ได้ อาจเนื่องจากธรรมชาติของนักเรียนออทิสติกเหมือนมีกำแพงแก้ว มากั้นระหว่างเด็กกับสังคมรอบข้าง (อุมาพร ตรังคสมบัติ, 2545) การพัฒนาทักษะทางสังคมจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ช่วยให้นักเรียนออทิสติกออกจากโลกของตนเอง และเข้ามาอยู่ร่วมกับคนอื่น สร้างความคุ้นเคยและร่วมกิจกรรม กับผู้อื่น เด็กจะเกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ และจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าเด็กปกติได้

นักเรียนออทิสติกมีความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของโลกรอบๆ ตัว และมีความต้องการที่จะมี ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป แต่เนื่องจากความบกพร่องทางสังคมที่เป็นคุณลักษณะ หนึ่ง ทำให้นักเรียนออทิสติก มีความบกพร่องทางการรู้คิดเกี่ยวกับสังคม ทำให้ไม่สามารถเรียนรู้ กฎ ระเบียบ แบบแผนของการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างอัตโนมัติ ซึ่ง Ministry of Education (2000) กล่าวว่า นักเรียน ออทิสติกควรได้รับโอกาสในการมีส่วนร่วมและปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลาย และใช้เพื่อนในวัยเดียวกันเป็น แบบอย่างการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม มีการชี้แนะและการกระตุ้นที่เป็นธรรมชาติ มีการเสริมแรงอย่างเป็น ระบบเหมาะสม มีการสอนทักษะทางสังคมพื้นฐาน เช่น การสบตา การผลัดเปลี่ยนหรือการแบ่งปัน การปรับตัว การสนใจผู้อื่น รวมทั้งการเล่น โดยการจัดคู่มือสำหรับเดินขึ้น-ลงดึก เล่นที่สนามและระหว่างช่วงพักกลางวัน หรือ ช่วยในการทำกิจกรรมเสริมพิเศษในหลักสูตร เป็นต้น

กลยุทธ์ในการสอนทักษะทางสังคม ในการพัฒนาทักษะทางสังคมนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยการ สอนที่มีปัจจัยและวิธีการต่างๆ หลายด้าน ผู้สอนต้องคำนึงถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม และจัดให้ สอดคล้องกับวิธีการดำรงชีวิตของผู้เรียนให้มากที่สุด โดยสอนให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งทั้งผู้สอนและผู้เรียนควรจะนำไปปฏิบัติโดยกระทำการฝึกฝนและแก้ปัญหาพร้อมกัน การพัฒนาทักษะทางสังคม สามารถทำได้ 2 แบบ คือ (วาริ ธีระจิตร, 2530) คือ การสอนโดยบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนตามปกติทุก กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยเนื้อหาวิชาเหมือนเดิมแต่จะเน้นกระบวนการเรียนการสอนและเทคนิควิธีที่จะช่วยให้ นักเรียนเกิดทักษะทางสังคมในขณะที่เรียน และการสอนโดยการจัดกิจกรรมฝึกทักษะทางสังคมโดยตรง เป็น การแยกกิจกรรมการฝึกจากการเรียนการสอนปกติ เป็นกิจกรรมที่สัมพันธ์กับสภาพการดำเนินชีวิตของนักเรียน หรือเลือกฝึกทักษะที่จำเป็นให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของนักเรียน ซึ่งควรจัดเป็นกลุ่มเล็กๆ และมีขั้นตอน คือ (Grandin, 2002) เริ่มด้วยการจำแนกทักษะทางสังคมที่เป็นปัญหา จำลองตัวแบบของทักษะนั้นๆ แล้วให้ฝึกแสดง ก่อน และ ฝึกฝนและปฏิบัติหลายๆ ครั้ง จนกระทั่งนำไปใช้ในสถานการณ์ทั่วไป ซึ่ง Ramanujan (2004) ได้เสนอ กลยุทธ์ในการสอนทักษะทางสังคมไว้ดังนี้

- 1) ให้รู้จักเริ่มต้นและคงไว้ซึ่งการสนทนา
- 2) ให้รู้จักวิธีแลกเปลี่ยนกัน
- 3) ให้รู้ว่าทำอะไรที่จะไม่รบกวนผู้อื่น

- 4) ให้รู้จักสถานการณ์ที่เป็นปัญหา
- 5) สอนการเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม
- 6) สอนให้เล่นและแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม
- 7) เป็นแบบอย่าง การวางตัว ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กและผู้ใหญ่
- 8) สอนให้รู้คุณธรรม และคุณค่าของมนุษย์
- 9) สอนการอ่านภาษากาย
- 10) สอนให้รับรู้ระดับอารมณ์ต่างๆ
- 11) สอนให้เรียนรู้และมีอารมณ์ร่วมกับผู้อื่น
- 12) บันทึกการพัฒนาของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

2.6.1 วิธีการสอนทักษะทางสังคม วิธีการสอนทักษะทางสังคมที่ดี ควรมีเป้าหมายที่การนำไปใช้ในสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย บนพื้นฐานความเข้าใจธรรมชาติของปัญหาทางสังคมของนักเรียนออทิสติก เกิดการพัฒนาทักษะทางสังคมในบริบทที่เป็นธรรมชาติมากขึ้น มีหลายวิธี เช่น การสอนทักษะทางสังคมโดยตรง (Direct Skills Instruction) ร่วมกับการกระตุ้นเตือนก่อน การใช้เพื่อนเป็นสื่อ (Peer Mediated, Peer Tutoring, Peer Group) ฟลอไรไทม์ (Floor Time) การควบคุมตนเอง (Self-Monitor) การดูแบบอย่างจากวิดีโอ (video modeling) การอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) การเข้าถึงมุขตลกต่างๆ (Appreciation of humor) การอ่านจิตใจ (mind reading) เรื่องราวทางสังคม (Social Story) (ผดุง อารยะวิญญู และคณะ, 2546 ; Rogers, 2000) ซึ่งเป็นเรื่องน่าอินดีที่ได้เห็นว่าวิธีการที่หลากหลายเพื่อช่วยให้นักเรียนออทิสติกสามารถพัฒนาทักษะทางสังคม อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องเลือกอย่างรอบคอบและให้เหมาะสมกับความต้องการและระดับพัฒนาการของแต่ละคน ในที่นี้จะกล่าวถึงวิธีช่วยเหลือที่สำคัญ ดังนี้

1) การสอนทักษะทางสังคมโดยตรง เป็นวิธีการแรกๆ ที่ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก โดยระบุทักษะเฉพาะ วิเคราะห์รูปแบบของทักษะ และการสอนทักษะแก่นักเรียนออทิสติกเป้าหมาย (Rogers, 2000) จากการศึกษาที่ผ่านมาเกี่ยวกับการสอนทักษะทางสังคมโดยตรง โดยวิธีสอนด้วยการเป็นแบบอย่าง (Modeling) การกำกับ (Coaching) บทบาทสมมติ (Role Play) พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีพัฒนาการก้าวหน้าในการเลือกหัวข้อที่สัมพันธ์กัน ทักษะการสนทนา และการรับรู้เกี่ยวกับตนเอง หลังจากได้รับการสอน 3 เดือน พบว่าการสอนนักเรียนออทิสติกที่มีความบกพร่องไม่เพียงแต่พัฒนาพฤติกรรมที่ได้รับการบำบัดแล้วแต่ยังพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมที่ไม่ได้รับการบำบัดอีกด้วย ส่วนการกระตุ้นเตือนก่อน ใช้ในการกระตุ้นเตือนและการชมเชยนักเรียนออทิสติกในห้องเรียนทั่วไป โดยครูจะเริ่มกระตุ้นเตือนนักเรียนออทิสติกด้วยวาจา ให้ริเริ่มสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนในวัยเดียวกันที่เป็นคู่ของนักเรียนออทิสติก ซึ่งเพื่อนได้รับการสอนให้โต้ตอบการริเริ่มจากนักเรียนออทิสติกโดยหลีกเลี่ยงการริเริ่มพูดก่อน ถ้านักเรียนออทิสติกตอบสนองต่อการกระตุ้นควรรีบทำการเสริมแรง หากนักเรียนออทิสติกไม่ตอบสนองอย่างเหมาะสม ครูจะเพิ่มกระตุ้นเตือนทั้งการเป็นแบบอย่าง การชี้แนะ และการจับมือทำ

2) การใช้เพื่อนเป็นสื่อ เป็นที่รู้จักทางการแพทย์ ครู นักวิจัย และนักบำบัดความบกพร่องทางสังคมของนักเรียนออทิสติก วิธีการนี้ใช้เพื่อนในวัยเดียวกันที่ได้รับการคัดเลือกเป็นผู้จัดกระทำ เพื่อนที่ได้รับการคัดเลือกจะถูกสอนให้เล่นอย่างมีความอดทนกับนักเรียนออทิสติก เพื่อนจะมีบทบาทในการเป็นผู้สอน เช่น

สอนให้นักเรียนออกทิสติกริเริ่มการสนทนาและการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เหมาะสม โดยอาจเริ่มจากใช้เพื่อนวัยเดียวกัน 1 คน สอนทักษะพื้นฐาน โดยทักษะที่เลือกมานั้นได้ถูกวิเคราะห์ให้แยกย่อยเป็นขั้นตอนตามลำดับ เพื่อที่ถูกเลือกมาจะถูกสอนขั้นตอนในการทำกิจกรรมตามลำดับที่ละขั้น และสอนการปฏิบัติเช่นการเป็นแบบอย่าง การกระตุ้นเตือน และการชี้แนะ วิธีการนี้มีข้อดีเนื่องจากการเป็นการลดผู้ให้ความรู้จากวัยผู้ใหญ่ไปสู่เพื่อนในวัยเดียวกัน ทำให้เพื่อนที่ได้รับคัดเลือกเข้าสู่ใจอาการและพฤติกรรมออกทิสติก และมีผลเชื่อมโยงไปถึงปฏิสัมพันธ์กับบรรยากาศในโรงเรียนขนาดใหญ่ สอดคล้องกับการศึกษาของ Kamps et al. (2002) ที่ศึกษาเครือข่ายการใช้กลุ่มเพื่อนเพื่อพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมสำหรับนักเรียนออกทิสติก พบว่า การมีกลุ่มเพื่อนที่ประกอบด้วยเพื่อน 2-5 คน ทำหน้าที่เป็นเครือข่ายสนับสนุนระหว่างการทำกิจกรรม สามารถเพิ่มช่วงเวลาและเพิ่มความถี่ของปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนออกทิสติกและกลุ่มเพื่อนในวัยเดียวกัน

3) การอ่านจิตใจ เป็นการอธิบายความบกพร่องทางความคิดของนักเรียนออกทิสติก เพื่อแก้ไขความบกพร่องนักเรียนออกทิสติก การฝึกเน้นไปที่การสอนทฤษฎีของจิตใจให้กับวัยรุ่นนออกทิสติกที่มีสติปัญญาปกติ ซึ่งมีการพัฒนาอย่างมากในเรื่องกิจกรรมที่เกี่ยวกับความเชื่อผิดๆ แต่ยังไม่มีการขยายผลไปยังสถานการณ์อื่น และสิ่งที่เกิดขึ้นคืองาน (task) ไม่ใช่ความสามารถ อย่างไรก็ตาม ความบกพร่องตามทฤษฎีของจิตใจสามารถแก้ไขได้โดยใช้การฝึกที่ถูกต้อง

4) การใช้เรื่องราวทางสังคม เป็นเรื่องหรือข้อความอธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในสังคม ซึ่งจะช่วยให้เด็กเข้าใจสถานการณ์นั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น เรื่องราวทางสังคมมีจะเน้นที่สำคัญคือ อธิบายลักษณะสังคมที่สำคัญ ปฏิกริยาโต้ตอบที่เราคาดว่าจะเกิดขึ้นจากคนทั่วไป ปฏิกริยาโต้ตอบที่เราคาดว่าจะเกิดขึ้นจากนักเรียนออกทิสติก และเหตุผลที่เด็กแสดงปฏิกริยาโต้ตอบเช่นนั้น ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เด็กไม่รู้สึกลำบากใจหากตนเองต้องอยู่ในสถานการณ์นั้น และชี้แนะเพื่อการตอบสนองที่เหมาะสม เรื่องราวทางสังคม เหมาะสมสำหรับนักเรียนออกทิสติกที่มีความบกพร่องปานกลางจนถึงกลุ่มที่มีความสามารถสูง ซึ่งมีความสามารถเข้าใจเรื่องราว สามารถฟังเรื่องราวทางสังคมจากการอ่าน การฟังเทป หรือจากการมอง ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

สรุปได้ว่า การสอนทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออกทิสติก ควรจะต้องบูรณาการกิจกรรมที่จำเป็นในการสร้างปฏิสัมพันธ์ กติการมารยาท การเรียนรู้และรับรู้อารมณ์ ความพอเหมาะในการแสดงออกต่อบุคคล รู้จักแก้ไขปัญหาหรือการขัดแย้ง และเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่ม ส่วนขั้นตอนในการฝึก คือ เลือกทักษะที่จะฝึก ทำให้เด็กดูตัวอย่าง แล้วให้เด็กเลียนแบบ ฝึกซ้ำแล้วประเมินผลเพื่อปรับปรุง และสำคัญที่สุด ต้องจัดเตรียมสถานการณ์เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสใช้ทักษะและเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ แต่ในกรณีการสอนนักเรียนออกทิสติก ซึ่งมีข้อจำกัดหลายประการในการปรับตัว การรับรู้และการแสดงออกทางภาษา และอื่นๆ การฝึกจึงควรจะเริ่มกิจกรรมการฝึกแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ฝึกกับเด็กเพื่อสร้างความคุ้นเคย แล้วจึงขยายไปสู่สังคมที่ใกล้ชิดตัวเด็กและกลุ่มอื่นๆ ต่อไป แนวกิจกรรมในการฝึกครั้งนี้ จึงเริ่มจากกิจกรรมการให้เด็กฝึกควบคุมตนเอง แล้วสอนให้รู้จักและเข้าใจการสื่อความหมายโดยสอนให้รับรู้และเข้าใจ สีหน้าอารมณ์ของบุคคลอื่น ด้วยการใช้เรื่องราวทางสังคม เพื่อเด็กจะได้ปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสม และในที่สุดเด็กจะได้เรียนรู้ ที่จะอยู่และร่วมทำงานกับบุคคลอื่นได้ในโอกาสต่อไป

3. พัฒนาการของนักเรียนระดับปฐมวัย

3.1 ความหมายของพัฒนาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545) ให้ความหมายคำว่า “พัฒนาการ” ในเชิงจิตวิทยาว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลทั้งในโครงสร้าง (Structures) และแบบแผน (Patterns) ของร่างกายและพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งดำเนินการเป็นขั้นๆ ไปตั้งแต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่ และเป็นแบบฉบับที่สอดคล้องกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย (Physical Development) พัฒนาการทางสติปัญญา (Intelligence Development) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotion Development) และพัฒนาการทางสังคมและการปรับตัว (Social Development)

สิริมา ภิญโญนันตพงษ์ (2545) กล่าวว่า พัฒนาการ (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา ด้านการทำหน้าที่ (Function) และวุฒิภาวะ (Maturation) ของอวัยวะระบบต่างๆ ในด้านโครงสร้าง การจัดระเบียบส่วนต่างๆ ของร่างกาย รวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกมีลักษณะและทิศทางที่แน่นอน สัมพันธ์กับเวลา ทำให้สามารถทำหน้าที่ได้อย่างดี มีประสิทธิภาพ ทำสิ่งที่ยากสลับซับซ้อนมากขึ้น ตลอดจนการเพิ่มทักษะใหม่ๆ จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถในการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมผสมผสานก้าวหน้าเป็นลำดับขั้นต่อเนื่องกันไป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า พัฒนาการ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะของบุคคลทั้งโครงสร้างแบบแผนของร่างกาย และพฤติกรรมที่แสดงออก ซึ่งจะดำเนินไปอย่างเป็นขั้นๆ สอดคล้องกันทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางด้านอารมณ์จิตใจ พัฒนาการทางด้านสังคม และพัฒนาการทางด้านสติปัญญา

3.2 พัฒนาการเด็กปฐมวัย จากแนวคิดและทฤษฎีของนักจิตวิทยาและแพทย์ ได้แบ่งพัฒนาการของเด็กปฐมวัยออกเป็น 4 ด้านคือ

3.2.1 พัฒนาการด้านร่างกาย

นิตยา คชภักดี (2543) พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Psycho-motor Development) หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ในการทรงตัวในอิริยาบถต่างๆ การเคลื่อนที่ไป โดยใช้กล้ามเนื้อใหญ่ (Gross Motor) เช่นการนั่ง การยืน เดิน วิ่งเป็นต้น การใช้สัมผัสรับรู้ และการใช้ตา และมือประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ (Fine Motor Adaptive) เช่น การหยิบจับสิ่งของ การขีดเขียน ปั้น ประดิษฐ์ เป็นต้น

สุชา จันทรเฒ (2542) พัฒนาการด้านร่างกาย หมายถึง การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางร่างกายเริ่มต้นจากส่วนบนไปสู่ส่วนล่าง (Cephalous – Caudal Development) และจากแกนกลางไปสู่ส่วนข้าง (Proximal-Distal Development) สำหรับความสามารถทางการเคลื่อนไหวร่างกายจะพัฒนาทักษะทางการเคลื่อนไหวทั่วไป ไปสู่การเคลื่อนไหวแบบเจาะจง

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางร่างกาย ของเด็กช่วง ปฐมวัยมีการเปลี่ยนแปลง ของร่างกายในด้านต่างๆ ทั้งด้านโครงสร้างทางกายภาพ ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ มัดเล็ก ซึ่งเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กช่วงปฐมวัยมีความสามารถในการเคลื่อนไหว เคลื่อนที่ ได้ดีขึ้นและพร้อมที่จะพัฒนาในระดับต่อไป

3.2.2 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ – จิตใจ

นิตยา คชภักดี (2543) กล่าวถึง พัฒนาการทางด้านอารมณ์ (Emotion Development) หมายถึง ความสามารถในการรู้สึกและแสดงความรู้สึก เช่น พอใจ ไม่พอใจ รัก ชอบ โกรธ เกลียด และเป็นสุข ความสามารถในการแยกแยะความลึกซึ้ง และการควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสม เพื่อเผชิญกับสถานการณ์ต่างๆ ตลอดจนสร้างความรู้สึที่ดีและการนับถือตนเอง (Self - Esteem) หรืออัตมโนทัศน์ ซึ่งเกี่ยวกับ พัฒนาการด้านสังคมด้วย บางครั้งจึงมีการรวบรวมพัฒนาการทางด้านจิตใจ อารมณ์ กับทางด้านสังคมเป็นกลุ่มเดียวกัน คือ Psycho - Social Development

ศิริมา ญูญอนันตพงษ์ (2545) ให้ความหมายของ พัฒนาการทางด้านอารมณ์-จิตใจ หมายถึง ความสามารถในการรู้สึก และแสดงความรู้สึกของเด็ก เช่น พอใจ ดีใจรัก ชอบ สนใจเกลียด โดยที่เด็ก รู้จักควบคุมการแสดงออกอย่างเหมาะสมกับวัย และสถานการณ์ตลอดจนการสร้างความรู้สึที่ดี และนับถือตนเอง ซึ่งเกี่ยวกับพัฒนาการทางสังคม จึงรวมเป็นพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ และสังคม (Psycho - Social Development) พัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นพัฒนาการที่มีรากฐานมาจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ลูกในช่วงแรกเริ่มของชีวิต เด็กจะแสดงออกทางอารมณ์อย่างทันทีและเปิดเผย โดยแสดงพฤติกรรมทางความรู้สึก อย่างตรงไปตรงมา ปึงจัยที่ทำให้เด็กเกิดอารมณ์ต่างๆ นั้นเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมรอบตัวเด็กและทำให้เด็กแต่ละคนมีอารมณ์ผันผวนและซับซ้อนแตกต่างกัน การจัดประสบการณ์และสภาพแวดล้อมที่ดีสามารถช่วยให้เด็กมี พัฒนาการรับรู้ความรู้สึกของตนเองไปสู่การรับรู้ความรู้สึกของผู้อื่น และการแสดงออกทางอารมณ์ที่เปิดเผยมุ่งการ ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ สอดคล้องกับ ศันสนีย์ ฉัตรคุปต์ (2542) ได้กล่าวถึงความสามารถในการพัฒนา อารมณ์ (EQ-Emotional Intelligence) สรุปได้ว่า ทั้งสถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษา ควรจะปลูกฝัง EQ ให้กับเด็กซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่เด็กควรจะเรียนรู้ เนื่องจากความสามารถทางด้านสติปัญญาเป็นเพียงส่วนน้อยที่ ทำให้ คนเราประสบความสำเร็จ แต่ความสามารถในการพัฒนาอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คนเราประสบความสำเร็จ ซึ่งก็ควรต้องมีความสมดุลกัน

นันทิยา น้อยจันทร์ (2549) ได้กล่าวว่า พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ หมายถึง การแสดงออกทางความรู้สึก ต่างๆ ของเด็ก อารมณ์ทั่วไปของเด็กในวัยนี้ ได้แก่ ความกลัว ความโกรธ ความอิจฉา ความรัก ความอยากรู้อยากเห็น ความสนุกสนาน ซึ่งเป็นรากฐานที่สำคัญ ต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ ต่อไป

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านอารมณ์ เป็นความสามารถในการแสดงความรู้สึก การแยกแยะความ ลึกซึ้ง และควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสมกับวัยและสถานการณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับพัฒนาการ ทางด้านสังคมด้วย ทั้งนี้การแสดงออกทางด้านอารมณ์ของตนเองและระดับพัฒนาการด้านอื่นๆ ของตนเอง ตลอดจนพฤติกรรมได้ตอบของบุคคลอื่น และความสามารถในการปรับตัวของตนเองด้วย โดยในระยะปฐมวัย เด็กยังไม่สามารถควบคุมหรือเก็บอารมณ์ของตนเองได้ ต่อมาเมื่อเด็กมีวุฒิภาวะและมีการเรียนรู้มากขึ้น เด็กก็จะ สามารถควบคุมและเก็บอารมณ์ได้ดีขึ้น ดังนั้น พ่อแม่ ครู และผู้เกี่ยวข้องจึงควรอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ ให้เด็กได้มีการพัฒนาการทางด้านอารมณ์ที่เหมาะสม สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ต่อไป

3.2.3 พัฒนาการทางด้านสังคม

ปิยะลักษณ์ สิมะแสงยาภรณ์ (2534) ได้ให้ความหมายของ พัฒนาการด้านสังคมไว้ว่า พัฒนาการด้านสังคม หมายถึงการพัฒนาความสามารถในการแสดงออก ทางพฤติกรรมของมนุษย์ที่จะปรับตัวให้ เข้ากับสังคมและสิ่งแวดล้อมที่ตนอยู่เป็นอย่างดี เป็นพฤติกรรมที่สร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น คือสามารถที่จะทำ

บทบาทของตน ร่วมกับคนอื่น มีความรับผิดชอบ รู้กาลเทศะ ซึ่งลักษณะพื้นฐานพฤติกรรมทางสังคมของเด็กจะเริ่มจากครอบครัวไปสู่สังคมนอกบ้าน

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541) กล่าวถึงลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3-6 ปี ดังต่อไปนี้ 1) ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 3 ปี ถือว่าตนเองมีความสำคัญที่สุด ยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง แสดงออกโดยการเล่นตามลำพัง การเล่นยังไม่แยกกลุ่มเพศ เป็นลักษณะการเล่นแบบคู่ขนาน และเล่นเลียนแบบ 2) ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 4 ปี เป็นวัยที่สนใจ กับเด็กวัยเดียวกันมากกว่าวัยอื่น ชอบเล่นเป็นกลุ่ม ชอบเล่นบทบาทสมมติเลียนแบบชีวิตจริง มีการเล่นแบบร่วมมือมากขึ้น แสดงออกทางความขัดแย้งทางวาจา มากกว่าทางกาย แต่ยังใช้กำลังในการแก้ปัญหาที่ขัดแย้งในบางครั้ง เริ่มเรียนรู้ที่จะแบ่งปัน เคารพในกฎเกณฑ์ของกลุ่ม รอคอยให้ถึงรอบของตนเอง แต่ในบางครั้งต้องเตือนในสิ่งเหล่านี้อยู่บ้าง 3) ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 5 ปี วัยนี้จะมีลักษณะของความเป็นมิตรสูง ชอบมีส่วนร่วมและเอาใจใส่ผู้อื่น เริ่มเล่นเป็นกลุ่ม 2-5 คน และเลือกเพื่อนสนิท ชอบเล่นเลียนแบบและเล่นสมมติ การทะเลาะในกลุ่มลดลง ให้ความสนใจกับผู้อื่นมากขึ้น ให้ความสำคัญแต่ตนเองน้อยลง ชอบเลียนแบบคนที่ตนชอบ สามารถฝึกกติกาในการเล่นง่ายและให้ความช่วยเหลือ ร่วมมือกับผู้อื่นเป็นอย่างดี รู้จักเสียสละให้น้องที่เล็กกว่า จะเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับความรักจากพ่อแม่ จากบุคคลรอบข้าง 4) ลักษณะพัฒนาการทางสังคมของเด็กวัย 6 ปี วัยนี้เริ่มเข้ากลุ่ม มีการสร้างมิตรภาพเป็นกลุ่มย่อยๆ โดยเฉพาะเล่นกับเพื่อนวัยเดียวกัน ชอบสร้างกฎเกณฑ์และเปลี่ยนกฎบ่อยๆ ชอบเล่นเกมและต้องการเอาชนะ เริ่มเรียนรู้การแบ่งปัน ต้องการความเสมอภาค และการยอมรับจากเพื่อน ถ้ามีการทำผิดเกิดขึ้นมักจะโทษคนข้างเคียง หรือคนอื่น ชอบเล่นบทบาทสมมติ และการเล่นเรื่องราวที่เหมือนจริง

นิทยา คชภักดี (2543) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางด้านสังคมไว้ว่า พัฒนาการทางด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถในด้านการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น และการดำรงตนในสังคม พัฒนาการทางด้านอารมณ์และสังคมมีความเกี่ยวข้องกัน โดยสังคมและวัฒนธรรมที่อยู่รอบตัวเด็ก จะเป็นตัวกำหนดว่าเด็กควรจะถูกเลี้ยงดูและอบรมอย่างไร และลักษณะใดคือเป็น “ปกติ” หรือ เป็นลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ของชุมชน หรือครอบครัวนั้น พัฒนาการทางด้านสังคมยังครอบคลุมไปถึงความสามารถในการช่วยตนเอง การรับผิดชอบชีวิต คุณธรรมและการปรับตัวในสังคม

สิริมา ญูออนันตพงษ์ (2545) ได้กล่าวว่า พัฒนาการทางด้านสังคมของเด็กปฐมวัยไว้สรุปได้ว่าพัฒนาการทางด้านสังคมเป็นพัฒนาการที่เรียนรู้ทางสังคมจากความรู้สึกรู้สึกภายในครอบครัว ที่ต้องพึ่งพาผู้อื่นไปสู่การพึ่งพาตนเองและการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เด็กปฐมวัยมีความสามารถตามวัยที่จะช่วยเหลือตนเองได้ดี เด็กวัยนี้เริ่มพัฒนาความรู้สึกรู้สึกเป็นตัวของตัวเอง ชอบอิสระ มีความมั่นใจในตนเอง สนใจเรียนรู้ถึงรอบตัวมากขึ้นและเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น แต่การแสดงพฤติกรรมทางสังคมในระยะแรกอาจมีปัญหาเกี่ยวกับการปรับตัวเข้ากับผู้อื่น เพราะเด็กวัยนี้จะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง มีอารมณ์แปรปรวนง่ายยังไม่รู้จักควบคุมอารมณ์ และยอมรับความคิดเห็นความรู้สึกของผู้อื่น แต่เมื่อเด็กมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนวัยเดียวกัน หรือผู้อื่นมากขึ้น อีกทั้งได้รับการปลูกฝังลักษณะพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เด็กย่อมสามารถปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นและเรียนรู้บทบาทของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านสังคม เป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่น และการปรับตัวเข้ากับสังคม ทั้งนี้พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยจะเป็นไปตามลำดับขั้นตอน เริ่มจาก

การปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดการเรียนรู้ว่าคนเป็นสมาชิกในสังคมและการเรียนรู้ที่จะร่วมมือกับผู้อื่นการให้การเลี้ยงดูที่เหมาะสม ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาเด็กจึงต้องเน้นให้เด็กมีประสบการณ์อย่างกว้างขวางส่งเสริมให้เด็กแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้และมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเหมาะสมตามวัยก็จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมไปอย่างเหมาะสมกับวัยต่อไป

3.2.4 พัฒนาการด้านสติปัญญา

นภเนตร ธรรมบวร (2540) พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเริ่มจากการที่เด็กรู้จัก และเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น การใช้มือ ปาก ลิ้น สัมผัสสิ่งต่างๆ เพื่อจะทราบว่าคุณสมบัติของนั้นมีลักษณะอ่อนนุ่ม แข็ง หรือมีรสเป็นอย่างไร กระบวนการทางสติปัญญาของเด็ก จะเป็นตัวบ่งชี้ว่าเด็กสามารถปรับตัวเข้ากับ สิ่งแวดล้อมได้ดีเพียงใด

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541) กล่าวว่าพัฒนาการด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาเหตุผล ทำกิจกรรมให้บรรลุตามที่ต้องการหรือตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ สามารถปรับตัวให้เข้ากับ สถานการณ์ใหม่ๆ ได้ การที่บุคคลจะสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ดีเพียงใดนั้น สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือการใช้สมองทำกิจกรรมหลายๆ อย่างอยู่เสมอ ซึ่งเป็นหนทางก่อให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยมี 2 ด้านคือ พัฒนาการทางการเรียนรู้ การปรับตัว ได้แก่ ความสามารถในการจำ การรู้คิด การใช้เหตุผล การตีความ การแก้ปัญหา จินตนาการ การอนุรักษ์ การจัดแยกประเภทของสิ่งของ และพัฒนาการทางภาษา

นิตยา คชภักดี (2543) ได้ให้ความหมายของพัฒนาการทางด้านสติปัญญาไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงความสามารถด้านความเข้าใจเกี่ยวกับสิ่งรอบตัวและความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับปรากฏการณ์และสิ่งต่างๆ ซึ่งทำให้บุคคลสามารถปรับตัว สร้างทักษะใหม่เพิ่มขึ้นจากความเข้าใจและทักษะเดิมมาใช้ในการแก้ปัญหาได้

สิริมา ญิณโณนันตพงษ์ (2545) ได้ให้ความหมายไว้ว่า พัฒนาการทางด้านสติปัญญา หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ การเข้าใจสิ่งต่างๆ การให้เหตุผล การแก้ปัญหา ซึ่งแสดงออกโดยการใช้ภาษาในการสื่อสารความหมายเป็นส่วนใหญ่

สรุปได้ว่า พัฒนาการทางด้านสติปัญญา เป็นการเปลี่ยนแปลงความสามารถทางสมองที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว และความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม ทำให้สามารถปรับตัวและเพิ่มทักษะใหม่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้ระยะปฐมวัย เป็นระยะที่สมองมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เรียนรู้โดยผ่านทาง การใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ดังนั้นการให้เด็กได้รับสารอาหารที่มีประโยชน์อย่างเพียงพอ การส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า อย่างกว้างขวางกับสิ่งเร้าที่หลากหลาย และจัดประสบการณ์ที่ตรงกับระดับความสนใจและความสามารถ จะช่วยให้พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กพัฒนาไปได้ดียิ่งขึ้น

3.3 คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 – 5 ปี

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กรมวิชาการ (2546) ได้กำหนดคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3 – 5 ปีไว้ดังนี้ คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กอายุถึงวัย นั้นๆ พัฒนาการแต่ละวัยอาจจะเกิดขึ้นตามวัยมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม การอบรมเลี้ยงดู และประสบการณ์ที่เด็กได้รับ เป็นสิ่งที่ผู้สอนจะต้องตระหนัก เพราะเด็กในแต่ละ

ช่วงอายุมีลักษณะสำคัญที่เด่นแตกต่างกันไปซึ่งในที่นี้จะกล่าวถึง มีพัฒนาการด้าน อารมณ์ – จิตใจ และสังคม แยกเป็นระดับ อายุดังต่อไปนี้

พัฒนาการเด็กอายุ 3 ปี

พัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ

- 1) แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก
- 2) ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ และได้รับคำชม
- 3) กลัวการพลัดพรากจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดคนน้อยลง

พัฒนาการด้านสังคม

- 1) รับประทานอาหารได้ด้วยตัวเอง
- 2) ชอบเล่นแบบคู่ขนานเล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น
- 3) เล่นบทบาทสมมติได้
- 4) รู้จักรอคอย

พัฒนาการเด็กอายุ 4 ปี

พัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ

- 1) แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์
- 2) เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถ และผลงานของตนเองและผู้อื่น
- 3) ชอบท้าทายผู้ใหญ่
- 4) ต้องการให้มีคนฟัง คนสนใจ

พัฒนาการด้านสังคม

- 1) แต่งตัวได้ด้วยตนเอง
- 2) ไปห้องส้วมได้เอง
- 3) เล่นร่วมกับผู้อื่นได้
- 4) รอคอยตามลำดับก่อน - หลัง
- 5) แบ่งของให้คนอื่น
- 6) เก็บของเล่นเข้าที่ไว้ได้

พัฒนาการเด็กอายุ 5 ปี

พัฒนาการด้านอารมณ์ – จิตใจ

- 1) แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์ได้อย่างเหมาะสม
- 2) ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น
- 3) ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง

พัฒนาการด้านสังคม

- 1) ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง
- 2) เล่นหรือทำงานโดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้
- 3) พบผู้ใหญ่รู้จักไหว้ ทำความเคารพ

4) รู้จักขอบคุณเมื่อรับของจากผู้ใหญ่

5) รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย

สรุปได้ว่า คุณลักษณะตามวัยของเด็กปกติช่วงอายุ 3 – 5 ปี ในพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และพัฒนาการด้านสังคมนั้น เป็นข้อมูลให้ผู้สอน ผู้ปกครอง จำเป็นต้องทำความเข้าใจ เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้กับเด็กแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำไปเปรียบเทียบกับพัฒนาการของเด็กออทิสติก ในช่วง อายุ 3 – 5 ปี ว่าพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจและสังคม ส่วนใดที่บกพร่อง และขาดหายไป และสามารถนำไปจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนา เติมเต็มในพัฒนาการส่วนนั้นได้อย่างถูกต้องต่อไป

4. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องราวทางสังคม

4.1 ความหมายของเรื่องราวสังคม

Gray (2000) กล่าวว่า เรื่องราวทางสังคมเป็นทั้งกระบวนการ (process) และผลลัพธ์ (product) สำหรับนักเรียนออทิสติก เรื่องราวทางสังคมที่เป็นกระบวนการคือต้องการความเคารพตัวบุคคลของนักเรียนออทิสติก เป็นผลลัพธ์ คือเป็นเรื่องราวสั้นๆ ที่อธิบายสถานการณ์ แนวคิด และรูปแบบของทักษะทางสังคมที่มีความหมายสำหรับนักเรียนออทิสติก ซึ่งเรื่องราวทางสังคมที่เป็นผลลัพธ์นี้จะต้องพัฒนาและปรับใหม่ ตามประสบการณ์ที่พัฒนาขึ้นของนักเรียนออทิสติก

ผดุง อารยะวิญญู และคณะ (2551) ให้ความหมายของการสอนโดยวิธีเรื่องราวทางสังคม ว่าเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่ใช้ในการสอนทักษะทางสังคมแก่นักเรียนออทิสติก และเด็กอื่นที่ขาดทักษะทางสังคม ผ่านรูปแบบเรื่องราวที่ง่ายๆ โดยการใช้การรับรู้จากภาพ ทำเป็นหนังสือภาพและมีประโยคกำกับ เรื่องราวทางสังคมอาจเป็นเรื่องหรือข้อความที่อธิบายเกี่ยวกับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งในสังคม ลำดับเรื่องอธิบายว่า ถ้าเด็กเห็นหรือได้ยินอะไรในสถานการณ์นั้นเด็กควรจะทำอย่างไร โดยมีจุดมุ่งหมาย เพื่อ 1) ให้เด็กเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 2) ทำให้เด็กไม่รู้สึกลำบากใจ หากตนเองต้องอยู่ในสถานการณ์เช่นนั้น 3) ช่วย让孩子หาข้อเสนอนะที่เหมาะสมในสถานการณ์นั้นๆ 4) ช่วยให้เด็กมีทักษะในการสื่อสาร

สรุปได้ว่าเรื่องราวทางสังคม เป็นวิธีการใช้เรื่องราวอธิบาย และชี้แนะเพื่อการตอบสนองที่เหมาะสม โดยเขียนเหตุการณ์ที่เฉพาะสำหรับนักเรียนออทิสติกแต่ละบุคคล เรื่องราวทางสังคมเป็นวิธีที่นิยมใช้สำหรับพัฒนาทักษะทางสังคมวิธีหนึ่งที่นำไปใช้ในเป้าหมายที่หลากหลาย ได้แก่ 1) เพื่อการเปลี่ยนแปลงกิจวัตรเดิม (Introducing Changes and New Routines) 2) อธิบายพฤติกรรมของคนรอบข้างให้นักเรียนออทิสติกทราบ 3) สอนทักษะทางสังคมสำหรับเหตุการณ์เฉพาะ 4) ช่วยสอนทักษะการเรียนรู้ใหม่ (Assisting In Teaching New Academic Skill)

4.2 ลักษณะของเรื่องราวทางสังคม

เรื่องราวทางสังคมเป็นเครื่องมือในการสอนทักษะทางสังคมให้นักเรียนออทิสติกและเด็กพิการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เรื่องราวทางสังคมเป็นสื่อที่ให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับสถานการณ์ต่างๆ และเรื่องราวทางสังคมมีขั้นตอนง่ายๆ ในการเขียน ซึ่ง Smith (2001) กล่าวว่า เรื่องราวทางสังคมมีลักษณะ ดังนี้ 1) มีภาพประกอบภาพวาดหรือแผนภูมิ 2) มีความคงทนผู้ใช้สามารถนำไปใช้ได้หลายครั้ง 3) ใช้การเขียนด้วยภาษาที่ง่ายๆ ระดับภาษาใกล้เคียงกับวัยของเด็ก และใช้คำศัพท์ร่วมสมัย 4) สร้างขึ้นจากการประเมินเด็กอย่างระมัดระวัง เรื่องที่เขียน

จะต้องเกิดจากการสังเกตเด็ก การพูดจากับเด็ก รวมทั้งการรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องจากผู้ปกครอง 5) จะต้องให้ความสำคัญกับความต้องการที่แท้จริงของเด็ก 6) เป็นเรื่องที่ให้ข้อเท็จจริงต่อเด็กว่าใคร กำลังทำอะไร และทำไมถึงทำ 7) ไม่เน้นหรือชี้ชัดว่าเป็นใครกำลังคิดหรือรู้สึกอย่างนั้น / ไม่เน้นย้ำว่าเรื่องนั้นสัมพันธ์กับพฤติกรรมพวกเขาอย่างไร (จึงต้องมีการเพิ่ม ทฤษฎีของจิตใจเข้าไป) 8) ใช้เหตุการณ์จำลอง 9) เขียนในรูปแบบที่คุ้นเคย มีรูปแบบชัดเจน

เรื่องราวทางสังคมที่ดีควรจะอธิบายเหตุการณ์จากมุมมองของนักเรียนออทิสติก และชี้แนะให้นักเรียนออทิสติกปฏิบัติตัวได้เหมาะสม การใช้เรื่องราวทางสังคมไปใช้ สามารถทำได้ 3 วิธีพื้นฐาน คือ 1) นักเรียนอ่านเรื่องราวทางสังคมโดยอิสระ โดยอ่านวันละ 2 รอบ ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง และนักเรียนอ่านตาม โดยอ่านด้วยตนเอง 2) ถ้านักเรียน ไม่อ่านเรื่องราวทางสังคม อาจจะบันทึกเทปที่มีสัญญาณ เช่น เสียงระฆังหรือกรอกกลับเอง มีการใช้สัญลักษณ์ การใช้ภาพวาด หรือรูปภาพเพื่อให้เข้าใจความหมายมากขึ้น 3) เรื่องราวทางสังคม สามารถทำเป็นวีดิทัศน์ได้ ประสิทธิภาพของเรื่องราวทางสังคมสามารถเสริมโดยใช้การเล่นบทบาทสมมติ และการสอนรูปแบบอื่นๆ เช่น การสอนโดยตรง การกระตุ้นเตือน และสะท้อนผล ซึ่ง Richard (2000) กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของวิธีเรื่องเกี่ยวกับสังคมไว้ดังนี้

4.2.1 เป็นเทคนิควิธีสอนนักเรียนออทิสติก โดยได้รับแนวคิดจากทฤษฎีของจิตใจ ซึ่งอธิบายว่านักเรียนออทิสติกไม่สามารถอ่านสถานการณ์ทางสังคมได้ถูกต้องเหมือนเด็กปกติ ผู้คิดคือ Carol Gray ใช้หลักการความเข้าใจใจของสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนรู้ เพื่อแสดงพฤติกรรมตอบสนองได้เหมาะสม

4.2.2 เรื่องเกี่ยวกับสังคม เป็นเรื่องย่อๆ ในการเข้าสังคมอย่างใดอย่างหนึ่งอธิบายให้เด็กเข้าใจถึงทักษะทางสังคมว่า ถ้าเด็กเห็นหรือได้ยินอะไรในสถานการณ์นั้นเด็กควรจะทำอย่างไร ลำดับเรื่องอธิบายว่า เกิดอะไรขึ้นบ้างและทำไม การกระตุ้นให้มีการตอบสนองตามกฎของสังคมทั้งที่เป็นพฤติกรรมและคำพูด

4.2.3 ผู้ที่เขียนเรื่องเกี่ยวกับสังคม โดยการสังเกตว่าสถานการณ์ใดที่เป็นปัญหา และสังเกตดูการตอบสนองของเด็กเพื่อดูว่าเด็กแปลการจัดลำดับทางสังคมผิดหรือไม่

4.2.4 การเขียนเรื่องเกี่ยวกับสังคม สิ่งที่สำคัญคือการหาพฤติกรรมมาออกแบบเรื่องโดย

4.2.4.1 อธิบายลำดับความสัมพันธ์ของสถานการณ์และการตอบสนองที่เหมาะสม

4.2.4.2 เน้นทักษะทางสังคมในบทเรียนด้านพฤติกรรมทางสังคม

4.2.4.3 ปรับรูปแบบวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนตามลำดับขั้น

4.2.4.4 สอนเป็นกิจวัตรประจำวัน

4.2.4.5 บันทึกพฤติกรรมที่หลากหลาย เช่น ทุกข์ใจ เศร้า กลัว

4.2.5 ประโยคที่ใช้เขียนวิธีเรื่องเกี่ยวกับสังคม ลักษณะของประโยคหรือข้อความ ที่นำมาเขียนมี 4 ลักษณะ ดังนี้ (ผดุง อารยะวิญญูและคณะ, 2546)

4.2.5.1 ประโยคพรรณนา (Descriptive Sentences) ประโยคหรือข้อความเชิงบรรยายหรือเชิงพรรณนา ใช้อธิบายสถานการณ์ เช่น ใครทำอะไร อย่างไร ที่ไหน มีใครบ้าง ตัวอย่างเช่น เมื่อได้ยินเสียงระฆังดัง เล็กๆ จะเดินเข้าห้องเรียน ไปฟังคุณครูเล่านิทาน

4.2.5.2 ประโยคชี้แนะ (Directive Sentences) เป็นประโยคที่บอกถึงความตั้งใจ แสดงให้เห็นถึงปฏิกิริยาได้ตอบที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆ จะเป็นประโยคชี้แนะให้กระทำตามที่ผู้สอนต้องการ บอก

ว่าควรจะทำอย่างไร พูดยังไงในสถานการณ์นั้นๆ โดยจะเป็นประโยคเชิงบวก ประโยคขึ้นนำมักจะตามหลังประโยคพรรณนา ตัวอย่างเช่น เมื่อเสียงระฆังดังขึ้น สุดาหยุดเล่นแล้วไปเข้าแถว สุดาเดินกับเพื่อนๆ เข้าห้องอย่างเงียบๆ ไม่ส่งเสียงดัง เมื่อถึงห้องแล้วสุดาจะไปนั่งที่โต๊ะของตนเอง และตั้งใจฟังคุณครูเล่านิทาน

4.2.5.3 ประโยคมุมมอง (Perspective Sentences) เป็นประโยคที่เป็นแนวคิด ที่ก่อให้เกิดมุมมองและคาดเดาความรู้สึกละอารมณ์ของผู้อื่นจะกล่าวถึงปฏิกิริยา(อารมณ์ ความรู้สึก) ของบุคคลต่างในสถานการณ์นั้นๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อเสียงระฆังตอนพักเที่ยงดัง คุณครูดีใจที่เห็นนักเรียนเข้าแถวแล้วเดินอย่างเงียบๆ ไปเข้าเรียน เด็กๆ ก็ตื่นเต้นอยากฟังนิทาน คุณครูชอบที่เด็กๆ นั่งฟังนิทานคุณครูดีใจที่เด็กๆ นั่งฟังกันอย่างเงียบๆ

4.2.5.4 ประโยคยืนยัน (Control หรือ Affirmative Sentences) เป็นประโยคที่บอกถึงความรู้สึกร่วมกัน ว่าทั้งสองฝ่ายมีความรู้สึกที่ร่วมกันอย่างไร เป็นประโยคที่มีคำที่ จะเป็นสิ่งเตือนใจให้ระลึก (จำได้) ว่าจะต้องทำอย่างไรในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งจะช่วยให้เด็กจำเหตุการณ์ได้และแสดงปฏิกิริยาได้ตอบได้อย่างเหมาะสม ตัวอย่างเช่น เมื่อเด็กๆเดินอย่างเงียบๆ คุณครูและทุกคนคงจะดีใจ เด็กๆจึงเดินอย่างเงียบทุกครั้ง

Gray (2000) กล่าวว่า การเขียนเรื่องราวทางสังคมพื้นฐาน จะประกอบด้วยประโยคเรื่องราวทางสังคม 4 ชนิดดังกล่าว โดยควรมีประโยคขึ้นนำ 1 ประโยค ต่อพรรณนา 2-5 ประโยค และหรือประโยคมุมมอง 2-5 ประโยค ประโยคยืนยัน 1 ประโยค ส่วนการเขียนเรื่องราวทางสังคมระดับสูงคือทำให้เข้าใจนามธรรมมากขึ้น ควรประกอบด้วยประโยคเรื่องราวทางสังคมพื้นฐาน 4 ชนิด และมีประโยคต่อเติม 1 ประโยค ต่อ ประโยคควบคุม 1 ประโยค และประโยคส่วนร่วม 2-5 ประโยค ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รูปแบบประโยค ลักษณะของประโยค สัดส่วนของประโยค ตามเกณฑ์ของการเขียนเรื่องราวทางสังคมที่เสนอโดย Gray (2000)

รูปแบบ	ลักษณะของประโยค	สัดส่วน
	เรื่องราวทางสังคมพื้นฐาน	
ประโยคพรรณนา (Descriptive Sentence)	ประโยคที่บอกว่าเกิดอะไรขึ้น เกิดที่ไหน ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นั้น รูปแบบในประโยค เขียนแบบตรงไปตรงมาและจะมีคำประเภท “บางครั้ง” มากกว่าคำว่าเสมอๆ เพื่อหลีกเลี่ยงการตีความตัวอักษร และ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถที่จะรับมือกับการเปลี่ยนแปลง	2 – 5 ประโยค
ประโยคมุมมอง (Perspective Sentence)	ประโยคที่อธิบายถึงปฏิกิริยาและการตอบสนองของบุคคลอื่นที่มีต่อ สถานการณ์ที่เป็นเป้าหมาย บางทีก็จะอธิบายถึงเหตุผลของการ ตอบสนองนั้นๆ และอาจจะบ่งบอกถึงความรู้สึกของคนอื่นๆ	2 – 5 ประโยค
ประโยคชี้แนะ (Directive Sentence)	ประโยคที่บ่งบอกถึงการตอบสนองความต้องการ ต่อสถานการณ์ทาง สังคม และจะเป็นประโยคที่บอกนักเรียนและใช้ข้อความเชิง สร้างสรรค์ว่านักเรียนควรจะพยายามหรือพูดอะไรในสถานการณ์ที่ กำหนดประโยคชี้นำมักจะขึ้นต้นว่า ฉันจะพยายามที่จะ.....	1 ประโยค
ประโยคยืนยัน (Affirmative Sentence)	ประโยคที่เพิ่มความหมายของประโยคอื่นๆ เพื่อจะเน้นจุดสำคัญ หรือ ความเห็นร่วมที่เป็นวัฒนธรรม หรือกฎหมาย หรือบอกความเห็นร่วมที่ ใช้ปกติทั่วไป	1 ประโยค
	เรื่องราวทางสังคมระดับสูง	
ประโยคต่อเติม (Partial Sentence)	ประโยคควบคุมหรือประโยคชี้แนะ ที่ไม่สมบูรณ์ ต้องเติมคำเพื่อกระตุ้น นักเรียนออกิสติค ให้คาดเดาขั้นต่อไปของสถานการณ์ใดสถานการณ์ หนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยการตอบสนองของคนอื่น และความรู้สึกของ นักเรียนออกิสติคต่อการตอบสนอง	1 ประโยค
ประโยคควบคุม (Control Sentence)	เป็นข้อความที่เขียนขึ้นโดยนักเรียนออกิสติค เพื่อบ่งบอกถึงวิธีการที่ นักเรียนใช้ช่วยในการจดจำข้อมูลต่างๆ ในเรื่องราวทางสังคม	1 ประโยค
ประโยคส่วนร่วม (Cooperative Sentence)	เป็นประโยคที่บ่งบอกว่าคนอื่นๆ จะมีบทบาทที่เป็นประโยชน์กับ นักเรียนออกิสติค	2– 5 ประโยค

4.2.6 ขั้นตอนการเขียนเรื่องราวทางสังคม มีดังนี้ (Quill, 1995)

4.2.6.1 หาสถานการณ์ หรือทักษะทางสังคมเป้าหมาย คือ จะต้องหาสถานการณ์เป้าหมายที่ก่อให้เกิดปัญหาก่อน และอาจจะต้องหาทักษะทางสังคมที่จะต้องในสถานการณ์ทางสังคมนั้นด้วย

4.2.6.2 รวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์เป้าหมาย โดยหาข้อมูลและการสังเกตพูดคุยกับเด็ก ผู้ปกครอง พี่เลี้ยง และเพื่อนๆ ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นๆ

4.2.6.3 นำมาเขียนเป็นเรื่องราวทางสังคม ที่เหมาะกับเด็ก โดยอาจมีภาพประกอบเพื่อให้ดึงดูดใจในการใช้ แล้วอ่านให้เด็กฟังหรือให้เด็กอ่านเอง รวมทั้งจัดเตรียมสถานการณ์เพื่อให้โอกาสเด็กได้ใช้ทักษะ มีการติดตามประเมินผลเพื่อปรับเรื่องราวที่เขียน และเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ

4.2.7 เรื่อง (stories) ควรขึ้นอยู่กับระดับการอ่านของเด็ก และควรจะใช้สรรพนาม “นุรุษที่ 1 (ฉัน)” และเป็นเหตุการณ์ปัจจุบัน เป็นเหตุการณ์ที่เด็กจะพบได้ในชีวิตจริง เรื่องราวทางสังคมที่ดีควรจะอธิบายเหตุการณ์จากมุมมองของนักเรียนออทิสติก และชี้แนะให้นักเรียนออทิสติกปฏิบัติตัวได้เหมาะสม ซึ่งมีเกณฑ์การตรวจสอบ ตามแบบตรวจสอบเรื่องราวทางสังคมของ อัญชลี สารรัตนะ (2551) ที่ปรับปรุงจาก The Social Story Checklist (Gray, 2000) จำนวน 12 ข้อ ได้แก่

- 1) มีคำนำเนื้อเรื่อง และสรุป
- 2) มีการระบุใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร ทำไม
- 3) มีการเขียนจากมุมมองของเด็ก
- 4) มีเนื้อหาเชิงสร้างสรรค์หรือเชิงบวก
- 5) มีสัดส่วนของประโยคที่เหมาะสม
- 6) มีภาษาที่เหมาะสม และไม่ทำให้ตีความผิด
- 7) มีคำศัพท์ที่ทำให้นักเรียนออทิสติกมีความสุข หรือไม่เศร้าเสียใจ
- 8) มีภาพประกอบเรื่องที่ทำให้เข้าใจง่าย
- 9) ความยาวของเรื่องเหมาะสมกับช่วงความสนใจของนักเรียนออทิสติก
- 10) มีความเหมาะสมกับความสามารถในการอ่านของนักเรียนออทิสติก
- 11) ดึงดูดความสนใจนักเรียนออทิสติกให้อยากอ่านและใช้
- 12) ในภาพรวม เรื่องที่เขียนมีคุณภาพและความพยายามในการผลิต

4.2.8 การนำเรื่องราวทางสังคมไปใช้ สามารถทำได้ 3 วิธี (Reynhout & Carter, 2006) คือ 1) การอ่านเรื่องราวทางสังคม นักเรียนอ่านเองโดยอิสระ ผู้ใหญ่อ่านให้ฟัง และให้เพื่อนนักเรียนอ่านให้ก็ได้ 2) บันทึบทที่ มีสัญญาณ เช่น เสียงระฆังหรือกรอกตัวเอง มีการใช้สัญลักษณ์ การใช้ภาพวาด หรือรูปภาพเพื่อให้เข้าใจความหมายมากขึ้น 3) เรื่องราวทางสังคม สามารถทำเป็นวิดิทัศน์ได้ ประสิทธิผลของเรื่องราวทางสังคมสามารถเสริมโดยใช้การเล่นบทบาทสมมติ และการสอนรูปแบบอื่นๆ เช่น การสอนโดยตรง การกระตุ้นเตือน และสะท้อนผล

สรุปได้ว่า เรื่องราวทางสังคมเป็นเรื่องราวสั้นๆที่ใช้ในการสอนทักษะทางสังคมให้แก่เด็กนักเรียนออทิสติก ใช้อธิบายเหตุการณ์จากมุมมองของนักเรียนออทิสติก เป็นเรื่องที่ให้ข้อเท็จจริงต่อเด็กว่าใคร กำลังทำอะไร ที่ไหน อย่างไร และทำไมถึงทำ โดยสร้างขึ้นจากการรวบรวมข้อมูลจากผู้ปกครอง การสังเกตพฤติกรรมที่ต้องการจะสอนทักษะทางสังคมให้กับเด็กออทิสติก เพื่อชี้แนะให้นักเรียนออทิสติกแสดงพฤติกรรมตอบสนองและปฏิบัติตามกฎของสังคมได้เหมาะสม เรื่องราวทางสังคม เป็นการเขียนด้วยภาษาที่ง่ายๆ ระดับภาษาใกล้เคียงกับวัย

ของเด็ก ซึ่งประกอบด้วย ประโยคพรรณนา ประโยคชี้แนะ ประโยคมุมมอง ประโยคยืนยัน อาจมีภาพประกอบ ภาพวาด แผนภูมิ หรือ บันทึกเทป วิดีทัศน์

4.3 ขั้นตอนการเขียนเรื่องราวทางสังคม มีดังนี้ (Quill, 1995)

4.3.1 หาสถานการณ์ หรือทักษะทางสังคมที่จะใช้เป็นเป้าหมาย คือ จะต้องหาสถานการณ์ เป้าหมายที่ก่อให้เกิดปัญหาก่อนและอาจจะต้องหาทักษะทางสังคมที่จะต้องใช้ในการอ่านสถานการณ์ทางสังคม ด้วย

4.3.2 รวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์เป้าหมายโดยหาข้อมูลและการสังเกต พูดคุยกับ เด็ก ผู้ปกครอง พี่เลี้ยง และเพื่อนๆ ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นๆ

4.3.3 นำมาเขียนเป็นเรื่องราวทางสังคม แล้วอ่านให้เด็กฟังหรือให้เด็กอ่านเอง

4.3.4 จัดเตรียมสถานการณ์เพื่อให้โอกาสเด็กได้ใช้ทักษะ

4.3.5 ประเมินผล

4.3.6 เสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ

สรุปได้ว่า ขั้นตอนการเขียนเรื่องราวทางสังคม โดยรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์เป้าหมาย โดยหาข้อมูลและการสังเกต พูดคุยกับเด็ก ผู้ปกครอง พี่เลี้ยง และเพื่อนๆ ที่เกี่ยวข้องในสถานการณ์นั้นๆ นำมา เขียนเป็นเรื่องราวทางสังคม แล้วอ่านให้เด็กฟังหรือให้เด็กอ่านเอง มีการสังเกตพฤติกรรม และ เมื่อเด็กมีทักษะ ทางสังคมที่ดีขึ้นควรมีการเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ

4.4 ประโยชน์ของเรื่องราวทางสังคม

4.4.1 การสอนเรื่องราวทางสังคมมีประโยชน์อย่างยิ่งในการสอนทักษะทางสังคม แก่ นักเรียน ออทิสติกที่มีความบกพร่องปานกลางไปจนถึงกลุ่มที่มีความสามารถสูง ทุกระดับอายุ และสามารถนำมาใช้กับ เด็กที่มีความต้องการพิเศษประเภทอื่นที่ขาดทักษะทางสังคมได้ (ผดุง อารยะวิญญูและคณะ, 2546) การสอน เรื่องราวทางสังคม เป็นเทคนิคการสอนที่ใช้สถานการณ์จากประสบการณ์ของเด็กเอง ในการแสดงข้อมูลทาง สังคม และสอนทักษะทางสังคมโดยผ่านทางมุมมอง อุปกรณ์การอ่านจะเป็นหลักในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อ ช่วยให้เด็กเข้าใจและเรียนรู้ทักษะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Quill, 1995)

4.4.2 เรื่องราวทางสังคม ช่วยให้นักเรียนออทิสติกเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เข้าใจ อารมณ์ของผู้อื่น และวิธีแสดงตนอย่างเหมาะสมในสถานการณ์เช่นนั้น ทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ เข้ากับสังคม ได้ และลดพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นปัญหาลง

4.4.3 การสอนเรื่องราวทางสังคมมีจุดประสงค์เพื่อให้เด็กเข้าใจกฎของสังคม ฝึกให้เด็กรู้จัก สังเกต จำและเข้าใจการแสดงออกของสีหน้าท่าทาง เพื่อให้เด็กเข้าใจและรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น และเข้าใจอารมณ์ ของตัวเอง แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม

4.4.4 การสอนกฎทางสังคมและพฤติกรรมที่เหมาะสมเป็นสิ่งที่สอนยาก ก่อนนี้ผู้สอนจะใช้ วิธีการให้รางวัล การลงโทษ การฝึกซ้ำ เพื่อฝึกเด็ก ทำให้เด็กเบื่อหน่ายและสับสน เมื่อใช้วิธีเรื่องราวทางสังคมเด็ก สามารถตอบสนองได้ตามเป้าหมาย สามารถใช้สอนเด็กทุกเพศทุกวัย ทุกระดับพัฒนาการ จะเปลี่ยนไปตาม ความซับซ้อนและสั้นยาวของ เรื่องราวทางสังคมจะใช้ได้ผลดีสำหรับเด็กที่มีระดับสติปัญญาตั้งแต่ 25 – 50 ขึ้นไป

อย่างไรก็ตามควรกำหนดสถานการณ์ความเหมาะสม โดยคำนึงถึงวัยและใช้ภาษาที่มีวุฒิภาวะ (Mental Age) ที่เหมาะสมกับเด็ก (Richard, 2000)

สรุปได้ว่าเรื่องราวทางสังคม ช่วยให้นักเรียนออกทิสติกเข้าใจ กฎกติกาของสังคม สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม เข้าใจอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การแสดงออกทางอารมณ์ และการแสดงตนอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่างๆ ทำให้เด็กสามารถปรับตัวได้ เข้ากับสังคมได้ และลดพฤติกรรมบางอย่างที่เป็นปัญหา สามารถใช้สอนเด็กทุกเพศทุกวัย ทุกระดับพัฒนาการ แต่ควรกำหนดสถานการณ์ความเหมาะสม โดยคำนึงถึงวัยและใช้ภาษาที่เหมาะสม กับเด็กเป็นรายกรณี

4.5 วิธีการใช้เรื่องราวทางสังคม

เป็นวิธีการที่ Carol Gray ใช้กับเด็กออทิสติกสเปกตรัม ถ้าเด็กสามารถอ่านได้ให้อ่านเอง ถ้าเด็กอ่านไม่ได้ก็อ่านให้เด็กฟัง ให้อ่านคำที่เหมาะสมกับความสามารถของเด็กและมีรูปภาพ สัญลักษณ์ประกอบตามความเหมาะสม เนื้อหาสามารถปรับให้ยากหรือง่ายขึ้นอยู่กับความเข้าใจของเด็ก และสามารถยืดหยุ่นได้ในเด็กแต่ละคน วิธีการมีดังต่อไปนี้

4.5.1 สถานที่สงบ สิ่งรบกวนน้อย อธิบายสถานการณ์ที่เรื่องราว (Story) จะเกิดขึ้นอ่าน 1-2 ครั้ง ให้เด็กฟัง

4.5.2 ตารางทบทวนควรมีอย่างน้อย 1 ครั้ง ในวันทีก่อนจะเกิดสถานการณ์จริงส่วนใหญ่พบว่า การอ่านก่อนเกิดสถานการณ์จริง จะทำให้เกิดพฤติกรรมที่เหมาะสม

4.5.3 การตอบสนองควรได้รับการใส่ใจ เมื่ออ่านเรื่องให้ฟังคำถามและความเห็นของเด็กทำให้เห็นมุมมองของเด็กต่อสถานการณ์นั้นๆ การสังเกตการณ์ควรดำเนินต่อไป ขึ้นอยู่กับการตอบสนองของเด็กต่อสถานการณ์ที่กำหนด

4.5.4 เมื่อ Story ยังใช้อยู่ ให้สนใจและประเมินประสิทธิภาพของ Story และเมื่อไม่ได้ใช้ให้แก้ไขปรับปรุงส่วนที่ยังบกพร่อง (Rewrite)

หมายเหตุ เด็กต้องเข้าใจว่า ความคาดหวังของคนทุกคนต่อพฤติกรรมที่เขาแสดงออกจะคงที่เหมือนเดิมในสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งเมื่อเรียนรู้แล้วอาจเกิดการต่อต้าน ดังนั้นรางวัลและคำชมจะต้องมีให้อย่างสม่ำเสมอต่อการแสดงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง (Richard, 2000)

สรุปได้ว่า การใช้เรื่องราวทางสังคม โดยการอ่านในบริเวณสถานที่สงบ สิ่งรบกวนน้อย อธิบายสถานการณ์ที่เรื่องราว (Story) จะเกิดขึ้น อ่าน 1-2 ครั้งให้เด็กฟัง ในกรณีที่เด็กสามารถอ่านได้ให้อ่านเอง ถ้าเด็กอ่านไม่ได้ ผู้ใหญ่อ่านให้เด็กฟัง โดยอ่านก่อนเกิดสถานการณ์จริง ผู้อ่านสังเกต และประเมิน การตอบสนองของเด็กต่อสถานการณ์ที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง เมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมตามที่คาดหวัง ควรให้รางวัลและคำชมอย่างสม่ำเสมอ

4.6 ผลของการใช้เรื่องราวทางสังคม

มีวิธีการมากมายในพัฒนาพฤติกรรมสื่อสาร การคิด สำหรับนักเรียนออทิสติก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาทักษะทางสังคมที่บกพร่องเป็นเรื่องที่สำคัญที่สุดสำหรับนักเรียนออทิสติก (Weiss and Harris, 2001) จำนวนนักเรียนออทิสติกที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Blaxill, 2004; Department of Developmental Services, 1999; Department of Developmental Services, 2003; M.I.N.D. Institute, 2002) ส่งผลให้มีการพัฒนาวิธีการที่มี

ประสิทธิภาพในการดูแลนักเรียนออทิสติกให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีที่สุด ทักษะทางสังคมเป็นสิ่งที่ยุ่งยากซับซ้อนแม้ในนักเรียนออทิสติกศึกษาสูง (Kouch and Mirenda, 2003) ซึ่งส่วนใหญ่มีปัญหาชัดเจนในเรื่องความเข้าใจสังคม พฤติกรรมที่เป็นปัญหามากในนักเรียนออทิสติก คือการไม่มองหน้าสบตา การไม่สนใจคนอื่น ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางการเข้าร่วมสังคมทั่วไปเช่นการเล่นกับเพื่อน เป็นต้น (American Psychiatric Association, 2000) นักเรียนออทิสติกจะไม่ริเริ่มเข้าหาเพื่อนหรือสร้างสัมพันธ์กับสังคม เพราะมีความบกพร่องด้านการเข้าใจ บรรทัดฐานทางสังคมทำให้ “นักเรียนออทิสติกวัยเด็กจะไม่สนใจหรือสนใจน้อยการสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคม นักเรียนออทิสติกวัยผู้ใหญ่สนใจสร้างสัมพันธ์ภาพทางสังคมแต่ขาดความเข้าใจสังคม” (American Psychiatric Association, 2000) ดังนั้น หากมีการให้ข้อมูลที่ง่ายต่อการเข้าใจ และชัดเจน ถึงพฤติกรรมที่คาดหวังของสังคม จะช่วยให้นักเรียนออทิสติกมีทักษะทางสังคม และเข้ามาอยู่ร่วมกับคนอื่น สร้างความคุ้นเคยและร่วมกิจกรรมกับผู้อื่น เพื่อจะสามารถพัฒนาตนเองให้ใกล้เคียงหรือเทียบเท่าเด็กปกติได้

จากการศึกษาที่ผ่านมา Quirnbach, Lincoln, Feinberg-Gizzo, Ingersoll & Andrews SM. (2008) กล่าวว่า มีการศึกษาประสิทธิภาพของการใช้เรื่องราวทางสังคมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมเพิ่มขึ้น ซึ่งการใช้เรื่องราวทางสังคม เป็นวิธีที่ใช้จุดแข็งในการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก คือ การใช้ภาพ ในสถานการณ์เฉพาะ ด้วยเรื่องราวสั้นกระชับ ซึ่งมีประสิทธิภาพ (Gray, 2000; Smith, 2001) และเรื่องราวทางสังคมเป็นวิธีสร้างทักษะทางสังคมที่ไม่แพง สามารถใช้ได้ในทุกสถานการณ์ ซึ่งให้เห็นว่าเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพในการสอนพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมในสังคมทั่วไปสำหรับนักเรียนออทิสติก ดังการรวบรวมรายงานของ Quirnbach et al. (2008) ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 รายงานการวิจัยเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดี่ยว

ผู้วิจัย	N	อายุ	การวินิจฉัย	รูปแบบการวิจัย	พฤติกรรมเป้าหมาย	ผลการวิจัย
Adams et al. (2004)	1	7	ASD	Case study with reversal design	ร้องไห้, หกกลั้ม, ตี, กรีดร้อง	+
Agosta et al. (2004)	1	6	Autism	Case study with reversal design	กรีดร้อง, โห้, ร้องไห้, เสียงดัง	+
Bäckman & Pilebro (1999)	1	9	Asperger syndrome	Case study based on anecdotal data	เจ็บเมื่อหมีพิน ถอนพิน 2 ชี	+
Barry and Burlew (2004)	2	7, 8	Autism	Multiple baseline across participants	การเลือก, การเล่นในห้องเรียน, การเล่นกับเพื่อน	+
Bernad-Ripoll (2007)	1	9	Asperger syndrome	Case study based on objective data	รู้จักและเข้าใจอารมณ์	+
Bledsoe et al. (2003)	1	13	Asperger syndrome & ADHD	Case study with reversal design	ทักษะทางสังคมในเวลาอาหาร	+
Briody & McGarry (2005)	2	2, 4	Typically developing	Case study based on anecdotal data	เปลี่ยนจากบ้านสู่โรงเรียนอนุบาล	+
Brownell (2002)	4	6-9	Autism	Case study with reversal design	การพูดตาม "TV talk", ทำตามคำแนะนำ, เจ็บ	+
Bucholz (2007)	3	26, 48, 57	2=Mental Retardation, 1 = Down Syndrome	Multiple Baseline across participants & uncontrolled case study for third participant	ปฏิสัมพันธ์กับเพื่อน, การทำงาน, การขอ	±
Burke et al. (2004)	4	2-7	Typically developing	Multiple baseline across participants	นอนยาก, เดินกลางคืน	+

ตารางที่ 2 รายงานการวิจัยเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (ต่อ)

ผู้วิจัย	N	อายุ	การวินิจฉัย	รูปแบบการวิจัย	พฤติกรรมเป้าหมาย	ผลการวิจัย
Chapman & Trowbridge (2000)	1	14	ASD	Case study based on anecdotal data	ความวิตกกังวลต่อเหตุการณ์ใหม่	+
Crozier & Tincani (2005)	1	8	Autism	Case study with reversal design	พูดชัดเจนในห้องเรียน	+
Crozier & Tincani (2007)	3	3, 3, 5	ASD	Case study with reversal design	นั่งในที่, คุยกับเพื่อน, เล่นกับเพื่อน	±
Cullain (2000)	5	4-8	Autism	Case study with reversal design	กานสื่อสารที่ไม่เหมาะสม, ก้าวร้าว	+
Daneshvar (2006)	4	5-10	Autism	Social stories vs. Steps to social success/ multiple baseline across child	การท้าทาย, การวิจารณ์, การริเริ่มสนทนา	+ for steps to social success, - for social stories
Delano & Snell (2006)	3	6, 6, 9	Autism	Multiple baseline across participants	ความสนใจ, วิจารณ์, การขอเรื่อง, ตอบสนอง เหตุการณ์ที่ไม่คาดหมาย	±
Demiri (2004)	5	5-7	1 Autism 4 PDD-NOS	Multiple baseline	พฤติกรรมที่มากเกินไปหรือน้อยเกินไป	±
Dentato (2006)	1	12	ASD	Case study based on objective data	ลดพฤติกรรมรบกวน เพิ่มทักษะการสื่อสารที่เหมาะสม	±
Dodd et al. (2007)	2	9, 12	PDD-NOS	Multiple baseline across behaviors/participants	ลดการชี้นำคนอื่นเพิ่มการมีส่วนร่วม	+
Gray & Garand (1993)	4	6, 7, 9, 16	Autism	Case study based on anecdotal data	การทำสิ่งใหม่, ลดความก้าวร้าว, พัฒนาการร้องเพลง	+

ตารางที่ 2 รายงานการวิจัยเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (ต่อ)

ผู้วิจัย	N	อายุ	การวินิจฉัย	รูปแบบการวิจัย	พฤติกรรมเป้าหมาย	ผลการวิจัย
Graetz (2003)	5	Avg 1 2.6	Autism	Multiple baseline	พฤติกรรมทางสังคมที่ไม่เหมาะสม	±
Haggerty et al. (2005)	1	6	Dyslexia	Case study based on objective data	ลดพฤติกรรมกรีดร้อง	+
Hagiwara & Myles (1999)	3	7, 9, 7	Autism	Multiple baseline across settings	ล้างมือ, การทำงาน	±
Hutchins & Prelock (2006)	2	6, 12	ASD	Case study based on objective data	อยู่ร่วมกับพี่น้อง, ขึ้นชั้น เจตนารมณ์	±
Ivey et al. (2004)	3	5, 7, 7	PDD-NOS	Case study with reversal design	การเปลี่ยนที่นั่ง, ของเล่น ใหม่กับคนแปลกหน้า, การซื้อของ, กิจกรรมใหม่	+
Keyworth (2004)	3	7-12	Autism	Case study with reversal design	ทักษะทางสังคมกับเพื่อนร่วมห้อง	±
Kuoch & Mirenda (2003)	3	3, 5, 6	2 Autism 1 PDD-NOS	Case study with reversal design	ก้าวร้าว, กรีดร้องเมื่อแบ่งปัน, การกิน, การจับอวัยวะเพศ, การเล่นเกม	+
Kuttler et al. (1998)	1	12	Autism, Fragile X	Case study with reversal design	พฤติกรรมกรีดร้องก้าวร้าว	+
Lorimer et al. (2002)	1	5	Autism	Case study with reversal design	ลดพฤติกรรมกรีดร้อง	+
Marr et al. (2007)	4	4-5	Autism	Case study with reversal design	นั่งในที่ของตนเอง	±
Moore (2004)	1	4	ASD	Case study based on anecdotal data	นอนยาก	+
Norris & Dattilo (1999)	1	8	Autism	Case study based on objective data	พฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น พุดหรือร้องเพลงคนเดียว	±

ตารางที่ 2 รายงานการวิจัยเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (ต่อ)

ผู้วิจัย	N	อายุ	การวินิจฉัย	รูปแบบการวิจัย	พฤติกรรมเป้าหมาย	ผลการวิจัย
Okada et al. (2008)	3	11–13	(1) Autism (2) Autism (3) ADHD	Case study with reversal design	ลดพฤติกรรมยุ่งยาก, เพิ่มการล้างมือ	+for social stories ± for the effect of perspective sentences
Ozdemir (2008)	3	7–9	Autism	Multiple baseline across subjects	พฤติกรรมยุ่งยาก เช่น เสียงดัง, โยก เก้าอี้, แฉงคิวเวลา อาหารเที่ยง	+
Quilty (2007)	3	6, 10, 10	Autism	Multiple baseline across participants	ลดพฤติกรรม ยุ่งยาก	+
Reynout & Carter (2007)	1	8	ASD	Case study based on objective data	ลดการ “เคาะ”	±
Ricciardelli (2006)	6	8–11	Autism	Case study based on objective data	สนใจเรียน, ขอความ ช่วยเหลือ, แนะนำ ตนเอง, เริ่มสนทนา, ยอมรับการร่วมกลุ่ม	±
Rogers & Myles (2001)	1	14	Asperger syndrome	Case study based on objective data	การเปลี่ยนแปลง เมื่อไปโรงเรียน, ทานอาหารเที่ยงที่ โรงเรียน	+
Rowe (1999)	1	7	Asperger syndrome	Case study based on anecdotal data	รับประทานอาหาร เที่ยงที่โรงเรียน	+
Salazar (2004)	3	4	Autism	Multiple baseline across behaviors	เพิ่มการสื่อสารกับ เพื่อน	+
Sansosti & Powell-Smith (2006)	3	9, 10, 11	Asperger syndrome	Multiple baseline across participants	นำใจนักกีฬา, คง การสนทนา, ร่วม สนทนา	±
Scattone (2008)	1	9	Asperger syndrome	Multiple baseline across behaviors	การสบตา, การยิ้ม, การเริ่มสนทนา	PND Effect Sizes: +Eye contact ($d = .9$) +Initiation ($d = .8$) - Smiling ($d = .4$)

ตารางที่ 2 รายงานการวิจัยเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (ต่อ)

ผู้วิจัย	N	อายุ	การวินิจฉัย	รูปแบบการวิจัย	พฤติกรรมเป้าหมาย	ผลการวิจัย
Scattone et al. (2002)	3	7, 7, 15	Autism	Multiple baseline across participants	การเคาะโต๊ะ, การจ้องมอง, การร้องเรียก	+
Scattone et al. (2006)	3	8, 8, 13	2 Autism 1 Asperger	Multiple baseline across participants	การเพิ่มปฏิสัมพันธ์ทางสังคม	±
Schenk-Kornberg (2007)	3	12-14	Autism	Case study based on objective data	ขอพัก, ตอบสนองการล้อเลียน, ขอมรับผิด	±
Soenksen & Alper (2006)	1	5	Hyperlexia	Multiple baseline across settings	สนใจเพื่อน	+
Simpson (1993)	1	11	ASD	Case study based on Anecdotal data	พฤติกรรมในห้องเรียน	+
Smith (2001)	1 9	6-14	15 ASD 2 LD 1 Tourettes 1 semantic difficulties	Case study based on Anecdotal data	ประเมินเรื่องราวทางสังคม ระหว่างบ้านและโรงเรียน	+
Staley (2001)	5	12-14	2 Down 1 Fragile X 1 PDD-NOS 1 Autism	Multiple baseline across treatment	เพิ่มการปิดปากเคี้ยว, การใช้ผ้าเช็ดปากเวลาอาหารเที่ยง	- for social story + for response cost
Swaggart et al. (1995)	3	11, 7, 7	2 Autism 1 PDD-NOS	Case study based on objective data	การทักทาย, ก้าวร้าว, แบ่งของเล่น	+
Swaine (2004)	2	11	PDD-NOS (typically developing)	Case study with reversal design	การริเริ่ม, การวิจารณ์, การซื้อร้องเพื่อน	±
Thiemann & Goldstein (2001)	5	11, 7, 8, 6, 12	1 Language impaired, 4 with autism	Multiple baseline across communication skills	การสนใจคนอื่น, ริเริ่มวิจารณ์, ริเริ่มขอร้อง, ตอบสนอง	+

ตารางที่ 2 รายงานการวิจัยเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกโดยใช้กลุ่มตัวอย่างเดียว (ต่อ)

ผู้วิจัย	N	อายุ	การวินิจฉัย	รูปแบบการวิจัย	พฤติกรรมเป้าหมาย	ผลการวิจัย
Toplis & Hadwin (2006)	5	Ave = 7	Typically developing	Case study with reversal design	ลดพฤติกรรมไม่เหมาะสมเวลาอาหารเที่ยงที่โรงเรียน	±
Travis (2006)	3	3–4	ASD	Case study based on objective data	การเล่น, การขอความช่วยเหลือ, การขอร้อง, คงความใกล้ชิด	±
Washburn (2006)	4	12–14	Asperger syndrome	Case study with multiple baseline across participants	เพิ่มการรอ, ลดการจัดจิ้งหะสนทนา	+
Wheeler (2005)	2	8, 9	Autism	Case study based on objective data	เริ่มทำการบ้านเอง, ทำการบ้านเสร็จโดยเร็ว	+

4.7 ข้อจำกัดของเรื่องราวทางสังคม

4.7.1 รูปแบบของเรื่องราวทางสังคมควรมีระดับการใช้ภาษาที่แน่นอน และควรจะใช้คำที่อยู่ในระดับที่เด็กจำความหมายของคำได้

4.7.2 ไม่ควรบังคับให้เด็กนักเรียนในเรื่องที่สูงกว่าวุฒิภาวะของเขา

4.7.3 จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้สอน หรือผู้ปกครองต้องทำความเข้าใจกับหลักการใช้เรื่องราวทางสังคม

4.7.4 ควรใช้เรื่องราวทางสังคมบ่อยๆ และเป็นการดีมากถ้าใช้เรื่องราวทางสังคมสอนก่อนเกิดเหตุการณ์จริง เพราะเป็นการเตรียมตัวเด็กล่วงหน้า ถ้าใช้หลังเหตุการณ์อาจได้ผลน้อยกว่า และเหมือนเป็นการลงโทษเด็ก (Richard, 2000)

สรุป ข้อจำกัดของเรื่องราวทางสังคม คือ ควรมีระดับการใช้ภาษาที่แน่นอน และใช้คำที่อยู่ในระดับที่เด็กจำความหมายของคำได้ไม่ควรบังคับให้เด็กนักเรียนในเรื่องที่สูงกว่าวุฒิภาวะของเด็ก โดยใช้หลักการสอนการใช้เรื่องราวทางสังคมก่อนเกิดเหตุการณ์จริงทุกครั้งเพื่อเป็นการเตรียมตัวเด็กล่วงหน้า

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในปัจจุบันมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกในระดับต่างๆ ดังนี้

ระพีพร สุภมพิตร และคณะ (2545) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกโดยใช้กิจกรรมการเล่นรวมกันกับนักเรียนปกติ โดยนักเรียนออทิสติก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 จำนวน 12 คน นักเรียน

ปกติจากระดับชั้นเดียวกันจำนวน 32 คนในโรงเรียนสาริตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เล่นและร่วมกิจกรรมในการวาดภาพระบายสีการต่อตัวและไม้หนีบผ้า และการร้อย ลูกปัด ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนออทิสติกมีพฤติกรรมด้านสังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางบวกทุกคน แต่อัตราการเปลี่ยนแปลงไม่เท่ากัน

ปัทมา บุญต้นบุตร (2546) ศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนออทิสติกที่โรงพยาบาลมาราชนครเชียงใหม่ วัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของนักเรียนออทิสติกก่อนและหลังเข้าร่วมการทำกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมทั้งที่โรงพยาบาลและที่บ้าน ผลการวิจัยพบว่า หลังเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมทางสังคม เช่น การมองสบตาเวลาถูกเรียกชื่อ การให้อบกอด อุ้ม หอมแก้ม การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะทักทาย และชักชวนผู้อื่นรวมถึงคนแปลกหน้าให้มาเล่นด้วย นักเรียนออทิสติกเกิดการเรียนรู้ และมีพัฒนาการทางสังคมดีขึ้น ทั้งที่โรงพยาบาล และที่บ้าน

พวงเพชร พวงค์สิทธิ์ (2546) ได้ศึกษาผลการสอนทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกที่ได้รับการสอนโดยเรื่องเกี่ยวกับสังคมในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นกับเด็กออทิสติกเพศชาย 2 คน ที่เรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 คนที่เรียนอยู่ชั้นประถมปีที่ 2 โดยใช้รูปแบบวิจัย แบบ ABAB Design จากการศึกษาพบว่า เด็กออทิสติกทั้ง 2 คนที่ได้รับการสอนทักษะทางสังคมโดยเรื่องราวทางสังคมรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นเพิ่มขึ้น

สุนทรี กระต่ายแก้ว (2548) ศึกษาวิจัยเรื่องการลดพฤติกรรมที่ไม่มีวินัยของนักเรียนออทิสติกโดยใช้ชุดภาพการสอนในการสอนพฤติกรรมที่ไม่มีวินัยในห้องเรียน 4 พฤติกรรม คือ หยิบหรือรื้อของบนโต๊ะครู เล่นของเล่นแล้วไม่เก็บเข้าที่ เดินไปมาขณะครูสอน แฉงเพื่อนขณะเข้าแถวส่งงาน และพฤติกรรมที่ไม่มีวินัยในบริเวณโรงเรียน 4 พฤติกรรม คือ เด็กกินขนม ลงไปเล่นในสนามหญ้า ทิ้งขยะลงบนพื้น เข้าห้องน้ำผู้หญิง เพื่อให้เด็กเกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์และปฏิบัติตนอย่างมีวินัยในโรงเรียนได้ใกล้เคียงกับเด็กปกติ ศึกษา นักเรียนออทิสติกจำนวน 1 คน ใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง สถิติที่ใช้ในการวิจัย ค่าร้อยละ ค่าความถี่ การวิเคราะห์ ข้อมูลระยะที่ 1 ใช้เวลา 2 สัปดาห์ ในการสังเกตพฤติกรรม ระยะที่ 2 ใช้เวลา 6 สัปดาห์ ใช้ชุดภาพในการสอน สอนสัปดาห์ละ 10 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที รวม 60 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมที่ไม่มีวินัยในโรงเรียนของนักเรียนออทิสติกหลังจากการใช้ชุดภาพการสอนลดลง

ชาริณี หวังจีน (2548) ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกในชั้นเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติกในชั้นเรียนรวมระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จากการจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนแบบแผนการวิจัยแบ่งเป็น Single Subject Design รูปแบบ A-B-A-B แบบสลับกลับ 4 ระยะ ใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 20 นาที รวมทั้งสิ้น 6 ครั้ง ซึ่งแบ่งการทดลองออกเป็น 4 ระยะ ระยะที่ 1 เป็นระยะเส้นฐานจำนวน 6 ครั้ง ระยะที่ 2 เป็นระยะทดลองด้วยการสอนทักษะทางสังคม โดยกิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 24 ครั้ง ระยะที่ 3 เป็นระยะถอดถอนหยุดทำการสอนจำนวน 6 ครั้ง ระยะที่ 4 เป็นระยะสลับกลับทดลองด้วยการให้เพื่อนสอนทักษะทางสังคมอีก จำนวน 6 ครั้ง ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนออทิสติกทั้งสองคนที่ได้รับการสอนทักษะทางสังคมโดยกิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนมีทักษะทางสังคมดีขึ้น

พัชร จีวพัฒน์กุล (2549) ศึกษาการพัฒนาแบบฝึกเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็ก ออทิสติก โดยแบ่งองค์ประกอบของทักษะทางสังคมไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการควบคุมตนเอง ประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย คือ การรอคอย และการปฏิบัติตามกติกาที่กำหนด 2) ด้านการสื่อความหมายทางสังคมกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย

3 ทักษะย่อย คือ การสบตา การเลียนแบบ และการแสดงความสนใจผู้อื่น 3) ด้านการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ประกอบด้วย 2 ทักษะย่อย คือ การแบ่งปัน และการทำตามคำแนะนำ แบบฝึกเริ่มจากกิจกรรมการให้เด็กฝึกควบคุมตนเอง แล้วสอนให้รู้จักและเข้าใจการสื่อความหมายโดยสอนให้รับรู้และเข้าใจ สีน้าอารมณ์ของบุคคลอื่น ตัวต่อตัวระหว่างครูกับเด็ก ระหว่างครู เด็ก กับเพื่อน 1 คน ระหว่างครู เด็ก กับเพื่อนหลายคน และระหว่างเด็กกับเด็กด้วยกันด้วยการเล่นและใช้เรื่องราวทางสังคม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนออทิสติกมีทักษะทางสังคมดีขึ้น

กัลยาณี อินตะสิน (2550) การศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติกในระดับปฐมวัย จากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม เพื่อศึกษาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก จากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นเด็กออทิสติกเพศชาย อายุ 3 ปี 2 เดือน ทำการศึกษาโดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบ Single Subject Design รูปแบบ A-B-A ผลการวิจัยพบว่า การสอนทักษะทางสังคมให้กับเด็กออทิสติกจากการจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม ด้านการเล่นร่วมกับเพื่อน เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดี ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดี ด้านการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมอยู่ในระดับดี ด้านการเล่นร่วมกับเพื่อน เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมสูงขึ้น ด้านการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมสูงขึ้น ด้านการปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่ม เด็กมีพฤติกรรมทักษะทางสังคมสูงขึ้น

อาพร ตรีสุน (2550) ศึกษา ผลของการใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีรับรู้ผ่านการมองในการพัฒนาทักษะทางสังคม เรื่องการขอบคุณ การขอโทษ ของนักเรียนออทิสติก ที่มีอายุ 10-12 ปี จำนวน 4 คน โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบ One Group Pretest Posttest Design ใช้เวลาในการทดลอง 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ผลการวิจัยพบว่า การใช้ชุดการเรียนรู้ด้วยกลวิธีรับรู้ผ่านการมอง ทำให้ทักษะทางสังคม เรื่องการขอบคุณ การขอโทษ ของนักเรียนออทิสติกทุกคนสูงขึ้น ทักษะทางสังคม เรื่องการขอบคุณ การขอโทษ ของนักเรียนออทิสติก หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

อรธิดา ประสาร (2551) ได้พัฒนากระบวนการสร้างเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกแบบมีส่วนร่วม ศึกษาประสิทธิผลของการใช้เรื่องราวทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม และศึกษาความคงอยู่ของทักษะทางสังคมที่เหมาะสม ทำการศึกษากับกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจงโดยเลือกนักเรียนออทิสติกที่มีความสามารถสูง (High Functional Autism) เรียนรวมในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 อายุระหว่าง 9-10 ปี จำนวน 3 คน การวิจัยระยะที่ 1 เป็นการพัฒนากระบวนการสร้างเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกแบบมีส่วนร่วม โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยระยะที่ 2 ศึกษาประสิทธิผลของการใช้เรื่องราวทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้การวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (Single Subject Design) แบบ A-B-A การวิจัยระยะที่ 3 ศึกษาความคงอยู่ของทักษะทางสังคมที่เหมาะสมของนักเรียนออทิสติกหลังจากหยุดการอ่านเรื่องราวทางสังคม ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกแบบมีส่วนร่วมมี 4 วงจร ได้แก่ 1) กำหนดสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียน และสร้างแบบประเมินการปฏิบัติตนทางสังคมของนักเรียนออทิสติก 2) ประเมินการปฏิบัติตนทางสังคมของนักเรียนออทิสติกตามสถานการณ์ที่กำหนด 3) สังเกตเห็นฐานพฤติกรรมเป้าหมาย และ 4) สร้างเรื่องราวทางสังคม ส่วนการศึกษาประสิทธิผลของการใช้เรื่องราวทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาทักษะทางสังคม พบว่านักเรียนออทิสติกจำนวน 3 คนมีทักษะทางสังคมที่เหมาะสมเพิ่มขึ้นระยะเวลา 4 สัปดาห์ในการอ่านเรื่องราวทางสังคมทุกวัน คือ กรณีศึกษาที่ 1 เพิ่มพฤติกรรมการ

ส่งกลับบ้าน พฤติกรรมปฏิบัติตามกติกาในการเล่นเกมที่มีการแข่งขัน พฤติกรรมการพูดคุยกับเพื่อนในชั้นเรียน ระหว่างช่วงพักเปลี่ยนชั่วโมงเรียนกรณีศึกษาที่ 2 เพิ่มพฤติกรรมยกมือเมื่อต้องการถามและตอบคำถามและรอครูเรียกชื่อก่อนถามและตอบคำถาม พฤติกรรมปฏิบัติตามกติกาในการเล่นเกมที่มีการแข่งขัน พฤติกรรมวางอาหารลงบนโต๊ะโดยไม่หกเลอะเทอะ และพฤติกรรมรับประทานอาหารโดยไม่หกเลอะเทอะ กรณีศึกษาที่ 3 เพิ่มพฤติกรรมสวัสดีคุณครูเป็นประจำวันเมื่อมาถึงโรงเรียนที่หน้าประตูพฤติกรรมสวัสดีคุณครูคนอื่นๆ เมื่อมาถึงโรงเรียน พฤติกรรมเดินไปเข้าแถวเมื่อได้ยินเสียงสัญญาณดัง และพฤติกรรมเคารพธงชาติและร้องเพลงชาติ สวดมนต์กล่าวคำปฏิญาณตนตามผู้นำ การศึกษาความคงอยู่ของทักษะทางสังคมที่เหมาะสมเมื่อระงับการอ่านเรื่องราวทางสังคมพบว่า ทักษะทางสังคมของกรณีศึกษาที่ 1 และกรณีศึกษาที่ 2 ค่อยๆ ลดลงและแสดงพฤติกรรมได้คงที่ 3 ครั้งอย่างต่อเนื่องซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลา 10 วัน สำหรับกรณีศึกษาที่ 3 พบการแสดงพฤติกรรมลดลงถึงระดับพื้นฐานในช่วงระยะเวลา 5 วัน กรณีศึกษาที่ 3 แสดงพฤติกรรมสวัสดีคุณครูเป็นประจำวันที่หน้าประตูเพียงพฤติกรรมเดียวได้คงที่ 3 ครั้งอย่างต่อเนื่องซึ่งอยู่ในช่วงระยะเวลา 10 วัน เรื่องราวทางสังคมที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นการดึงเอาลักษณะเฉพาะของบุคคลแต่ละคนมาใช้ในการเขียนเรื่องราวทางสังคม การให้นักเรียนออกิ์สติกอ่านเรื่องราวทางสังคมเป็นขั้นตอนที่สำคัญของกระบวนการใช้เรื่องราวทางสังคม การอ่านเรื่องราวทางสังคมมีความสำคัญและจำเป็นที่จะต้องอ่านบ่อยๆ จึงจะเกิดความคงอยู่ที่ยาวนานและเกิดความเข้าใจทางสังคมอันจะเชื่อมโยงไปยังการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม

Gray (1998) อ้างถึงในสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548) ศึกษาวิธีการสอนทักษะทางสังคมแก่นักเรียนออกิ์สติกโดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องราวจากสิ่งรอบตัว ครูจะใช้เรื่องราวสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กจะมีโอกาสได้พบเห็นจริงเพื่อเตรียมเด็กก่อนที่จะเข้าสังคม โดยเด็กจะทราบล่วงหน้าว่าจะไปที่ไหน จะพบใคร ไปทำอะไร เพื่ออะไร และควรเตรียมปฏิบัติตนในแต่ละสถานการณ์อย่างไร รวมทั้งผู้อื่นจะคิดและรู้สึกอย่างไร

Norris & Dattilo (1999) ได้ศึกษาผลกระทบของการใช้เรื่องราวสังคมในการช่วยเหลือทักษะทางสังคมให้แก่เด็กออทิสติกเพศหญิงอายุ 8 อายุ คนหนึ่ง เรียนอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ผลการศึกษาพบว่า การช่วยเหลือด้วยเรื่องเกี่ยวกับสังคม เมื่อสิ้นสุดการทดลอง พบว่าปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ไม่เหมาะสมของเด็กลดลง

Hagiwara & Myles (1999) ศึกษาการใช้เรื่องราวเกี่ยวกับสังคม ด้วยรูปแบบมัลติมีเดีย โดยใช้ฐานข้อมูลคอมพิวเตอร์ร่วมกับวิดีโอเทป สัญลักษณ์ที่สามารถสังเกตได้ง่ายและเรื่องราวทางสังคม ในเรื่องพฤติกรรมการทำงานและด้านการทำความสะอาด กับเด็กออทิสติก อายุ 1-15 ปี 3 คน โดยใช้รูปแบบวิจัยแบบ multiple baseline design across settings ผลการศึกษาพบว่า เด็กออทิสติกมีทักษะเพิ่มขึ้นเป็นบางคน ส่วนบางคนต้องการข้อมูลใหม่ๆ เพิ่ม

Swaggart et al. (1995) ทดลองใช้วิธีเรื่องราวทางสังคมร่วมกับการฝึกทักษะทางสังคมกับเด็ก 3 คน โดยใช้การวิจัยแบบ Single Subject Design แบบ AB ผลการทดลองพบว่าเด็กมีพัฒนาการทางการสื่อสารด้วยภาษาสังคมดีขึ้น

Kuttler, Myles & Curlson (1998) ศึกษาการใช้เรื่องราวทางสังคมเพื่อลดพฤติกรรมก้าวร้าวใน 2 สิ่งแวดล้อมคือระหว่างการทำงานช่วงเช้าและพักกลางวันก่อนการแสดงพฤติกรรมก้าวร้าว พฤติกรรมก้าวร้าวถูกกำหนดโดยผู้วิจัยเป็นการเปล่งเสียงที่ไม่เหมาะสม (การกรี๊ดร้อง การคำ) และการลงไปที่พื้น กลุ่มตัวอย่าง

เป็นเด็กชายออทิสติกอายุ 12 ปี ระดับอาการปานกลางรับรู้ได้ดีและมีทักษะในการแสดงออก ใช้การออกแบบการวิจัย ABAB ในเรื่องราวทางสังคม 2 เรื่อง (1 เรื่องในแต่ละสภาพแวดล้อม) ใช้ก่อนเวลาอาหารกลางวันและการทำงานการบำบัด ใช้ควบคู่กับการใช้สัญลักษณ์และวิธีการกระตุ้นเตือน ผลการศึกษาแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางบวกในการลดพฤติกรรมก้าวร้าวของนักเรียนออทิสติก เรื่องราวทางสังคมปรากฏประสิทธิผลการลดพฤติกรรมเป้าหมายจากค่าเฉลี่ย 15.6 ถึง 0 ระหว่างเวลาการทำงาน และ 11.6 ถึง 2 ระหว่างเวลาอาหารกลางวัน อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของการศึกษารวมทั้งการใช้กลุ่มตัวอย่าง 1 คน เป็นข้อจำกัดเช่นเดียวกันกับเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพียง 19 วันและการใช้ควบคู่กับการใช้สัญลักษณ์และวิธีการกระตุ้นเตือนมีข้อจำกัดในการถ่ายโยงไปใช้ในสถานการณ์อื่น

Dattilo (1999) ทดลองใช้วิธีเรื่องราวทางสังคมหลายอย่าง (Multiple Social Stories) ร่วมกับแบบ ระดมสมอง (brainstormed examples) กับเด็ก 1 คน โดยใช้รูปแบบการวิจัยแบบ AB Design เด็กมีพัฒนาการด้านการคิดและความจำเพิ่มขึ้น

Roger (2000) ทดลองใช้ชุดเรื่องราวทางสังคมในลักษณะหนังสือการ์ตูนสนทนา (Comic Book Conversations) กับเด็กแอสเพอร์เกอร์ 4 คน เพื่อพัฒนาการสื่อสารทางสังคม พบว่า เด็กทั้ง 4 คน มีพัฒนาการเพิ่มขึ้น แต่ระดับของพัฒนาการไม่เท่ากัน

Ballon et al. (2000) ได้ศึกษาการอ่านหนังสือนิทานซ้ำๆ ในการช่วยเหลือ (Intervention) ด้านภาษาแก่เด็กออทิสติกอายุ 3 ขวบ โดยการให้เด็กอ่านหนังสือนิทานหลายๆ รอบพร้อมกับผู้ใหญ่ใช้รูปแบบการวิจัยแบบ Single Subject Design แบบ AB พบว่า การอ่านหนังสือนิทานซ้ำหลายๆ รอบ เป็นการกระตุ้นการใช้ภาษาของเด็กออทิสติกอย่างเป็นธรรมชาติ

Agosta, Graetz, Mastropieri, Scruggs (2004) ศึกษาการร่วมกันระหว่างนักวิจัยและครูในการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมโดยอาศัยเรื่องราวทางสังคม เป็นการร่วมมือระหว่างบุคลากรในมหาวิทยาลัยและโรงเรียนเพื่อแก้ปัญหาในชั้นเรียนโดยใช้รูปแบบการวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยศึกษานักเรียนออทิสติกเล็กๆ คนหนึ่งที่มีอาการหวาดร้องเสียงดัง การอัมเปลง การทำเสียงรบกวนเพื่อนคนอื่นๆ ในการทำกิจกรรมโดยเด็กเรียนในโรงเรียน การศึกษาพิเศษ สมาชิกที่ทำการวิจัยร่วมกันประเมินพฤติกรรมเป้าหมายอย่างเป็นระบบ จากนั้นจึงศึกษาผลการวิจัยพฤติกรรมเมื่อศึกษางานวิจัยแล้วจึงเขียนเรื่องราวทางสังคมและนำไปใช้ รูปแบบการวิจัย A Single-Subject จากการสังเกตและปรึกษาหารือซึ่งดำเนินการอย่างต่อเนื่องรวมทั้งข้อมูลจากผู้ร่วมมือทำวิจัยอื่นๆ ทำให้ได้ฐานสำหรับการเปลี่ยนแปลงซึ่งเกิดจากการจัดกระทำเรื่องราวทางสังคมในระหว่างเส้นฐาน ซึ่งเป็นการจัดกระทำระยะที่ 1 มีการรวบรวมข้อมูลในระยะที่ 2 โดยเปรียบเทียบระยะเส้นฐานผลที่ได้คือพบการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกเกิดขึ้นกับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายมีการอภิปรายผลโดยให้ความสำคัญกับการใช้เรื่องราวทางสังคมกับนักเรียนออทิสติกอย่างมีประสิทธิภาพและมีการร่วมมือที่มีประสิทธิภาพระหว่างกัน

Adams, Gouvousis, Vanlue, Waldrou (2004) ศึกษาการจัดกระทำเรื่องราวทางสังคมเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของนักเรียนออทิสติก ศึกษาเรื่องราวทางสังคมทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยอาศัยการใช้ Case Study 1 คน การออกแบบการวิจัย ABAB มีการศึกษาพฤติกรรมที่ซับซ้อนใจของเด็กแอสเพอร์เกอร์ 1 คน ศึกษาในเวลาทำการบ้านที่บ้านผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าเรื่องราวทางสังคมเป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์ในการลดความคับข้องใจซึ่งแสดงออกในเวลาทำการบ้าน

Barry & Burlew (2004) ศึกษาการใช้เรื่องราวทางสังคมเพื่อสอนการเลือกและทักษะการเล่นสำหรับนักเรียนออทิสติก โดยครูการศึกษาพิเศษใช้เรื่องราวทางสังคม ในห้องเรียน เพื่อที่จะสอนวิธีการเลือกสำหรับนักเรียนออทิสติกอาการระดับรุนแรง 2 คน โดยเลือกกิจกรรมให้แก่เด็ก สอนการเล่นกับอุปกรณ์อย่างเหมาะสม และการเล่นที่เหมาะสมกับเพื่อนวันเดียวกันในห้องเรียนที่ใช้สอนเด็กพิเศษ ในห้องเรียนครูและครูผู้ช่วยได้ประเมินความสามารถของนักเรียนในการทำการเลือกและเวลาที่ใช้ในการเล่นอย่างเหมาะสมระหว่างเวลาว่างของเด็กผู้วิจัยค้นพบความสอดคล้องในการใช้เรื่องราวทางสังคมและการเล่นแก่นักเรียนออทิสติก กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคือเด็กออทิสติก 2 คน คนที่ 1 อายุ 7 ปี คนที่ 2 อายุ 8 ปี ศึกษาในห้องสอนเด็กพิเศษ เกรด 1 ในห้องเรียนนี้จัดเป็นศูนย์การเล่นมีเครื่องเล่น 9 ประเภท โดยใช้ศูนย์การเล่น 3 วันต่อสัปดาห์ ใช้ครั้งละ 30 นาที ศูนย์การเล่นมีดังนี้ 1) ของเล่น Lego 2) นิทานที่บันทึกเทปไว้พร้อมอุปกรณ์การฟัง 3) กระดาษและเครื่องมือสำหรับการวาดเขียน 4) บ้านจำลองที่มีห้องครัว โต๊ะและโทรศัพท์ 5) มุมสัตว์จำลอง 6) จิกซอว์ 7) มุมหนังสือ 8) รถของเล่น 9) บล็อก ในระหว่างเวลาเล่นอิสระครูจะขอให้ให้นักเรียนเลือกศูนย์การเล่นด้วยการบอกหรือเคลื่อนไหวของตัวตัวเองไปยังภาพศูนย์การเล่นที่อยากไปเล่น เมื่อเด็กสามารถบอกว่าจะเล่นที่ศูนย์การเล่นใดเด็กสามารถไปเล่นได้หากไม่สามารถบอกได้เด็กจะไม่สามารถไปเล่นได้ซึ่งเป็นการฝึกให้เด็กรู้จักการสื่อสาร การออกแบบการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัย ABCD multiple-baseline ข้ามกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่าง 2 คนใช้เพื่อประเมินประสิทธิผลของการสอนเรื่องราวทางสังคมที่มีต่อความสามารถในการเลือกโดยเสรีและการเล่นอย่างเหมาะสมในระหว่างเวลาว่างของนักเรียนแต่ละคนในห้องเรียนการศึกษาพิเศษ การศึกษาประกอบด้วย ระยะ baseline (A) ระยะการสอนโดยมีครูเป็นผู้นำ ระยะ B ครูเป็นผู้นำในการสอน ระยะนี้มุ่งไปยังการทำการเลือกและการเล่นอย่างเหมาะสม ระยะ C มุ่งไปยังการเล่นกับเพื่อนวันเดียวกันและระยะสุดท้าย ระยะ D นักเรียนยังสามารถใช้เรื่องราวทางสังคมได้แต่ครูไม่ได้ให้การช่วยเหลือเพื่อที่จะประเมินผลที่ได้ในห้องเรียนครูและครูผู้ช่วยเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้ในระยะ D

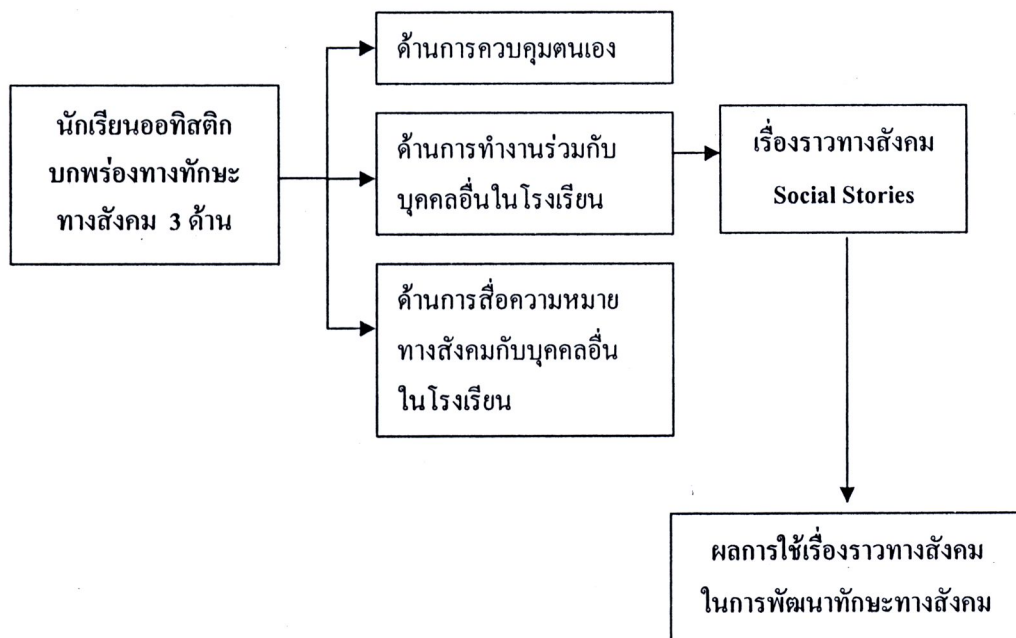
สรุปได้ว่า การวิจัยเพื่อการพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติก ในระดับต่างๆ มีเป้าหมายเพื่อ พัฒนาทักษะทางสังคมให้แก่เด็กนักเรียนออทิสติก ให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม ด้วยวิธีการต่างๆ จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็กออทิสติก ซึ่งมีวิธีการที่หลากหลาย ดังนี้ การพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนออทิสติก โดยใช้กิจกรรมการเล่นรวมกันกับนักเรียนปกติ กิจกรรมพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมทั้งที่โรงพยาบาลและที่บ้าน การใช้เรื่องเกี่ยวกับสังคมในการรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น การใช้ชุดภาพการสอนในการสอนพฤติกรรมที่ไม่มีวินัย การจัดกิจกรรมกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน การใช้แบบฝึกเพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมสำหรับเด็กออทิสติก การจัดกิจกรรมเคลื่อนไหวประกอบการเล่นเกม พัฒนาระบบการสร้างเรื่องราวทางสังคมสำหรับนักเรียนออทิสติกแบบมีส่วนร่วม โดยใช้เทคนิคการเล่าเรื่องราวจากสิ่งรอบตัว และการใช้เรื่องราวทางสังคม

การใช้เรื่องราวทางสังคมนั้น มีเป้าหมายเพื่อ สอนทักษะทางสังคมให้แก่เด็กนักเรียนออทิสติก ให้สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้อย่างเหมาะสม ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก ในสภาพแวดล้อมจริงและให้ทราบเหตุการณ์ล่วงหน้า เป็นการเตรียมตัวก่อนได้พบกับสถานการณ์จริง เพื่อให้ลดความวิตกกังวล การเขียนเรื่องราวทางสังคม เป็นการเขียนเรื่องราว ตามมุมมองของนักเรียนออทิสติกแล้วอ่านให้ฟัง เพื่อให้ให้นักเรียนออทิสติก ความเข้าใจสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ และมีการฝึกอบรมครู ผู้ปกครอง ให้เข้าใจวิธีการใช้เรื่องราวทางสังคม ทั้งนี้ เนื่องจากนักเรียนออทิสติกเป็นผู้ที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการ 3 ด้าน คือด้านการสื่อสาร

ด้านทักษะทางสังคมและด้านพฤติกรรม โดยทักษะทางสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ในโรงเรียนเรียนร่วม และนักเรียนออทิสติกเป็นผู้มีจุดด้อยคือขาดทฤษฎีของจิตใจ คือไม่สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น และเป็นผู้มีจุดเด่นคือสามารถรับรู้รูปแบบ ความคิดความเข้าใจโดยการมอง ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมนั้นกล่าวว่า พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และการเรียนรู้โดยทางอ้อมจาก ตัวแบบโดยผ่านการสังเกตเป็นการเรียนรู้ส่วนใหญ่ในชีวิตประจำวัน การใช้เรื่องราวทางสังคม จึงเป็นการเรียนรู้ ทางอ้อม ให้นักเรียนคิดเข้าใจตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้นตามมุมมองของเด็ก ทำให้สามารถพัฒนาทักษะสังคมที่ เหมาะสมได้ ซึ่งทักษะทางสังคมแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้าน การควบคุมตนเอง ด้านการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ในโรงเรียน ด้านการสื่อความหมายกับบุคคลอื่นในโรงเรียน ดังกรอบแนวคิดการวิจัย

6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

การพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับนักเรียนออทิสติกในโรงเรียนเรียนร่วมระดับปฐมวัย โดยใช้เรื่องราวทางสังคม มีกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย